

Leader i Sverige

2007–2012

- Under 2007-2012 startades 3 360 leaderprojekt, varav 1 465 blev klara under samma period. Den vanligaste inriktningen bland projekten är turism följt av bygdeutveckling.
- Den totala finansieringen av projekt klara 2007-2012 uppgår till ca 737 miljoner kr, varav 307 miljoner kr (42 %) utgörs av privat finansiering och värde på ideella arbetsinsatser.
- Ca 140 miljoner kr är investeringar i form av fysiska anläggningar (byggnader, utemiljöer etc.)

Leader i Sverige 2007–2012

Rapporten beskriver leaderverksamheten i Sverige 2007-2012 samt finansieringsläget hösten 2013. Den redogör för grunderna i leadermetoden och beskriver EU:s anvisningar för utvärdering och uppföljning av landsbygdsprogrammet med bäring mot Leader.

Uppgifter redovisas om utvecklingen i tillkomsten av projekt och avslutade projekt. Rapporten visar vad projekten har för inriktningar, finansiering m.m. och framväxt av resultat studeras och kommenteras.

Författare

Börje Karlsson
Landsbygdsanalysenheten

Leader in Sweden 2007–2012

The report describes Leader activities in Sweden 2007-2012 and financial position autumn 2013. It addresses the basics of the Leader approach and EU guidelines for the evaluation and monitoring of the Rural Development Program linked to Leader.

Data are presented about developments in creation, location and completion of projects. The report shows what kind of directions projects have, how they are funded etc. and emergence of results are studied and commented.

Author

Börje Karlsson
Rural Analysis Division

Sammanfattning

Inom pågående landsbygdsprogram finns ett verksamhetsområde som i dagligt tal kallas Leader¹, vilket är baserat på en särskild metod för landsbygdsutveckling. Avsikten med Leader är att mobilisera och utnyttja landsbygdens egen utvecklingspotential. Syftet med denna rapport är att beskriva vilka slag av insatser, engagemang och resultat metoden skapar. Rapporten behandlar åren 2007–2012.

Utmärkande för leadermetoden är att den bygger på lokal förankring av de åtgärder som får stöd (underifrånperspektiv) och att den genomförs inom bestämda geografiska landsbygdsområden (leaderområden). Varje område har tagit fram en lokalt förankrad utvecklingsstrategi, som stakar ut mål och prioriteringar för de projekt som kan få stöd. Viktigt villkor för den svenska tillämpningen är att projekten inte får innehålla direkta företagsstöd. I Sverige finns 63 leaderområden med folkmängder på ungefär 10 000-100 000 invånare.

Antalet projekt som bifallits 2007-2012 är 3 360 och målet för hela programperioden (2007-2013) är satt till 4 800. I mer än hälften av projekten är ideella föreningar projektägare och som har något slag av lokal förankring. Längden på projekten kan variera betydligt (hittills från ett par månader till över fyra år). T.o.m. 2012 finns 1 465 projekt slutrapporterade. Dessa projekt har tagit i anspråk ca 23 % av budgeten för hela programperioden. Genomsnittlig storlek på projekten är ca 0,5 miljoner kr. Av finansieringen svarar värdet på privata medel och ideellt arbete för ca 42 %. I totala gruppen projekt som bifallits är planerat för att ca 35 % av finansieringen skall klaras med privata medel och ideellt arbete.

Projekten täcker ett mycket brett verksamhetsområde. Av slutrapporterade projekt är flest inriktade på turism inkl. kulturhistoria (37 %) och bygdeutveckling (29 %). Tydligt konkret utfall finns i de projekt som handlar om fysiska anläggningar. Över 1 000 fysiska objekt, som idrottsplatser, samlingslokaler, vandringsleder, webbplatser har skapats, rustats upp. Nya arbetstillfällen har summerats till drygt 1 600. Korttidsarbeten och arbeten av säsongskaraktär dominerar. Antalet nya företag i slutrapporterade projekt är ca 550.

Slutrapporterade projekts insatser gynnar invånare i leaderområden. Det kan handla om gemensamma byggnader, infrastruktur, fritidsaktiviteter, service, kurser, social omsorg, informationskanaler, kultur m.m. De projekt som är knutna till bestämda orter beräknas gynna ca 570 000 invånare, baserat på SCB:s uppgifter om invånarantal i dessa orter.

Grupper som främst gynnas ekonomiskt av genomförda projekt är företagare och näringsidkare och bland dessa de som är verksamma inom turism-, besöks- och evenemangsnäringar.

I Jordbruksverkets utvärdering ingår en bedömning av i hur hög grad varje projekt nått sina egna mål och syften vid tidpunkten när projektet slutrapporterats. För över 90 % av projekten har bedömningen gjorts att de fullt ut eller i hög grad nått sina mål och syften.

¹ Leader är förkortning av franskans "Liaison Entre Actions de Développement de l'Économie Rurale". Leader är en metod för landsbygdsutveckling och betyder "Länkar mellan åtgärder för att utveckla landsbygdens ekonomi"

Innehåll

1	Inledning.....	1
2	Vad är Leader? Hur ingår den i landsbygdsprogrammet?.....	2
3	Sveriges leaderområden	7
4	Leaderområden i EU-27	10
5	Grunderna för utvärdering av landsbygdsprogram enligt EU	11
5.1	Utmaningar på utvärderingsområdet	13
5.2	Projekt som syftar till att skapa gynnsamma villkor för utveckling inkl. livskvalitet.....	14
6	Mål för Leader i svenska landsbygdsprogrammet.....	16
7	Budgetmedel för leaderverksamheten.....	17
8	Dataunderlag.....	21
9	Uppgifter om beslutade projekt.....	22
10	Genomförda projekt (slututbetalda)	29
11	Beskrivande och uppföljande uppgifter för projekten	34
11.1	Antal slag av projektägare	34
11.2	Huvudinriktning på projekt exkl. samarbetsprojekt	35
11.3	Delinriktningar exkl. samarbetsprojekt.....	39
11.4	Inriktning på samarbetsprojekt	39
11.5	Mål i landsbygdsprogrammet	39
11.6	Horisontella prioriteringar i landsbygdsprogrammet	40
11.7	Karaktär på projekten	41
11.8	Genomförande av projekten (arbetssätt etc.).....	41
11.9	SNI-kodskoppling	43
11.10	Fysiska anläggningar	44
11.11	Tjänster och varor	48
11.12	Relaterade till turism.....	51
11.13	Relaterade till boende.....	53
11.14	Relaterade till utbildning	53
11.15	Relaterade till service och servicelösningar	54
11.16	Relaterade till miljövard.....	55
11.17	Relaterade till natur- och kulturarv.....	55
11.18	Arbetsstillfällen.....	58
11.19	Nya företag.....	58
11.20	Ökning av bruttoförelägningsvärde	59

12 Underifrånperspektivet och delaktighet i att initiera och genomföra projekt.....	61
12.1 Aktiva deltagare.....	61
13 Målgrupper	63
14 Relaterat till organisering.....	66
15 Nationella och internationella omvärldskontakter.....	67
16 Befolkning på landsbygden som gynnas.....	70
17 Bedömningar relaterade till genomförandet av projekten och deras varaktighet	73
17.1 I vilken grad har projekten nått sina egna mål?	73
17.2 Varaktighet i projektens resultat.....	74
18 Avslutande kommentarer	75
Bilaga 1	79
Bilaga 2	81
Bilaga 3	84

1 Inledning

Inom landsbygdsprogrammet finns ett verksamhetsområde som i dagligt tal kallas Leader. Åtgärderna i landsbygdsprogrammet är uppdelade på fyra s.k. axlar och åtgärderna inom Leader räknas till axel 4. Leader är en metod för landsbygdsutveckling. Avsikten med Leader är att mobilisera landsbygdsområdenas egna utvecklingspotentialer. Genom lokala utvecklingsstrategier medverkar Leader till att landsbygdsprogrammets övergripande mål kan uppnås. Under programperioden 2007-2013 ingår Leader bland de verksamheter för vilka Jordbruksverket är förvaltningsmyndighet.

Denna rapport syftar till att närmare beskriva Leader och det sammanhang metoden ingår i samt beskriva slag av insatser, engagemang och resultat den skapar. I rapporten redovisas landets leaderområden och utvecklingen i projektverksamheten för delperioden 2007-2012. Avgränsningar är att utvärdering av Leader som metod och effektanalys inte ingår bland det som rapporten tar upp.

Rapporten är ett initiativ som baseras på landsbygdsanalysenhetens roll att ta fram underlag för uppföljning och utvärdering av landsbygdsprogrammet och ingår i en serie av rapporter. En första rapport, 2011:30, behandlar perioden 2007-2010 och innehåller mer ingående beskrivande uppgifter om etableringen av leaderområdena och vilka inriktningar och prioriteringar som finns i deras utvecklingsstrategier. Den andra rapporten, 2012:39, behandlar perioden 2007-2011 och innehåller uppgifter om befolkningsutveckling, inkomstförhållanden m.m. i leaderområdena enligt databaser som ingår i Sveriges officiella statistik.

2 Vad är Leader? Hur ingår den i landsbygdsprogrammet?

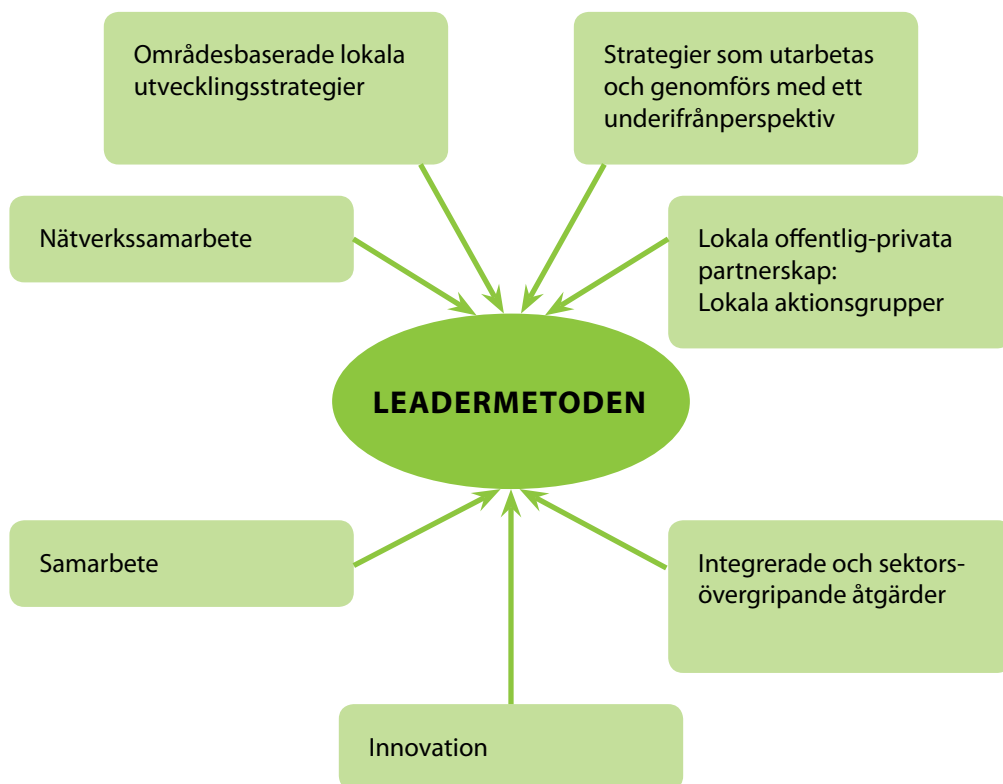
Leader är en metod för landsbygdsutveckling och betyder ”Länkar mellan åtgärder för att utveckla landsbygdens ekonomi”. Leader är förkortning av franskans ”Liaison Entre Actions de Développement de l’Economie Rurale”. Länkar mellan åtgärder brukar pekas på som unikt med metoden. Den syftar till att hjälpa landsbygdssamhällen/landsbygdsområden att förbättra livskvaliteten och det ekonomiska väståndet i lokala områden. EU har tillämpat metoden enligt följande (beteckningar inom parentes): 1991-1994 (ramprogram i vissa EU-länder även kallat Leader I), 1994-1999 (LEADER II), 2000-2006 (Leader+) och 2007-2013 (Leader i nuvarande program). Sverige blev EU-land 1995 och tillämpade LEADER II åren 1996-1999 och därefter samma som EU.

EU har finansierat flera s.k. gemenskapsinitiativ. Ett av dem var Leader+, som syftade till att främja landsbygdsutveckling. Leader+ hade en föregångare i LEADER II. Dessförinnan genomfördes ramprogram i vissa länder, som kan sägas vara upp-takten till det mer omfattande LEADER II. När LEADER II genomfördes etablerades den metod som är grundläggande för leaderverksamheten. LEADER II byggde på följande (har giltighet också i nuvarande program),

- **Underifrånperspektiv** (Arbetet ska ha en lokal förankring. Utgångspunkten måste alltid vara de lokala förutsättningarna och hindren)
- **Arbetsättet** (Offentlig, privat och ideell sektor går samman och bildar s.k. trepartnerskap. De bildar en lokal aktionsgrupp (LAG)¹ som är fri att fatta egna beslut. Inom Leader arbetar personer i de olika delprojekten i nära samarbete med personal och styrelse i LAG-gruppen)
- **Nytänkande** (Insatserna ska vara innovativa i det lokala området och/eller i sitt sammanhang)
- **Överförbarhet** (Insatserna ska kunna föras över och användas i andra landsbygdsområden)
- **Nätverkande** (Nätverk etableras för att samla erfarenheter och sprida dem vidare)

Det finns även en beskrivning av metodens innebörd för pågående landsbygdsprogram. I vägledning från Generaldirektoratet för jordbruk och landsbygdsutveckling för tillämpningen av leadermetoden i landsbygdsprogram 2007-2013 anges de sju viktigaste egenskaperna till följande:

¹ Lokala aktionsgrupper, ofta förkortat till LAG (engelskans Local Action Group)

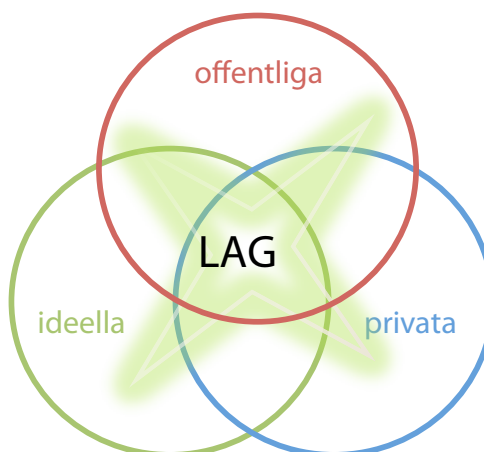

Figur 2.1. Leadermetodens sju viktigaste egenskaper

Källa: Vägledning från Generaldirektoratet för jordbruk och landsbygdsutveckling för tillämpningen av leaderaxeln i de landsbygdsprogram 2007-2013 som finansieras genom Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling (EJFLU)

Lokala aktionsgrupper, ofta förkortat till LAG (eng. **L**ocal **A**ction **G**roup) består av representanter från de ideella, offentliga och privata sektorerna och är en form av styrelse. De ansvarar för den lokala strategins innehåll och är ambassadörer för sitt leaderområde. Tillsammans kan de sägas bilda ett lokalt trepartnerskap och kombinerar därmed styrkorna i de offentliga, privata och ideella sektorerna i insatser för lokal utveckling inom ett avgränsat geografiskt område. Avsikten är att genom leadermetoden skapa hållbar lokal utveckling och framtidstro genom dialog och samarbete mellan föreningar, näringsliv, kommuner m.fl. Inom detta finns också utrymme för nytänkande, lokal förankring, inflytande och samarbete som kan främja tillväxt, sysselsättning, miljö, attraktiva landsbygdsområden m.m. (jämför figur 2.2).

Leadermetoden

Figur 2.2. Principbild - Leadermetoden kombinerar privat, ideell och offentlig sektor

Källa: Jordbruksverkets informationsmaterial 2009, Grundutbildning för lea­derverksamma

Under innevarande programperiod finns det 63 leaderområden i Sverige och deras lokala utvecklingsstrategier gäller för perioden 2007-2013. Strategierna är styrande dokument med ett underifrånperspektiv. De bygger på de problem, behov och möjligheter som finns inom ett bestämt geografiskt område.

Det finns en koppling mellan lokal förankring och genomförandet av EU:s landsbygdsprogram. Programmet gäller för perioden 2007-2013 och det är EU som angivit de övergripande målen för hela EU. Medlemsländerna har sedan möjligheter att välja de enskilda stödformer som passar dem. Det svenska landsbygdsprogrammet har som övergripande mål att stödja en hållbar ekonomisk, ekologisk och social utveckling av landsbygden i Sverige. Programmet möjliggör att genom ekonomisk ersättning stödja utvecklingen på landsbygden. Totalt finns i den offentliga programbudgeten (budgetmedel från EU och svenska staten) ca 35 miljarder kr för hela programperioden. Av detta faller 2,4 miljarder på axel 4 dvs. leadermetoden och som i sin tur fördelas på de 63 leaderområdena. Därutöver tillkommer lokal privat medfinansiering med ca 0,8 miljarder kronor. Totalt handlar det således om ca 3,2 miljarder kr som finansierar leaderprojekt.

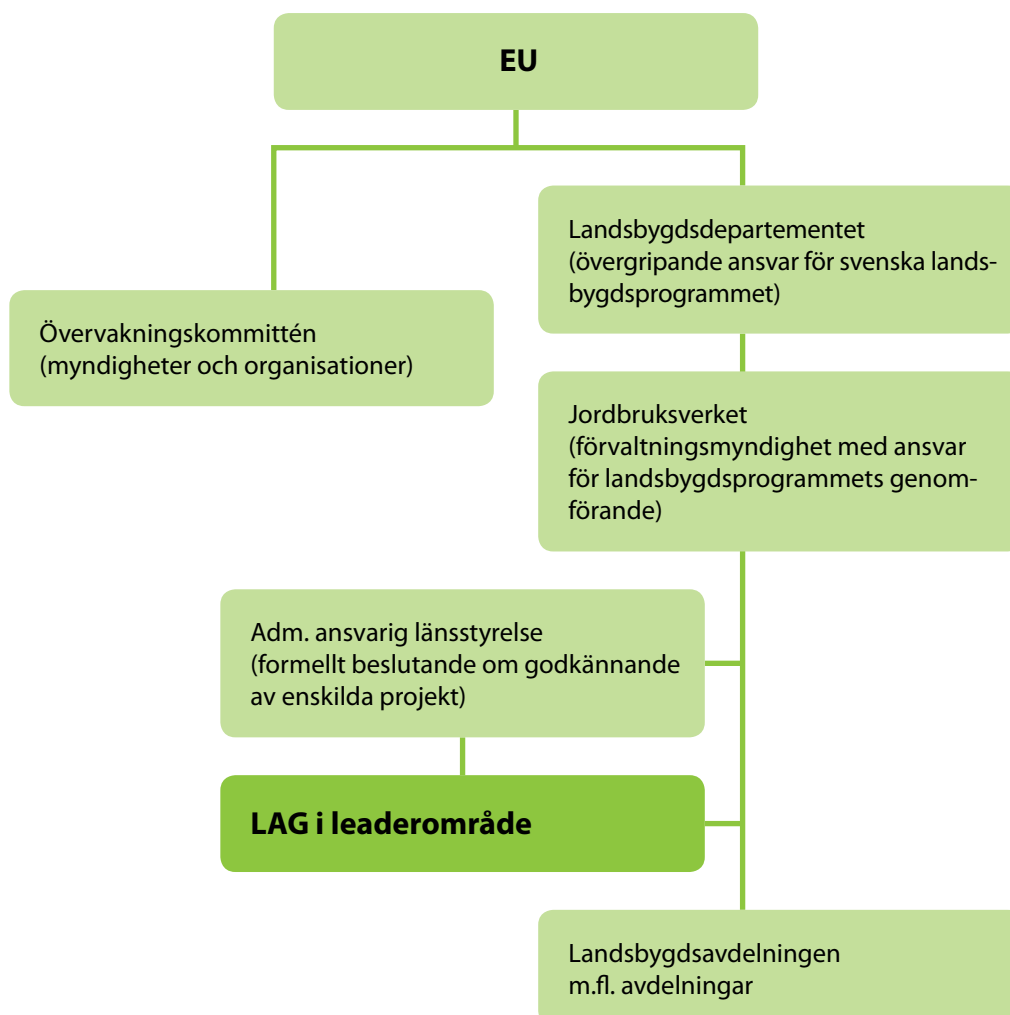
Leadermetoden kopplar samman lokal kunskap och samhällets målsättningar, vilket kan beskrivas som att **”underifrånperspektivet möter uppifrånperspektivet”**. Kraven på att utvecklingsstrategin skall tas fram ur ett underifrånperspektiv, genom lokalt deltagande och med lokalt inflytande, avses leda till att lokal kunskap fångas upp och bidrar till att bättre nå en helhetssyn på landsbygdsutvecklingen. En förankring som sträcker sig över sektorsgränserna förutses också. Underifrånperspektivet bör dessutom ge bättre förutsättningar för att de åtgärder som genomförs ger varaktigare resultat och effekter än åtgärder som genomförs utan ett engagemang underifrån. Ytterligare en aspekt som bidrar till att Leader är en värdefull metod för genomförande av landsbygdsåtgärder är kraven på lokal och privat medfinansiering. Den lokala medfinansieringen förutsätts medverka till ett större engagemang för att genomförandet av lokala strategier verkligen ska resultera i en positiv utveckling för leaderområdet.

Leaderverksamheten är viktig för att nå målen i landsbygdsprogrammet genom det värde som följer av nytänkande, lokal förankring, inflytande och samarbete.

Den övergripande målsättningen är att främja företagande, tillväxt och sysselsättning samt att skapa attraktiva landsbygdsområden förenat med en hög miljöambition.

Metoden skall stödja innovativa arbetsformer för landsbygdsutveckling. Genom sin lokala förankring kan LAG-gruppen se behov av samverkan och samordning inom sitt leaderområde och arbeta aktivt för att få till stånd projekt för att tillgodose dessa behov. Samarbeten mellan leaderområden i Sverige och i andra länder är också en möjlighet som finns inom ramen för leaderverksamheten.

Av figur 2.3 nedan framgår hur beslutsnivåerna är uppbyggda i landsbygdsprogrammet och hur LAG placerar sig i det sammanhanget. Administrativt är varje leaderområde länkat till någon länsstyrelse. Geografiskt behöver leaderområdena dock inte ansluta till läns- eller kommungränser, vilket gör att delar av ett leaderområde i andra myndighets-sammanhang, t.ex. kommunal verksamhet, kan ha sina kontakter med annan länsstyrelse.

Figur 2.3. LAG och de olika beslutsnivåerna i landsbygdsprogrammet

Källa: Jordbruksverkets informationsmaterial 2009, Grundutbildning för leaderverksamma

Storleken på LAG (antalet ordinarie ledamöter) varierar bland leaderområdena, från 7 till som mest 40. Totalt är varje år över 1 000 personer engagerade, som ordinarie ledamöter i LAG-grupper. Allmänt gäller att det ska vara en jämn spridning mellan offentliga, privata och ideella aktörer. Detta bildar ett så kallat trepartnerskap. I linje med underifrånperspektivet gäller dock att den offentliga delen i LAG inte får vara i majoritet. Avsikten är att LAG ska ha en självständig ställning och reglerna från EU anger bl.a. att LAG har beslutanderätt utifrån ett underifrånperspektiv och över utarbetandet och genomförandet av sin lokala utvecklingsstrategi.

Det bör även finnas en geografisk spridning mellan ledamöterna och särskilt viktigt är att det finns representation med ledamöter från landsbygden. Fördelningen mellan kvinnor och män ska vara jämn. Andelen män och kvinnor får inte skilja sig mer än upp till 20 procentenheter (40–60). LAG bör sträva efter att ha medverkan från olika ålderskategorier samt efter integration av nya svenskar. Det är också särskilt viktigt att arbeta för att engagera ungdomar i utvecklingen av landsbygden.

I varje leaderområde finns ett kontor med en verksamhetsledare som har till uppgift att mobilisera och skapa engagemang, ta emot ansökningar samt ge stöd och samordna projekt för att skapa största möjliga utveckling i sitt område. Leaderkontorets personal ska ha kompetens att förvalta offentliga medel. Om så inte är fallet måste vissa funktioner som betalningar, bokföring, personaladministration samt eventuella juridiska frågor hanteras av till exempel någon kommun som ingår helt eller delvis i leaderområdet.

3 Sveriges leaderområden

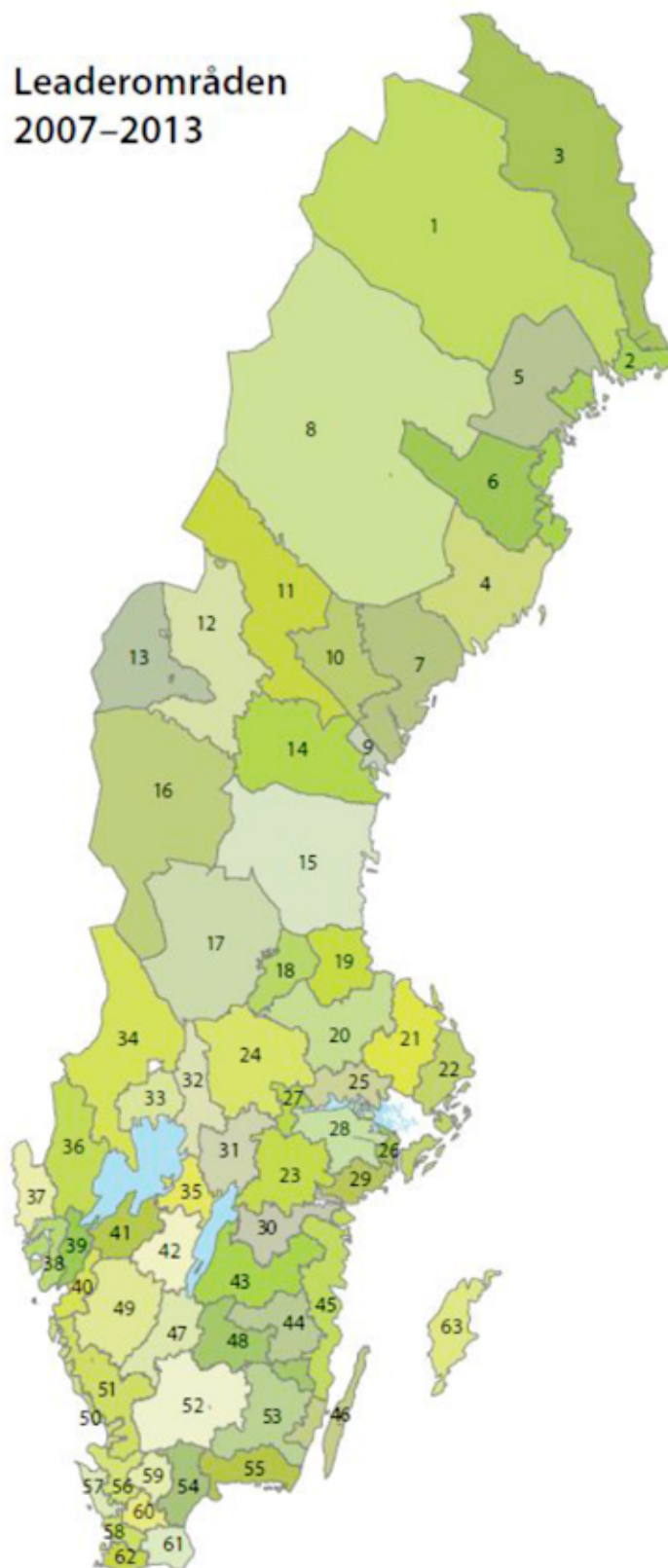
Under en tidsperiod på knappt tre år (2007-2009) etablerades 63 leaderområden i Sverige varav 8 är tidigare leaderområden som i stort sett transformerats över till det nya landsbygdsprogrammet.

Före 2007 fanns i Sverige tolv leaderområden. Det var geografiska områden inom ramen för ett s.k. gemenskapsinitiativ benämnt Leader+ och med Glesbygdverket som ansvarig för förvaltningen och Jordbruksverket för utbetalningarna. Områdena fanns främst i sydöstra Sverige, i centrala delarna av Västergötland, i södra Bohuslän och kring nedre Dalälven och i Hälsingland. Leader+ gällde under perioden 2000-2006. Därefter fick samtliga landsbygdsområden i Sverige möjligheten att genomföra delar av landsbygdsprogrammet för perioden 2007-2013 med hjälp av leadermetoden. En förutsättning var att det fanns ett frivilligt engagemang för att arbeta med leadermetoden i aktuella områden. Jordbruksverket startade 2006 en omfattande informationskampanj för att sprida kunskap om leadermetoden. I denna involverades existerande verksamhet i Leader+, länsstyrelser, landsbygdsorganisationer, kommuner m.fl.

Det innebär att leaderområden, med några mindre undantag, nu finns över hela Sveriges landsbygd. De geografiska avgränsningarna kan vara baserade på naturliga och kulturella likheter, företagsstrukturer och andra karaktäristika för områdena, kort sagt det som kan betraktas som ett områdes "gemensamma nämnare". Detta bildar också en grund för respektive områdes verksamhetsinriktning. Leaderområdenas utvecklingsstrategier är sektorsövergripande, vilket innebär att de tar hänsyn till olika näringar och sektorer till exempel kultur, turism, naturvård med mera som finns i respektive leaderområde. Det är viktigt för att flera av sektorerna skall kunna dra fördel av leaderverksamhetens resurser.

Kartan i figur 3.1 visar gränserna för Sveriges 63 leaderområden.

Leaderområden 2007–2013

Figur 3.1. Karta över leaderområdena i Sverige
Källa: Jordbruksverket

Namn på kartans leaderområde	
1. Leader Polaris	33. Leader Närheten
2. Leader Mare Boreale	34. Leader Växtlust Värmland
3. Leader Tornedalen	35. Leader Norra Skaraborg
4. Leader URnära	36. Leader Dalsland och Årjäng
5. Leader Spira Fyrkanten	37. Leader Ranrike Norra Bohuslän
6. Trekom Leader	38. Leader Terra et Mare
7. Leader Höga Kusten	39. Leader Göta Älv
8. Leader Lappland	40. Leader Göteborgs Insjörike
9. Leader Timråbygd	41. Leader Västra Skaraborg
10. Leader Sollefteå	42. Leader Östra Skaraborg
11. Leader 3sam	43. Leader Sommenbygd
12. Leader Storsjöbygd	44. Leader Astrid Lindgrens Hembygd
13. Leader Åres Gröna Dalar	45. Leader Kustlandet
14. Leader Mittland	46. Leader KalmarÖland
15. Leader Hälsingebygden	47. Leader Västra Småland
16. Leader Södra Fjällen	48. Leader Mitt i Småland
17. Leader DalÄlvarna	49. Leader Sjuhärad
18. Leader Falun-Borlänge	50. Leader Kustbygd Halland
19. Leader Gästrikebygden	51. Leader Landsbygd Halland
20. Leader Nedre Dalälven	52. Leader Linné
21. Leader Upplandsbygd	53. Leader Småland Sydost
22. Leader UROSS	54. Leader Skånes Ess
23. Leader Gränslandet	55. Leader Blekinge
24. Leader Bergslagen	56. Leader Skåne Nordväst Norra
25. Leader Norra Mälarstranden	57. Leader Skåne Nordväst Södra
26. Leader Södertälje Landsbygd	58. Leader Lundaland
27. Leader Västra Mälardalen	59. Leader LagPH i Snapphanebygd
28. Leader Inlandet	60. Leader MittSkåne
29. Leader Kustlinjen	61. Leader Ystad-Österlenregionen
30. Leader Folkungaland	62. Leader Söderslätt
31. Leader Mellansjöländet	63. Leader Gotland
32. Leader Värmlands BergsLAG	

4 Leaderområden i EU-27

Enligt uppgifter som publicerats av EU-kommissionen finns det 2 410 leaderområden/LAG som godkänts av medlemsländerna i EU-27. I nedanstående tabell framgår hur områdena fördelar sig på medlemsländerna.

Tabell 4.1. Antal leaderområden i EU-27

Land	Antal leaderområden/LAG
Polen	336
Spanien	264
Tyskland	244
Frankrike	221
Italien	192
Rumänien	163
Tjeckien	113
Förenade konungariket Storbritannien och Nordirland(UK)	109
Ungern	96
Österrike	86
Sverige	63
Finland	56
Portugal	53
Danmark	51
Litauen	51
Grekland	43
Lettland	40
Irland	36
Bulgarien	35
Slovenien	33
Nederländerna	31
Slovakien	29
Belgien	27
Estland	26
Luxemburg	5
Cypern	4
Malta	3
Totalt	2 410

Källa: European Network for Rural Development, Leader, Local Actions Groups Database, September 2013

Jämfört med för ett år sedan har 105 nya leaderområden tillkommit. Rumänien och Bulgarien står tillsammans för 101. EU fick 2013 ett nytt medlemsland genom Kroatien, vilket gör att det efter hand kan tillkomma leaderområden även i deras fall.

Flest leaderområden har Polen, följt av Spanien, Tyskland och Frankrike. Sverige ligger i en mellangrupp och har något fler leaderområden än grannländerna Finland och Danmark.

5 Grunderna för utvärdering av landsbygdsprogram enligt EU

Även om denna rapport inte syftar till en utvärdering av Leader som metod är det av intresse att ta del av viktigare riktlinjer för utvärdering av landsbygdsprogrammet som EU-kommissionen tagit fram bl.a. som stöd för den slututvärdering som skall göras efter programperioden.

Till stöd för utvärderingen av landsbygdsutvecklingsåtgärder har EU-kommissionen publicerat en vägledning i september 2006 med titeln "Landsbygdsutveckling 2007-2013, HANDBOK FÖR EN GEMENSAM ÖVERVAKNINGS- OCH UTVÄRDERINGSRAM". Denna har efterhand kompletterats på olika sätt, alltifrån förtydliganden och revideringar av innehåll till utgivande av kompletterande vägledningar om utvärderingsmetoder på olika åtgärdsområden.

En grundläggande utgångspunkt är den s.k. interventionslogiken. Den utgår från behoven, som visar de socioekonomiska eller miljömässiga krav som programmet och/eller åtgärden skall uppfylla. Vid utvärderingen matchas uppsatta mål av en uppsättning indikatorer, som visar de olika delarna i en åtgärds interventionslogik. Indikatorerna används som verktyg för att bedöma hur målen har nåtts genom åtgärder eller hela program på varje nivå (produktion, resultat och effekt).

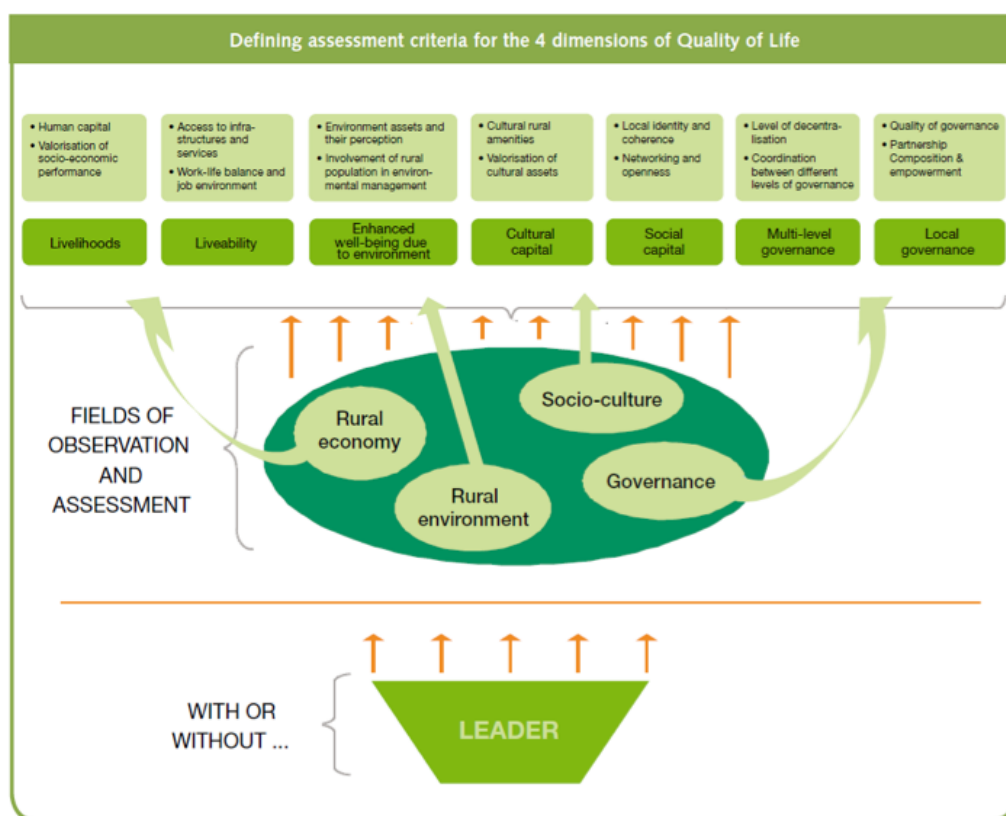
Vid utvärderingen av landsbygdsutvecklingsprogrammen används följande typer av indikatorer:

- **Insatsindikatorer:** Dessa indikatorer hänför sig till budget eller andra tilldelade resurser på varje stödnivå. Exempel: utgifter per åtgärd som redovisas till kommissionen.
- **Produktionsindikatorer:** Dessa mäter verksamheter som genomförs direkt inom programmen. Verksamheterna är första steget mot att nå insatsens operativa mål och mäts i fysiska eller monetära enheter. Exempel: antal anordnade utbildningstillfällen, antal jordbruksföretag som får investeringsstöd och investeringens totala volym.
- **Resultatindikatorer:** Dessa mäter insatsens direkta och omedelbara effekter. De ger information om förändringar i exempelvis de direkta stödmottagarnas uppträdande, kapacitet eller prestation och mäts i fysiska eller monetära enheter. Exempel: genomförda investeringar och antal jordbrukare som med framgång deltar i utbildningskurser.
- **Effektindikatorer:** Dessa avser programmets gynnsamma effekter både på insatsnivå men även mer generellt inom programområdet. De är kopplade till programmets övergripande mål. Exempel: ökad sysselsättning i landsbygdsområden, ökad produktivitet inom jordbrukssektorn och ökad produktion av förnybar energi.

Utöver ovanstående fyra slag av indikatorer tillkommer ett behov av **indikatorer för utgångsläget** (eng. baseline). Eftersom det är förändringen över tiden som undersöks vid en utvärdering är fastställandet av den kontrafaktiska situationen central vid alla utvärderingar. Kontrafaktisk avser den situation som hade blivit fallet utan några stödåtgärder (Kan även uttryckas som hur hade utvecklingen

blivit om ingen intervention genom stödåtgärder hade gjorts). EU-kommissionen nöjer sig inte med att en variabel ökat eftersom denna variabel hade kunnat öka även utan att stödet utbetalats. Kommissionen vill att det påvisas ett kausalt samband mellan ett stöd och den effekt som isolerat beror på stödet, när den s.k. kontrafaktiska situationen borträknats från effektvariabeln. Indikatorerna för utgångsläget är därför viktiga referenspunkter vid utvärderingen av effekterna av enskilda åtgärder och hela program.

Ett område där det funnits ett behov av att komplettera den ursprungliga handboken är hur utvärdering av Leader och det som kan knytas till begreppet "Livskvalitet" bör göras. Begreppet "Livskvalitet" ingår i bl.a. landsbygdsprogrammets mål- och åtgärdsbeskrivningar, men utan att någon egentlig tydlighet av dess innebörd redovisas. Det fanns därför ett behov att för utvärderingen inom ramen för landsbygdsprogrammet få en operationell innebörd och grund för hur utvärdering av livskvalitet kan göras. European Evaluation Network for Rural Development etablerade och koordinerade en tematisk arbetsgrupp för att ta fram ett underlag. Det resulterade i ett dokument med titeln "Working paper on Capturing impacts of Leader and of measures to improve Quality of Life in rural areas". Denna kompletterande vägledning blev godkänd hösten 2010. Nedanstående figur sammanfattar den indelningsstruktur som arbetsgruppen fann lämplig för den utvärdering som är relaterad till begreppet livskvalitet.

Figur 5.1. Principbild – utvärderingen av livskvalitet

Källa: Helpdesk of the Evaluation Expert Network

Utvärderingen baseras på en indelning i fyra dimensioner (områden för observationer och värderingar). De är:

- Landsbygdens ekonomi (Rural economy)
- Socialt-kultur (Socio-culture)
- Landsbygdens miljö (Rural environment)
- Styrelse (Governance)

De fyra dimensionerna delas i sin tur upp på sju effektkategorier och dessa bryts sedan ner ytterligare på 14 bedömningsområden, vilket illustreras i figur 5.2.

Effektkategori	Bedömningsområde
Försörjning (uppehälle, utkomst, levebröd)	Humankapital
	Värdeutveckling i socio-ekonomisk verksamhet
Levnadsmöjligheter (service, miljö, sociala nätverk)	Tillgång till infrastruktur och service
	Balans i arbetsliv och miljö
Ökat välbefinnande relaterat till miljö	Miljötillgångar och upplevelse av dessa
	Engagemang hos landsbygdsbefolkningen i miljövard
Kulturellt (kultur-) kapital	Kulturella tjänster i landsbygdsområden
	Värdeutveckling för kulturella tillgångar
Socialt kapital	Lokal identitet och dess sammanhang
	Nätverkande och öppenhet
Styrelsenivåer – flera (vertikala)	Grad av centralisering
	Samordning mellan olika styrelsenivåer
Lokal styrelsenivå	Kvalitet i styrelse
	Sammansättning på medverkande och självbestämmande

Figur 5.2. Effektkategorier med tillhörande bedömningsområden

Källa: Egen bearbetning av figur 5.1

Det är positivt att det nu finns ett gemensamt dokument till stöd för den fortsatta utvärderingsverksamheten i EU för livskvalitetsbegreppet och med bäring på åtgärder i Leader och åtgärder i axel 3. Det ger en gemensam struktur och en operativ bas att grunda utvärderingen på. Detta har saknats i de riktlinjer, som finns i EU:s ”Handbok för en gemensam övervaknings- och utvärderingsram”.

5.1 Utmaningar på utvärderingsområdet

I Sverige finns 63 leaderområden. De täcker nästan hela Sveriges landsbygd. Detta medför att direkta jämförelser av utvecklingen mellan landsbygdsområden med respektive utan leaderprojekt inte kan användas som en metod för utvärdering. Det är också viktigt att observera att det i Sveriges fall inte är tillåtet att rikta stödet till enskilda aktörer/företag. Det krävs att nyttan av stödet till projekt i leaderverksamheten skall komma bredare grupperingar till del. Detta leder till att projekten blir riktade mot grupper av medborgare/företag t.ex. ideella föreningar, kooperativ, kommuner och att slutliga resultat och effekter visar sig på indirekta sätt och i vidare sammanhang. Detta leder till andra utvärderingsmetoder än de

som kan användas när ett projekt är begränsat till att stöd utgår till ett enda företag, som vid stöd till investering i en maskin.

Vad som kan omfattas av leaderprojekt är inte heller på något sätt standardiserat, vilket gör att det inte är realistiskt att söka och finna direkta motsvarigheter (s.k. tvillingar) till samma typ av insatser bland aktiviteter som görs utan landsbygdsstöd. Det är därför svårt att använda kontrafaktiska analystekniker för att jämföra tvillingar och kontrollgrupper vid utvärdering av leaderprojekt.

Interventionslogiken utgår från de behov, som beskriver ekonomiska eller andra krav som åtgärden/projektet ska uppfylla. Det avgör också vilka som på något sätt kommer att involveras och påverkas av projekten. Målgrupper som kan vara viktiga att beakta har bl.a. diskuterats med EU:s s.k. Helpdesk och nedanstående grupper har urskilts. För utvärderingen av leaderprojekten är det viktigt att registrera dessa målgrupper på ett systematiskt sätt.

1. Direkt aktiva i genomförandet av projektet
2. Direkt berörda, men inte aktiva i projektet
3. Indirekt berörda
4. Konsumerande grupp (de som genom att konsumera varor/tjänster betalar för aktuella varor/tjänster)
5. Ekonomiskt gynnad grupp (de som ekonomiskt gör vinster genom projektet t.ex. företag som säljer aktuella varor/tjänster)
6. Immateriellt gynnad grupp (de som får värdet av ett projekt i form av god livskvalitet, de som njuter av kulturella aktiviteter etc.)
7. Indirekt gynnad grupp (de som indirekt drar nytta av projektet)

I de flesta projekt kommer mätning av resultat och effekter att vara kopplade till grupp 4, 5 och 6 och utvärdering av effekterna kommer att koncentreras till dessa grupper. Projekten behöver inte alltid vara tillämpliga på alla grupper. Grupperna 2, 3 och 7 är av detta slag.

5.2 Projekt som syftar till att skapa gynnsamma villkor för utveckling inkl. livskvalitet

Huvudmål för en grupp av leaderprojekt är att generera och skapa positiva/gynnsamma villkor för utveckling av lokala företag, öka samarbetet mellan olika aktörer, skapa positiv anda för företagande, innovationer m.m. Det är uppenbart att påverkan i dessa fall kan förväntas uppstå successivt under flera år och främst efter att ett sådant projekt avslutats. Påverkan kommer att fördelas på ett lokalt område och kan växa med tiden, men kan också efter en tid minska och helt avklinga. Detta gäller inte bara projekt inriktade på ekonomisk utveckling utan kan också vara aktuellt för projekt inriktade på kultur och andra immateriella verksamheter. Mätning av denna typ av projekt är det lämpligt att göra vid slutet av eller något år efter programperioden. I det kortare perspektivet är det främst motiverat med insatser som i första hand kan ge vissa grundläggande mätningar

av resultat som är relevanta för projekt med inriktning på främst immateriella värden. Det kan vara att mäta förändringar i hur ofta man går på eller deltar i lokala teater-föreställningar, konserter, utställningar, museer, filmförevisningar, sportevenemang, dans, målning, sömnad etc. De kan också vara inriktade på särskilda grupper (ungdomar, äldre) beroende på om projekten har speciella målgrupper.

Projekt som är av förutsättningsskapande karaktär kan normalt inte förväntas ge tydliga omedelbara resultat och effekter utan det handlar om successiva förändringar över flera år. Det blir därmed i slutet av programperioden som utfall kan registreras och utvärderingsinsatserna kommer att koncentreras till. Genom sitt breda och indirekta verkningssätt ställer det också krav på metoderna som skall fånga upp detta.

6 Mål för Leader i svenska landsbygdsprogrammet

Inom ramen för EU:s program för landsbygdsutveckling finns dels slag av mål för vilka målvärden skall bestämmas för varje EU-land, dels slag av mål som inte behöver tillämpas av alla EU-länder s.k. programspecifika för respektive EU-land.

Inom den obligatoriska EU gemensamma gruppen finns sju olika mål relaterade till Leader och för dessa har Sverige bestämt följande målvärden, se tabell 6.1 nedan. Det är målvärden som avses att nå genom programverksamheten 2007-2013. Målvärdena kopplade till projekten är uppdelade på två grupper. Den klart största är en grupp som gäller projekt som bedrivs i respektive leaderområden och en annan grupp som är s.k. samverkansprojekt. I samverkansprojekten handlar det om samarbeten där minst en av parterna är en LAG-grupp och samarbete kan ske inom landet eller mellan Sverige och ett eller flera EU-länder eller andra länder.

Tabell 6.1. Mål för Leader i landsbygdsprogrammet 2007-2010

Slag av EU gemensamma mål		Målvärde
Antal LAG-grupper (= antal leaderområden)		60
Storlek på leaderområdena (km ²)		300 000
Total befolkning i leaderområdena, miljoner		3,9
Enskilda projekt	Antal projekt finansierade av LAG	4 500
	Antal stödmottagare	3 500
	Bruttoökning av arbetstillfällen till följd av stöd	5 600
	Antal deltagare som fullföljt utbildningar	15 000
Samarbetsprojekt	Antal projekt	300
	Antal LAG-grupper som deltar i samarbete	60
	Bruttoökning av arbetstillfällen till följd av stöd	150

Källa: Landsbygdsprogram för Sverige 2007-2013, regeringskansliet

De tre första målen gäller etableringen av leaderverksamheten och den är slutförd. I Sverige har etablerats 63 leaderområden/LAG-grupper. Leaderområdena täcker en sammanlagd yta på ca 421 000 km² och befolkningen inom områdena uppgår 2010 till drygt 3,9 miljoner invånare. Alla tre målvärdena är således uppnådda.

De projektrelaterade målen gäller antal projekt som bör komma till stånd, hur många som kommer att driva projekt (stödmottagare), antal LAG-grupper som deltar i samarbetsprojekt samt antal arbetstillfällen och deltagare i utbildningar som leaderprojekten bör resultera i. I slututvärderingen kommer dessutom två effektmål att ingå vid bedömningen av hur leaderverksamheten nått sina mål. De avser ett mått för ekonomisk tillväxt, kallat nettoförädlingsvärde, och ett annat som är ett mått på skapad sysselsättning, uttryckt som årsverken. Målvärdet för ökning av nettoförädlingsvärdet är 3 000 miljoner kr och för ökning av antalet årsverken är det 5 490.

7 Budgetmedel för leaderverksamheten

I det svenska landsbygdsprogrammet för 2007-2013 redovisades vid starten 2007 budgetens fördelning på olika verksamheter inom Leader enligt nedanstående tabell. Beloppen är i euro. Koder och texter som finns under rubriken "Axel/åtgärd" är enligt EU:s gemensamma indelning av verksamheter i landsbygdsprogrammet. Klassificering av pågående projekt görs med koderna 411, 412, 413 och 421 och beskrivs genom de till dessa koder knutna textrubriker. Kod 341 avser de insatser som görs för att förbereda och skapa leaderområden och starta upp verksamhet i leaderområden. Detta slag av utgifter faller därmed i huvudsak på åren 2007-2009 dvs. de år då leaderområdena blev verksamhetsklara. Kod 431 är reserverat för att täcka kostnaderna för de administrativa uppgifter, som det innebär att driva verksamhet i LAG och att hantera alla projekt.

Tabell 7.1. Budgetmedel till leaderverksamheten 2007-2013 enligt finansiell plan 2007, euro

Axel/åtgärd	EJFLU:s bidrag	Summa offentliga utgifter	Privata utgifter	Sammanlagt
341 Kompetens-utvecklings- och informationsinsatser för förberedelse och genomförande	750 000	1 666 667	294 118	1 960 785
411 Genomföra lokala utvecklingsstrategier. Konkurrenskraft	4 542 087	11 355 218	4 865 547	16 220 765
412 Genomföra lokala utvecklingsstrategier. Markförvaltning och miljö	21 183 919	52 959 798	22 692 510	75 652 308
413 Genomföra lokala utvecklingsstrategier. Livskvalitet	56 044 950	140 112 375	60 036 134	200 148 509
421 Genomföra samarbetsprojekt	4 444 444	11 111 110	4 760 951	15 872 061
431 Driva den lokala aktionsgruppen, satsa på kompetensutveckling	19 333 333	48 333 333		48 333 333
Totalt	106 298 733	265 538 501	92 649 260	358 187 761

Källa: Landsbygdsprogram för Sverige 2007-2013, regeringskansliet, artikel nr Jo 08.007

Hur mycket beloppen motsvarar i svenska kronor är avhängigt vilken växelkurs som kommer att gälla. Finansiella tabeller baserades på att 1 euro = 9,00 kronor, vilket ger ett totalt belopp på ca 3,2 miljarder kr om privat finansierad del också inkluderas. Sedan starten har en mindre omfördelning gjorts. Beloppet avsatt till att driva lokala aktions-grupper (431) har höjts och beloppen fördelade på åtgärderna 411, 412 och 413 har sänkts i motsvarande grad. Det motsvarar en höjning av andelen för åtgärd 431 från 18 till 20 % av det sammanlagda beloppet för offentliga utgifter för åtgärderna, 411, 412, 413, 421 och 431. Leaderområdenas LAG fick fr.o.m. 2011 också möjlighet att i viss utsträckning fördela om i sina budgetar mellan åtgärderna.

Finansieringen av projekten inbegriper olika slag av offentlig finansiering och också möjligheter till privat finansiering. Reglerna är att av den offentliga finansieringen av projekt står EU för 40 %, svenska staten för 30 % och övrig offentlig finansiering för resterande 30 %. Övrig offentlig finansiering är oftast finansierat av offentliga regionala eller lokala myndigheter (t.ex. landsting, kommuner), men

kan även vara från andra offentliga aktörer. Det är bara vissa organisationer som kan stå för den finansieringen och det framgår av listor som Jordbruksverket uppdaterar efterhand. Listorna är uppdelade på:

- De organisationer som är offentliga
- De organisationer som Jordbruksverket avgör från fall till fall om de är offentliga
- De organisationer som prövats av Jordbruksverket, men som inte kan räknas som offentliga

För verksamheten i leaderområdena gäller att det inte krävs privat finansiering i varje projekt. Dock skall man totalt för projekten uppnå att 30 % av finansiering är privat. Ansvaret för att detta blir uppfyllt ligger hos LAG-grupperna. Driftskostnadsåtgärden (431) omfattas dock inte av det kravet. Det innebär att räknat på total finansiering inkl. privat finansiering blir fördelningen att EU står för 28 %, svenska staten för 21 %, övrig offentlig finansiering för 21 % och privat finansiering för 30 %.

Medfinansiering kan vara i form av kontanta medel, men också genom att andra slag av resurser som tillförs projektet t.ex. arbetsinsatser, lokaler, utrustning eller material. Detta skall redovisas av projektet. När det tillförs resurser eller insatser i projektet som inte betalas med projektets "kassa", värderas dessa och redovisas under någon av följande

- ideellt arbete
- övriga ideella resurser
- offentliga resurser

Ideellt arbete är en arbetsinsats som utförs av privatpersoner, föreningar eller företagare och som projektet inte betalar för. Med ideellt arbete menas en arbetsinsats som för projektet framåt. Det innebär insatser som projektägaren i princip skulle kunna betala för. Denna arbetsinsats i projektet värderas och räknas som privat medfinansiering. Ideellt arbete värderas generellt beroende på åldern på den som utför arbetet enligt följande:

- 13-15 år: 50 kronor per timme
- 16-17 år: 120 kronor per timme
- från 18 år: 175 kronor per timme

Övriga ideella resurser är insatser, annat än arbete, som privatpersoner, föreningar och företag bidrar med och som projektet inte betalar för. På så sätt blir det både en kostnad och finansiering på samma gång. Exempel på övriga ideella resurser är, upplåten lokal, utrustning, annat material exempelvis virke eller grus.

När offentliga organisationer, t.ex. statliga organ, kommuner och landsting, bidrar med insatser som inte betalas av projektet, betraktas de som offentliga resurser. Det kan vara när en kommunal tjänsteman avsätter tid för projektets räkning, utan krav på ersättning från projektet, eller när en kommun upplåter en lokal som projektet får använda kostnadsfritt. Offentlig resurs värderas enligt faktisk kostnad, vilket innebär att man exempelvis redovisar den faktiska lönekostnaden för tjänstemannen.

Nedanstående tabell visar hur totala finansieringsbilden såg ut för projekten i oktober 2013 och är baserad på uppgifterna, som ingår i ansökningarna om stöd. Posten ”Projektstöd” består av de medel, som EU och svenska staten skall stå för. Totala beloppet ligger över de 3,2 miljarder kr som förväntades enligt beräkningar vid starten av programmet. I uppgifterna ingår även de projekt som har bifallits på LAG nivån, men som inte är slutgiltigt beslutade på länsstyrelsenivån. Tillgängligt budgetbelopp för projektstödsdelen kommer att nås innan utgången av 2013 och begränsar sedan möjligheterna att tillstyrka nya projekt. Projekt kan som längst pågå t.o.m. första halvåret 2015. Rekommenderad sista dag för stödmottagare att färdigställa insatsen är 2015-03-10 och att komma in med ansökan om utbetalning senast 2015-06-10.

Tabell 7.2. Finansiering av leaderprojekt (beslutade och under beredning för beslut), läget i oktober 2013, Mkr

Finansieringsslag	Belopp, Mkr	Andel (%)
Projektstöd	1 735	47,2
Ideellt arbete	902	24,6
LAG	486	13,2
Privat	168	4,6
Offentliga resurser	130	3,5
Övr. offentlig medfinansiering	91	2,5
Övr. privat ideell finansiering	74	2,0
Kommun	60	1,6
Länsstyrelse	16	0,4
Samverkansorgan/region	10	0,3
Landsting	3	0,1
Totalt	3 674	100,0

Källa: Utdrag ur statistikdatalager (DAWA), Jordbruksverket

LAG-grupperna ska ha en budget för verksamheten fram till programperiodens slut 2013. Av budgeterna skall framgå hur stor andel av medlen som avsatts till olika inriktningar inom strategin och även fördelats på de tre huvudåtgärderna samt åtgärden för samarbete med andra LAG-grupper. Vidare skall framgå hur medfinansieringen kommer att ske. Varje LAG har presenterat en plan för den offentliga medfinansieringen. Det handlar framförallt om kommunala medel, som oftast skjuts till som potter i budgetarna.

Budgetbelopp (medel från EU och svenska staten) som tilldelats respektive leaderområde finns i bilaga 1(läget i mitten av oktober 2013). Storleken på beloppen är beroende av befolkningsunderlag och kriterier som länsstyrelserna utgått ifrån. Inledningsvis tilldelades varje län belopp baserade på deras folkmängd och även till en del deras yta. När leaderområdena hade bildats fördelade sedan länen ut beloppet på de leaderområden, som de har inom sitt administrativa ansvarsområde. Beloppen varierar från ca 7 miljoner kr för Leader Timråbygd till ca 69 miljoner kr för Leader Gotland. För Leader Gotland och några andra leaderområden ingår särskilda tillägg för öar, vilket förklarar att belopp är relativt sett större vid jämförelser med andra områden. Uttryckt som belopp per invånare motsvarar tilldelade budgetbelopp från, som minst, ca 260 kr i Leader PH i Snapphanebygd till,

som mest, ca 2 040 kr i Leader Gotland. I genomsnitt för alla leaderområden blir beloppet ca 440 kr per invånare och medianvärdet är 405 kr per invånare. Då programperioden sträcker sig över sju år blir det i genomsnitt per år ca 37 kr i Leader PH i Snapphanebygd, ca 290 kr i Leader Gotland och ca 60 kr för alla leaderområden. Beaktas övrig tillkommande finansiering (övrig offentlig finansiering och privat finansiering inkl. värde av ideellt arbete) rör det sig om ungefär dubbelt så stora belopp.

Hur mycket av beloppen som intecknats genom de projekt som bifallits och upplupna driftskostnader varierar från knappt 94 % för Leader Landsbygd Halland till 100 % för 28 andra leaderområden. (situationen i mitten av oktober 2013).

Av de budgetbelopp, som tilldelats leaderområdenas LAG-grupper, var i mitten av oktober 2013, följande beslutat för beviljade projekt. Sammanställningen är enligt indelningen för åtgärdsområden (jämför tabell 7.1).

• Konkurrenskraft (411)	99,5 %
• Miljö och landskap (412)	99,4 %
• Livskvalitet och diversifiering (413)	98,7 %
• Samarbete mellan LAG (421)	98,9 %
• Drift av LAG (431)	97,2 %

Räknat på totalt belopp var 98,6 % beslutat.

8 Dataunderlag

Underlag för uppföljning och utvärdering hämtas från flera källor. De viktigaste är

- Administrativa systemet (s.k. LB-systemet)
- Akter för projekten (innehåller ansökan, projektplan, slutrapport)
- Utvärderingsdatabasen (Evald)
- Sveriges officiella statistik

För att få en utökad grund för utvärderingen av leaderprojekt har Jordbruksverket skapat en särskild databas (Evald). Den innehåller ett formulär för att registrera data som i första hand baseras på EUs utvärderingskrav, men även behovet av olika slags uppföljnings- och utredningsinriktade uppgifter. Primärt underlag är material i de akter som finns för varje projekt, och som länsstyrelserna kopierar och efterhand levererar till Jordbruksverket. En särskilt viktig del är de uppgifter som redovisas i projektens slutrapporter.

Formuläret är dynamiskt, vilket innebär att när det visar sig att projekt innehåller ny information eller motiverar fler registreringsmöjligheter kan sådana läggas till och sedan också hanteras av datasystemet. Det finns 35 positioner i formuläret som det är obligatoriskt att registrera data om för alla projekt. Därutöver finns för närvarande ca 45 positioner, som används i förekommande fall för enskilda projekt. Projekt med bred verksamhet leder till att mer av registreringsmöjligheterna används än när ett projekt handlar om en mer specifik och avgränsad verksamhet.

Med hjälp av särskild databasprogramvara (Oracle, Data Warehouse) kan registrerade uppgifter bearbetas och sammanställas. Registrerade uppgifter kan också kombineras med andra uppgifter t.ex. de som finns i det administrativa systemet (LB-systemet). Geografiska uppgifter om projekten registreras. Det görs genom att geografiska koordinater registreras om plats för projektägare, plats för objekt m.m. Med hjälp av kartprogram kan sedan skapas ett kartunderlag, som kan användas i beskrivande sammanhang och som underlag för olika slag av uppföljande analyser.

9 Uppgifter om beslutade projekt

Som redovisats i kapitel 7 om tillgängliga budgetmedel delas projekten in efter ett antal koder. En grupp är enskilda projekt (411, 412, 413) och en annan grupp s.k. samarbetsprojekt (421). I samarbetsprojekten samarbetar flera leaderområden i ett projekt. Det kan vara leaderområden i Sverige som samarbetar eller att samarbete äger rum med leaderområden i andra EU-länder och även ett antal länder utanför EU.

Inom ramen för programperioden 2007-2013 bifölls inga projekt det första året. Under 2008 bifölls drygt 90 projekt. Antalet ökade sedan starkt till ca 740 år 2009 och ytterligare ökning kom 2010, då över 870 projekt beslutades, respektive 2011 med 891 beslutade projekt. Resultatet 2012 blev 766 projekt. Nedanstående tabeller visar utvecklingen för respektive grupp.

Tabell 9.1. Antal beslutade godkända leaderprojekt (411, 412, 413) 2007-2012

År	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Antal aktuellt år	-	88	721	842	862	684
Akkumulerat antal från periodens början	-	88	809	1 651	2 513	3 197

Källa: Bearbetning av uppgifter i LB-systemet

Verksamheten med samarbetsprojekt startade senare än de inom gruppen enskilda projekt. Det är naturligt med hänsyn till att verksamhetsstarten av nya leaderområden pågick till slutet av 2009 och att insatserna därför till en början koncentrerades på att starta projekt inom de egna leaderområdena.

Tabell 9.2. Antal beslutade godkända leaderprojekt (421) 2007-2012

År	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Antal aktuellt år	-	3	15	34	29	82
Akkumulerat antal från periodens början	-	3	18	52	81	163

Källa: Bearbetning av uppgifter i LB-systemet

På projektägarsidan finns det de som engagerar sig i mer än ett projekt. 2012 fanns det på landsnivå 2 286 stödmottagare inom åtgärderna 411, 412, 413 varav 461 stödmottagare framträdde som projektägare i två eller fler projekt. Nedanstående tabell visar hur projekten fördelar sig på projektägare.

Tabell 9.3. Fördelning av projekt på projektägare (411, 412, 413) 2007-2012

Antal projekt per projektägare	Antal projektägare
1	1 825
2	284
3	79
4	44
5	22
6 - 10	25
11 - 20	5
21 - 29	2

Bland de som driver många projekt återfinns i första hand leaderområdena själva. En förklaring är att för de s.k. paraplyprojekten är det leaderområdena som är projektägare. Paraplyprojekten innehåller delprojekt, som genomförs av olika aktörer. Allra flest projekt har Lantbrukarnas Ekonomi AB med 29 projekt. Projekten är fördelade på flera lokala kontor.

Bland leaderområdena fanns 2012 en betydande variation i antalet projekt som bifallits. Nedanstående tabell sammanfattar läget. Flest projekt hade leaderområdet Dalälvarna med över 150 stycken följt av Växtlust Värmland med över 100 projekt. De flesta områdena återfanns i grupperna mellan 20 till 59 projekt.

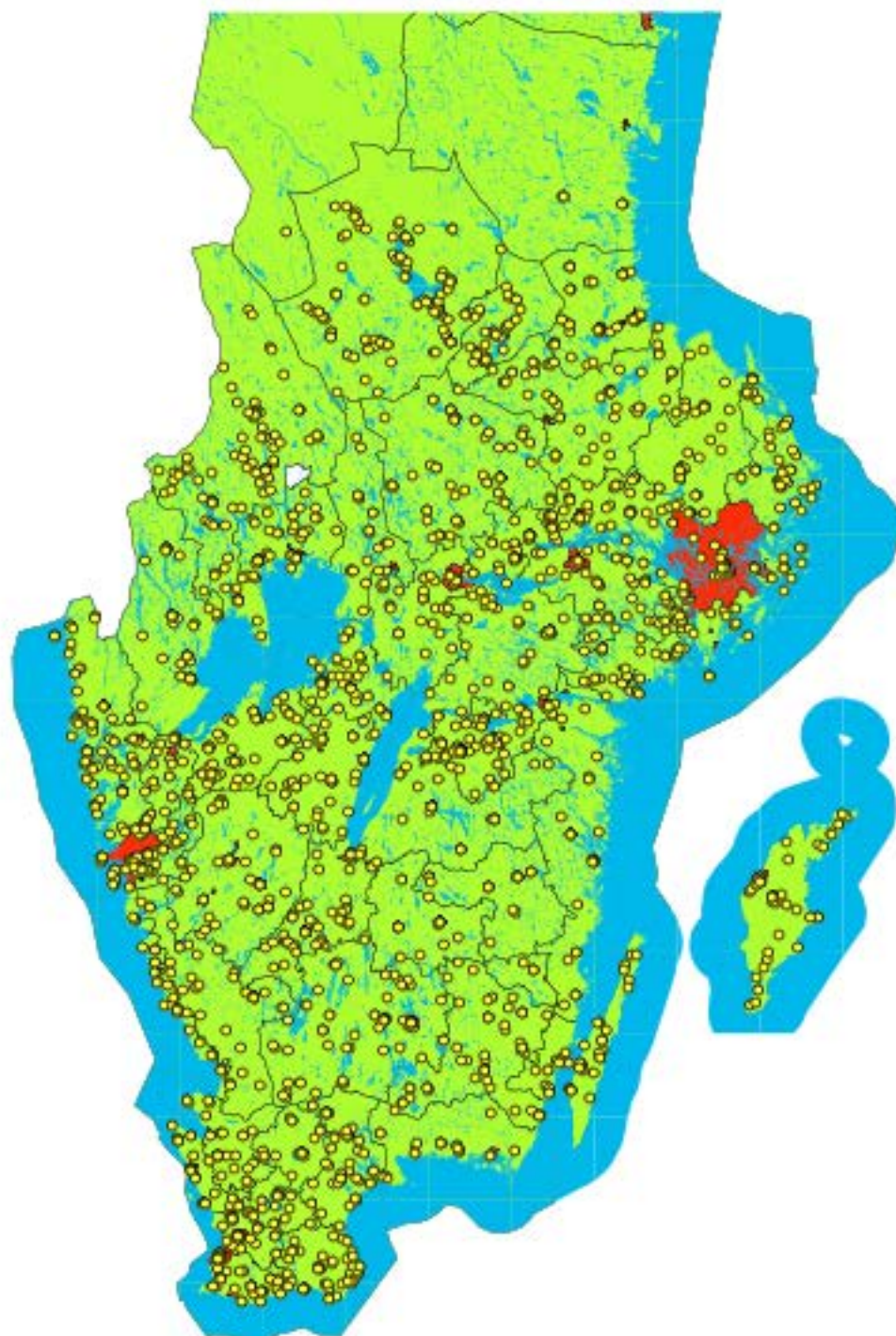
Tabell 9.4. Leaderområdena grupperade efter antal projekt som bifallits 2007-2012

Leaderområde	Antal projekt	Antal leaderområden
Sollefteå	10 - 19	1
Astrid Lindgrens Hembygd, Skåne Nordväst Södra, Åres Gröna Dalar, Lag PH, Blekinge, Södertälje Landsbygd, Timråbygd, Värmlands BergsLAG, Höga Kusten, Lappland	20 - 29	10
Lundaland, Kustbygd Halland, Mitt i Småland, Kustlinjen, MittSkåne, Spira Fyrkanten, Kustlandet, Mellansjölandet, Göta Älv, Skåne Nordväst Norra	30 - 39	10
Trekom, 3sam, Tornedalen, Upplandsbygd, Västra Mälardalen, Storsjöbygden-med sjö, skog och fjäll, Göteborgs Insjörike, Gränslandet, Söderslätt, Närheten, Norra Skaraborg	40 - 49	11
Falun-Borlänge, KalmarÖland, Mittland, Gästrikebygden, Ranrikt-Norra Bohuslän, Gotland, Ystad-Österlenregionen, Dalsland och Årjäng, Skånes Ess, Sommenbygd	50 - 59	10
Östra Skaraborg, Inlandet, Landsbygd Halland, Sjuhärad, Småland Sydost, Polaris	60 - 69	6
Västra Småland, Terra et Mare, Västra Skaraborg, Norra Mälarstranden, URnära, Nedre Dalälven, Mare Boreale	70 - 79	7
Bergslagen	80 - 89	1
Hälsingebygden, Linné, Södra Fjällen, Utveckla Roslagen och Stockholms skärgård (Uross), Folkungaland	90 - 99	5
Växtlust Värmland	100-119	1
	120-149	-
DalÄlvarna	150-159	1

Källa: Bearbetning av uppgifter i LB-systemet

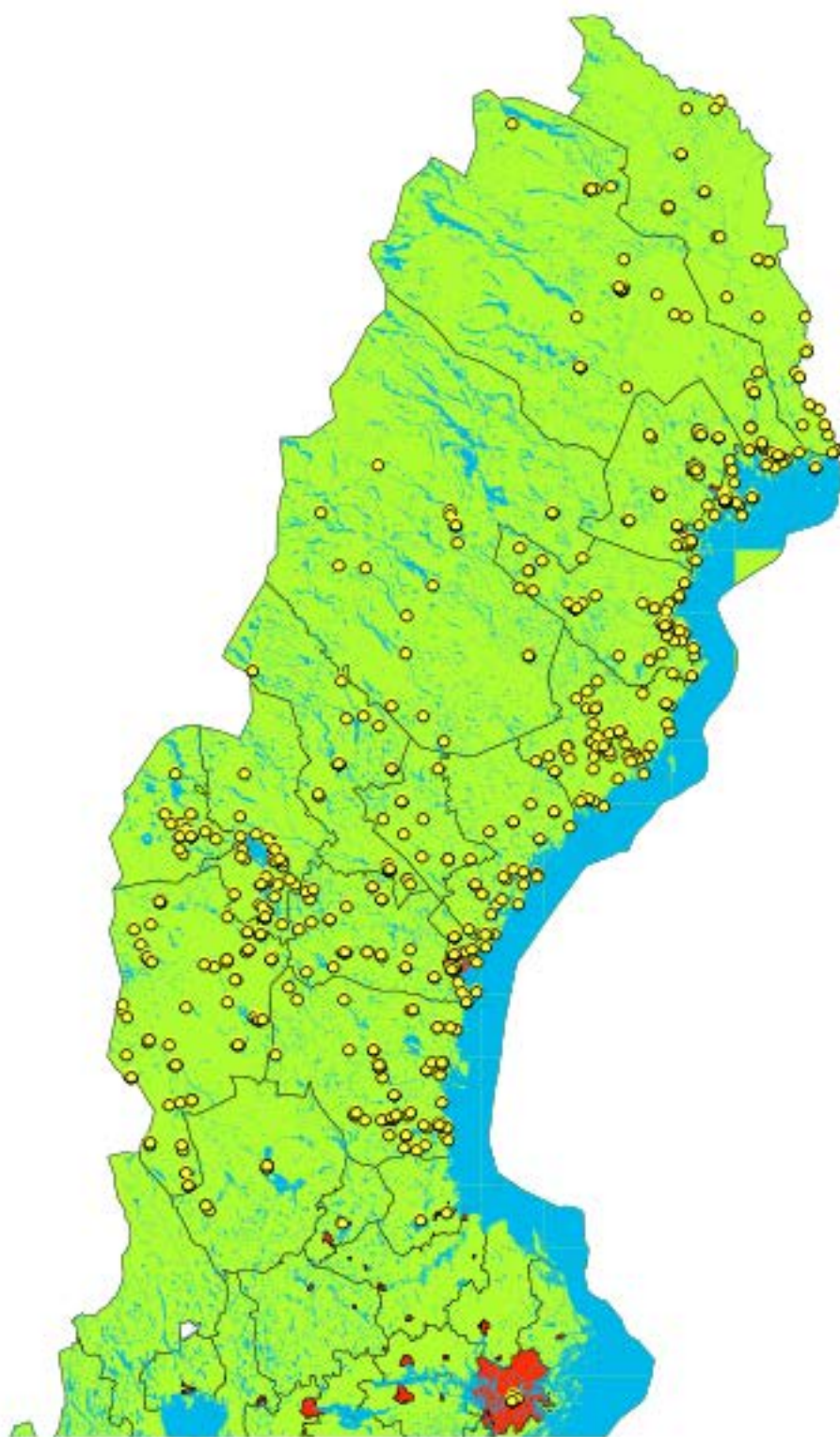
Nedanstående kartor visar hur projekten fördelar sig över landet. Projekten är nu så många att det är lämpligt att redovisa uppdelat på två kartbilder, södra och norra Sverige, för att få en tillfredsställande överskådlighet. De rödmarkerade

ytorna är områden som inte ingår i leaderområden och där ingår landets större tätortsområden. Varje punkt visar geografiska platsen enligt koordinaterna för adresserna till projektägarna. Bakom en del punkter kan finnas fler än ett projekt dvs. när till samma adress är knutna mer än ett projekt. Det finns ett antal projekt där adresserna återfinns i rödmarkerade områdena. Projekten genomförs dock på någon plats eller lokalt område inom något av leaderområdena.

Figur 9.1. Geografiska positioner för adresser till ägare av projekt som bifallits 2007-2012, Södra Sverige

Källa: Egen bearbetning och koordinatsättning

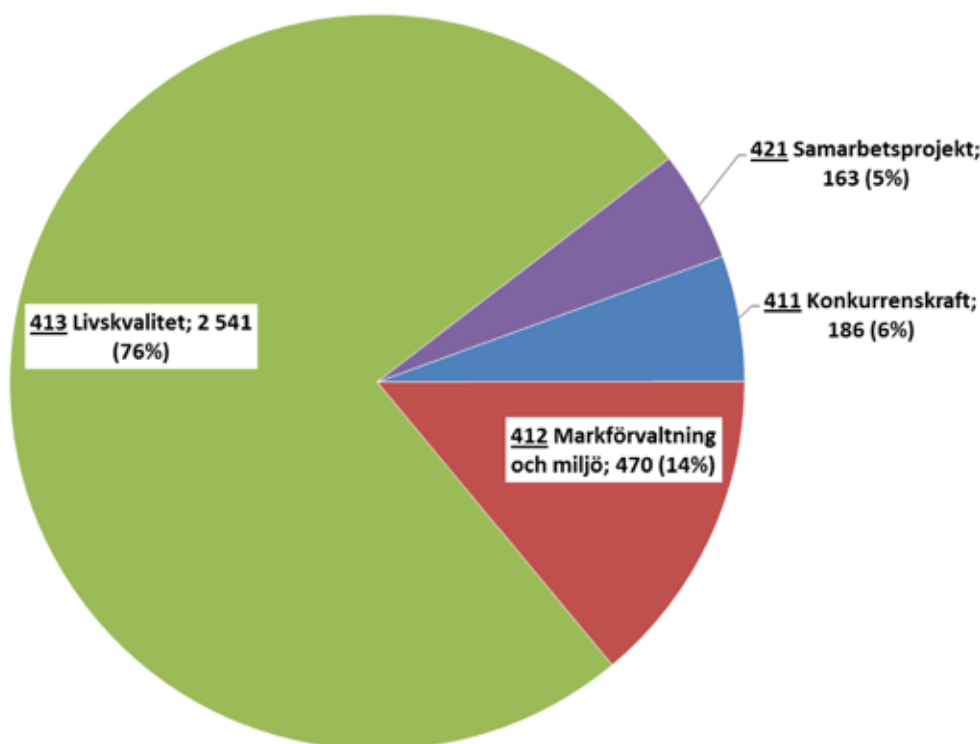

Figur 9.2. Geografiska positioner för adresser till ägare av projekt som bifallits 2007-2012, Norra Sverige

Källa: Egen bearbetning och koordinatsättning

Tätheten i projekten varierar till en del av naturliga orsaker. I Norrlands glesbefolkade delar kan inte förväntas samma täthet som i andra delar av Sverige. Vidare inverkar om leaderområdena kunde starta sin verksamhet tidigt i programperioden eller inte. Koncentrationen av projekt är störst i sydvästra Skåne, utmed Västkusten, Värmland, Dalarna, centrala Jämtland och Norrlands kustbygder.

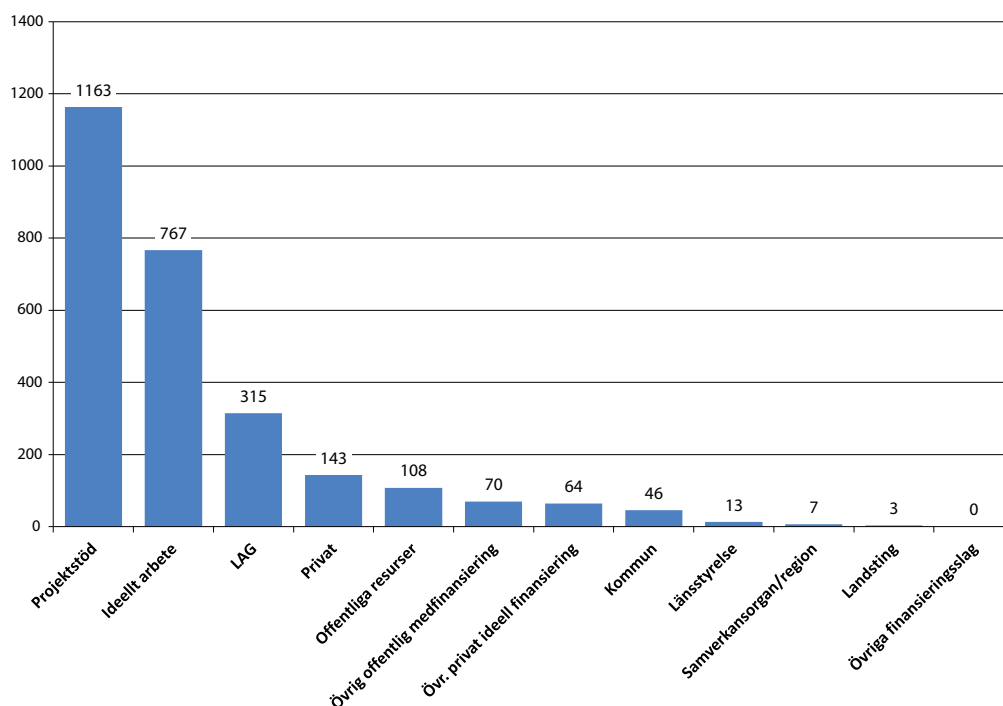
I administrationen av projekten ingår att projekten tilldelas s.k. åtgärds-koder. Det är samma indelningsgrund som tidigare redovisats under total budget ovan (se tabell 7.1). Projekt klassificerade till kod 413 dominerar med drygt 76 % av totala antalet. Därefter kommer kod 412 med ca 14 %.

Figur 9.3. Fördelningen av antalet projekt som bifallits 2007-2012 på åtgärds-koderna 411, 412, 413, 421 (jämför indelning i tabell 7.1)

Källa: Bearbetning av uppgifter i LB-systemet

I kapitel 7 har beskrivits grunderna för hur leaderprojekt kan finansieras. I projektansökningarna anges hur projekten planeras att bli finansierade. Baserat på dessa uppgifter uppgår beräknad total finansiering av projekt som bifallits 2007-2012 till 2,7 miljarder kr. Nedanstående figur visar fördelningen enligt finansieringsslag.

Figur 9.4. Fördelningen på finansieringsslag enligt ansökningar till projekt som bifallits 2007-2012 för åtgärdskoderna 411, 412, 413, 421, Mkr

Källa: Bearbetning av uppgifter i LB-systemet

43 % faller på projektstöd (medel från EU och svenska staten). 28 % motsvarar insatser i form av ideellt arbete och tredje största finansieringskälla är medel som tillförts från de offentliga medel LAG (annat än från EU och svenska staten) tilldelats i sina budgetar (12 %). Lägg ideellt arbete, privat och övrig privat finansiering samman svarar de för 35 % av totala finansieringen.

Det finns också anledning att få en bild av hur storleksstrukturen är bland projekten. Nedanstående tabell visar hur projekten fördelar sig efter storlek. Störst antal finns i gruppen 500 001-1 000 000 kr. Nästan lika många finns i de två närmast föregående storleksgrupperna och i den efterföljande storleksgruppen. Av det totala beloppet faller 40 % på gruppen 1-2,5 miljoner kr och ca 79 % på de tre grupperna i intervallet 0,5-5,0 miljoner kr. Den genomsnittliga storleken på projekten är ca 803 000 kr. Medianvärdet är lägre, ca 492 000 kr, och speglar att det finns ett relativt sett stort antal små projekt.

Tabell 9.5. Fördelning av projekten som bifallits 2007-2012 efter totalt finansierat belopp per projekt (enligt ansökan)

Total finansiering, kr per projekt	Antal projekt	Andel (%)	Totalt belopp, Mkr	Andel (%)
-50 000	64	1,90	2,5	0,09
50 001 - 100 000	192	5,71	15,0	0,56
100 001 - 250 000	720	21,43	121,1	4,49
250 001 - 500 000	729	21,70	268,0	9,93
500 001 - 1 000 000	769	22,89	558,5	20,69
1 000 001 - 2 500 000	717	21,34	1 075,5	39,85
2 500 001 - 5 000 000	145	4,32	490,0	18,15
5 000 001 - 10 000 000	23	0,68	154,1	5,71
10 000 001 -	1	0,03	14,2	0,53
Totalt	3 360	100,00	2 698,8	100,00

Källa: Egen bearbetning

Leadermetoden bygger på att det finns ett lokalt engagemang och detta kan bland annat återspegla sig i hur stora privata och ideella insatser som tillförs projekten. Uppgifter har därför sammanställts över hur mycket per projekt som finansieras genom sådana insatser. Av nedanstående tabell framgår att de flesta projekt har en total privat och ideell finansiering, som rör sig om 100 000-250 000 kr per projekt. I intervallet

10 000-500 000 kr finns nästan 80 % av projekten. För 158 projekt handlar det om belopp över miljonen. Det genomsnittliga beloppet är ca 290 000 kr och medianvärdet är 161 000 kr.

Tabell 9.6. Fördelning av projekten som bifallits 2007-2012 efter totalt belopp per projekt finansierat med privata och ideella insatser (enligt ansökan)

Total privat och ideell finansiering, kr per projekt	Antal projekt	Andel (%)	Totalt belopp, Mkr	Andel (%)
0	96	2,86	0,0	0,00
-10 000	44	1,31	0,3	0,03
10 001 - 50 000	498	14,82	16,6	1,70
50 001 - 100 000	586	17,44	43,3	4,45
100 001 - 250 000	920	27,38	153,8	15,79
250 001 - 500 000	660	19,64	233,1	23,93
500 001 - 1 000 000	398	11,85	269,8	27,70
1 000 001 - 2 500 000	142	4,23	202,2	20,76
2 500 001 - 5 000 000	15	0,45	48,0	4,93
5 000 001 -	1	0,03	6,9	0,71
Totalt	3 360	100,00	974,0	100,00

Källa: Egen bearbetning

10 Genomförda projekt (slututbetalda)

Det första klara leaderprojektet hade sitt slututbetalningsdatum i september 2008. Under 2008 var det tre projekt som slutfördes. Det var först 2009 som antalet växte och ökade sedan markant 2010 och ökade ytterligare 2011 och 2012. Utvecklingen är, förutom tidpunkten för beslut om bifall, en funktion av hur länge varje projekt pågår. Det finns en stor variation i hur lång tid projekten pågår (se tabell 10.3 nedan).

Tabell 10.1. Antal slututbetalda leaderprojekt (koderna 411, 412, 413) 2007-2012

År	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Antal aktuellt år	-	3	59	277	537	552
Akkumulerat antal från periodens början	-	3	62	339	876	1 428

Källa: Bearbetning av uppgifter i LB-systemet

I uppgiften om ackumulerat antal ingår 34 s.k. paraplyprojekt. I ett paraplyprojekt är LAG ägare av projektet och det gäller verksamhet med gemensamt syfte, mål och en specifik inriktning. Paraplyprojekten samlar ett antal delprojekt som kan genomföras av olika aktörer. Antalet projekt i dessa uppgår till 416 och beaktas dessa som egna projekt ökar antalet till 1 810 slututbetalda projekt.

Samarbetsprojekten kom igång senare än övriga projekt och därmed var det få som blev klara de första åren. 2011 visade sig dock en tydlig ökning i slutförda projekt och ökningen fortsatte 2012. Uppstartsfasen har varit längre för den typen av projekt. De kräver att kontakter hinner byggas upp med i första hand andra leaderområden i Sverige och även andra länder och fordrar mer kunskaper än de enskilda projekten, som genomförs i respektive leaderområde.

Tabell 10.2. Antal slututbetalda leaderprojekt (kod 421) 2007-2012

År	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Antal aktuellt år	-	-	-	4	15	18
Akkumulerat antal från periodens början	-	-	-	4	19	37

Källa: Bearbetning av uppgifter i LB-systemet

Den tid de olika projekten pågått varierar från som kortast 74 dagar till som längst 1 599 dagar. Utryckt i år motsvarar det från 0,2 till 4,4 år. Mätningen avser tiden från att ansökan kommit in till dess att slututbetalning är genomförd. Vanligast längd på projekten som slutförts t.o.m. 2012 finns i intervallet 1-2 år. Knappt 60 % av projekten pågick längre än 1,5 år.

Tabell 10.3. Längd på projekt som slututbetalats t.o.m. 2012

Längd i dagar	Längd omräknat till år	Andel (%)
273	0,75	4,12
274 - 365	0,76 – 1,00	10,80
366 - 549	1,01 – 1,50	27,29
550 - 730	1,51 – 2,00	25,73
731 - 915	2,01 - 2,50	14,50
916 - 1 096	2,51 – 3,00	8,60
1 097 – 1 277	3,01 – 3,50	5,76
1 278 – 1 460	3,51 – 4,00	2,42
1 461 -	4,01 -	0,78

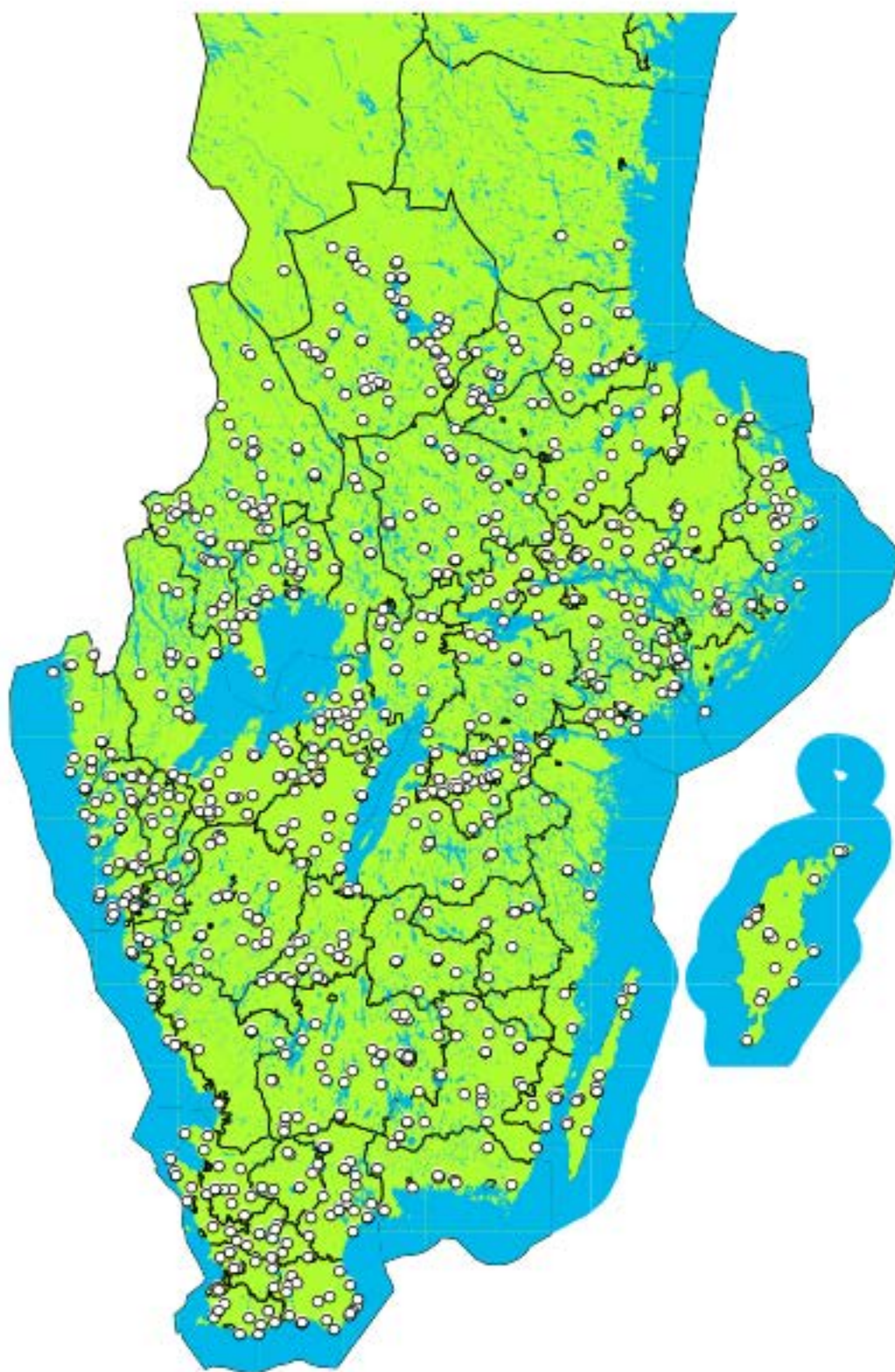
Källa: Uppgifter enligt utvärderingsdatabas (Evald)

Nedanstående kartor i figurerna 10.1 och 10.2 visar geografiska positioner för de projekt som slututbetalats t.o.m. 2012. Positionerna är enligt koordinaterna för projektägarnas postadresser. Flest klara projekt hade Dalälvarna följt av Växtlust Värmland, Hälsingebygden, Folkungaland och Bergslagen. Spridningen, i antal klara projekt, var från över 80 i Dalälvarna till fyra i Sollefteå. Här spelar givetvis in ifall leaderområdena fick en tidig eller sen verksamhetsstart. Se nedanstående tabell 10.4.

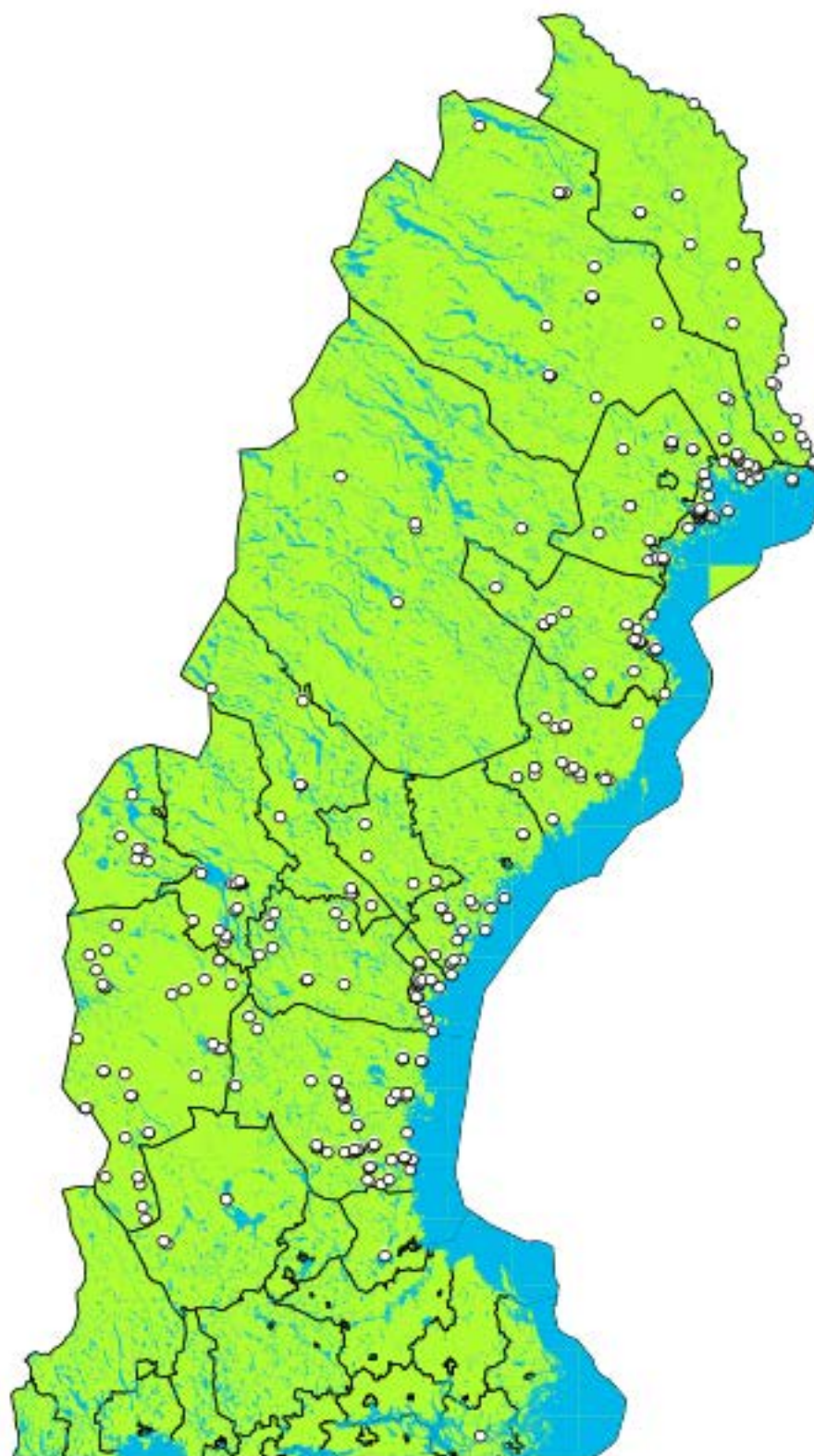
Tabell 10.4. Leaderområdena grupperade efter antal projekt som slututbetalats 2007-2012

Leaderområde	Antal projekt	Antal leaderområden
Sollefteå, Upplandsbygd, Lappland, Kustlandet, Lag PH, Åres Gröna Dalar, Lundaland, Södertälje Landsbygd	4 - 9	8
Skåne Nordväst Södra, Timråbygd, Värmlands BergsLAG, Mitt i Småland, Astrid Lindgrens Hembygd, 3sam, Kustbygd Halland, Trekom, Mellansjöländet, Skåne Nordväst Norra, Storsjöbygden-med sjö, skog och fjäll, Västra Mälardalen, Göteborgs Insjörike, Blekinge, Göta Älv, Höga Kusten, MittSkåne, Söderslätt, Gränslandet, Kustlinjen, Spira Fyrkanten, URnära, Falun-Borlänge, Mittland	10 - 19	24
Gotland, Tornedalen, Gästrikebygden, Ystad-Österlenregionen, Närheten, KalmarÖland, Landsbygd Halland, Ranriktet-Norra Bohuslän, Skånes Ess, Inlandet, Sjuhärad, Östra Skaraborg, Nedre Dalälven, Dalsland och Årjäng, Norra Skaraborg, Polaris	20 - 29	16
Småland Sydost, Sommenbygd, Norra Mälärstranden, Västra Skaraborg, Västra Småland, Terra et Mare	30 - 39	6
Linné, Mare Boreale, Utveckla Roslagen och Stockholms skärgård (Uross), Södra Fjällen	40 - 49	4
Bergslagen, Folkungaland, Hälsingebygden	50 - 59	3
	60 - 69	-
Växtlust Värmland	70 - 79	1
DalÄlvarna	80 - 86	1

Källa: Bearbetning av uppgifter i LB-systemet

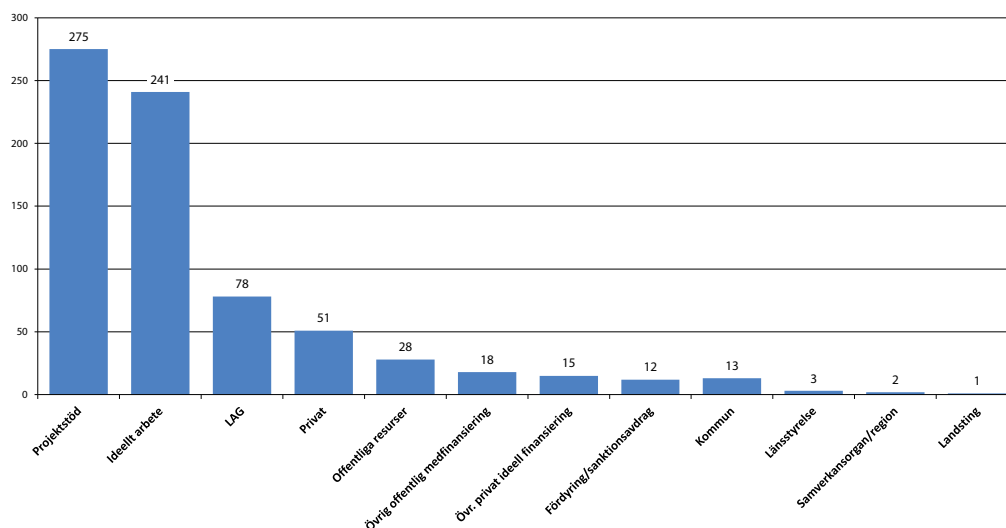

Figur 10.1. Slututbetalda leaderprojekt 2007-2012, Södra Sverige
Källa: Egen bearbetning och koordinatsättning

Figur 10.2. Slututbetalda leaderprojekt 2007-2012, Norra Sverige
Källa: Egen bearbetning och koordinatsättning

De projekt som slututbetalats 2007-2012 omsluter totalt 737 miljoner kr. Det utgör ca 23 % av de totalt 3,2 miljarder kr som budgeterats för hela programperioden (2007-2013). Bilden av finansieringen visar att insatserna i form av ideellt arbete varit av samma storleksordning som projektstödsdelen. Räknas övriga former av privat finansiering in uppgår de tillsammans till nästan 42 % och är högre än projektstödens andel på 37 %.

Figur 10.3. Fördelningen enligt finansieringslag för projekt som slututbetalats 2007-2012 för åtgärdskoderna 411, 412, 413, 421, Mkr

Källa: Bearbetning av uppgifter i LB-systemet

Den genomsnittliga storleken på de projekt som slututbetalats visar en omslutning på ca 504 000 kr och det är mindre projekt som helt naturligt blivit klara först. Vid jämförelse med gruppen beslutade projekt 2007-2012 så är den genomsnittliga storleken (baseras på planerad finansiering vid ansökan) i den gruppen ca 803 000 kr. Vidare är andelen projekt under 250 000 kr ca 45 % i slututbetalda gruppen och ca 29 % i den andra gruppen. Summan av privat och ideell finansiering är i genomsnitt ca 210 000 kr jämfört med ca 290 000 kr i gruppen med de beslutade projekten.

11 Beskrivande och uppföljande uppgifter för projekten

Leaderverksamheten är mångfacetterad och innehåller många dimensioner. Det framgår också i beskrivningen av grunderna för utvärdering av landsbygdsprogrammet, som tidigare gjorts i kapitel 5. Strukturen innehåller bl.a. fjorton olika bedömningsområden för begreppet livskvalitet med koppling till Leader. Beträktat utifrån ett perspektiv kopplat till landsbygdsutveckling aktualiserar den därmed behov av många slag av beskrivande uppgifter, resultat m.m., som är relevanta för att åskådliggöra hur leadermetoden skapar engagemang och utveckling i berörda landsbygdsområden. I detta avsnitt redovisas flera slag av beskrivande och uppföljande uppgifter för de projekt som slututbetalats under 2007-2012.

11.1 Antal slag av projektägare

Leaderverksamheten betonar och grundar sig på ”**underifrånperspektivet**”. Det är därför naturligt att börja med att sammanställa uppgifter, som visar vilka det är som engagerat sig som projektägare. Detta framgår av tabellen nedan. Det är tydligt att det är ideella grupperingar som dominerar, vilket styrker att ett tydligt lokalt engagemang står bakom projekten.

Tabell 11.1. Antal slag av projektägare

Slag av projektägare	Antal projekt
Ideell förening (andra än Bygderåd..., Hembygdsföreningar ..., se nedan i tabellen)	389
Bygderåd/bygdslag/intresseförening/samhällsförening	291
Ekonomisk förening	148
Kommun	146
LAG-grupp	109
Hembygdsförening/historiesällskap	90
AB (Aktiebolag)	81
Utbildningsorganisation	54
Stiftelse	40
Privat person/enskild firma	34
LRF	21
Kyrka/samfund	17
Samfällighetsförening	13
Handelsbolag	8
Hushållningssällskap	8
Övriga (Landsting (5), Naturskyddsförening (3), Friluftsförbundet (2), Kommanditbolag (2), Länsstyrelse, Offentlig korporation eller anstalt, Statlig myndighet, Vägsamfällighet)	16

Källa: Egen sammanställning

Gruppen ideella föreningar, som är den största med sina 389 projekt, innehåller följande inriktningar för de aktuella föreningarna: Huvudinriktning är - idrott (80), företagare (31), kultur (24), båt (20), häst (20), musik (13), golf (12), fiske (11), teater (11), motocross/motor (10), konst/konstnärer (8), biodling (4), jakt (4), hund (3), flyg (2), guider (2), kvinnor (2), skytte (2), foto (1), pensionärer/äldre (1) och 128 utan eller med okänd inriktning.

Näst störst antal står en grupp för som inrymmer bygderåd/bygdelag/intresse- och samhällsföreningar och vilkas verksamhet normalt har sin grund i att engagemang i lokala frågor väckts av ett eller flera skäl. En tydlig lokal koppling har också gruppen hembygdsföreningar/historiesällskap, men i de fallen främst baserat på intresse för bygdens och områdets historia. Ett tydligt deltagande från lokala politiska nivåer visar sig genom att kommuner är projektägare i en tiondel av projekten. Gruppen ekonomiska föreningar är den tredje största och de är normalt kopplade till olika slag av verksamheter av ekonomisk natur och oftast framgår av deras namn att de har anknytning till geografiska lokala områden. LAG-grupper ligger förhållandevis högt genom att de är ägare av samarbetsprojekt och s.k. paraprojekt. Gruppen med aktiebolag består i huvudsak av lokala bolag med koppling till platsen eller området där projekten genomförs.

11.2 Huvudinriktning på projekt exkl. samarbetsprojekt

Projekten spänner över ett mycket brett område. Vid registreringen i Evald av uppgifter för uppföljning och utvärdering görs en bedömning av varje projekts inriktning baserad på en indelning som är grundad på EU:s åtgärds-koder, men som går betydligt längre än denna på detaljnivå. Det ger möjligheter till att både kunna sammanställa uppgifter för stora grupper, men också att gruppera på mer detaljerade nivåer när så krävs. Projekten är i flera fall inriktade på att genomföra mer samtidigt än vad som kan beskrivas med endast en åtgärdsstyp eller rubriksättning av projekt. För att skapa möjligheter till att tydligt kunna spegla även sådana projekts innehåll finns möjligheten att utöver huvudinriktning också kunna ange en eller flera delinriktningar för varje projekt.

Baserat på registreringen av huvudinriktningar, i en struktur enligt EU:s grundindelning, är projekten exkl. samarbetsprojekten inriktade på främjande av turismverksamhet vanligast tätt följt av förnyelse och utveckling av byar. Tredje plats tas av projekt som gäller grundläggande tjänster på landsbygden. Därpå följer olika slag av företagsutveckling för mindre företag och jordbruksföretag

Tabell 11.2. Huvudåtgärdsinriktning (EU:s grundindelning)

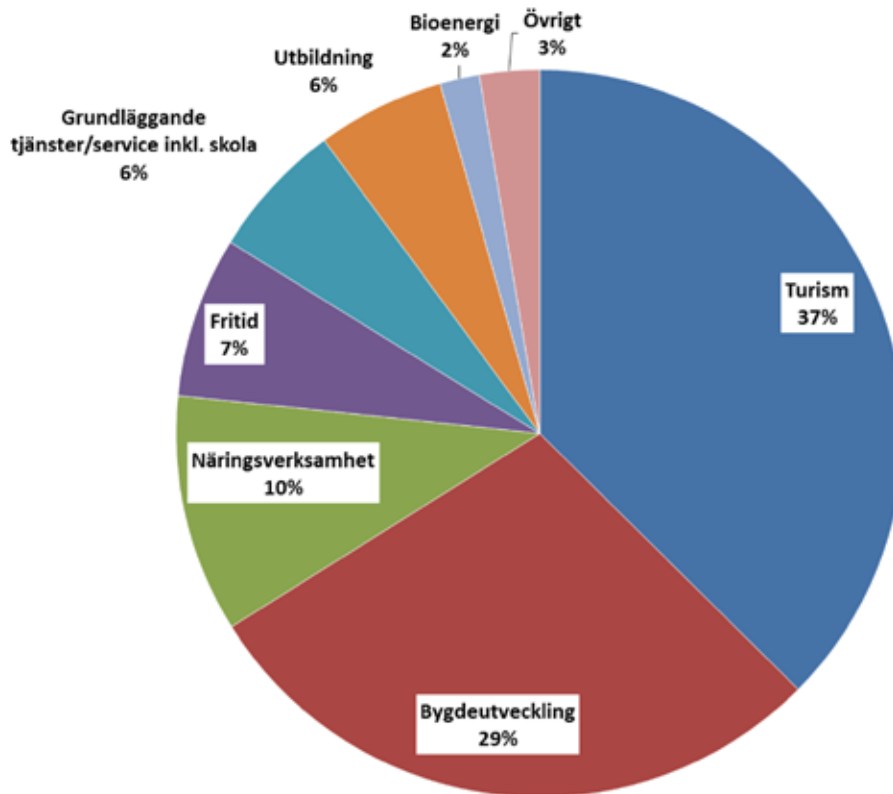
Inriktning (kod i EU:s grundindelning)	Beskrivning	Antal projekt	Andel (%)
313	Främjande av turismverksamhet	414	29,0
322	Förnyelse och utveckling av byarna	339	23,7
321	Grundläggande tjänster för ekonomin och befolkningen på landsbygden	259	18,1
312	Mikroföretag	175	12,3
331	Utbildning och information	82	5,7
323	Bevarande och uppgradering av natur- och kulturarvet på landsbygden	81	5,7
311	Diversifiering till annan verksamhet än jordbruk	44	3,1
Axel 2	Förbättra miljön och landskapet	24	1,7
Axel 1	Förbättra konkurrenskraften i jord- och skogsbrukssektorn	10	0,7

Källa: Egen sammanställning

Det finns också ett behov av att kunna göra sammanställningar som på ett mer tvärgående och horisontellt sätt än vad EU:s indelningsgrund representerar dvs. visar hur projekten fördelar sig efter bredare och andra alternativa indelningsgrunder. Det kan göras genom att sammanföra de koder som används för registreringen i särskilda grupper. Ytterligare sätt att beskriva vad projekten anknyter till för verksamheter, innehåll m.m. kan därigenom skapas. Intresse finns t.ex. för att få en bild av hur många projekt som kan bedömas ha en tydlig huvudinriktning mot turism. Därvid bestäms vilka av registreringskoderna för huvudinriktningarna som kan anses vara typiska för begreppet turism, oavsett om de rör företagsutveckling, främjande av turism, naturmiljöer m.m., och tillsammans får de bilda en grupp. För de grupper som skapas kan sedan göras olika slag av databasutdrag. Nedan har gjorts en indelning i sju grupper för att därigenom kunna spegla projektens inriktningar på ytterligare ett sätt. Grupper som skapats för detta syfte är

- Turism
- Bygdeutveckling
- Fritid
- Grundläggande tjänster och service inkl. skola
- Näringsverksamhet
- Bioenergi
- Utbildningar

Nedanstående diagram visar för projekt (exkl. samarbetsprojekten) att de med inriktning på turism är klart vanligast förekommande och framträder nu som ett än större område än vad tidigare tabell 11.2 indikerar. Till gruppen har förts även de projekt som handlar om turistverksamheter på jordbruk och mindre företag och de som gäller natur- och kulturarv då de i förlängningen vanligtvis bidrar till att skapa besöksmål, som kan attrahera turister.

Figur 11.1. Fördelning av slututbetalda projekt 2007-2012 (exkl. samarbetsprojekt) på grupper, procentandelar

Källa: Egen sammanställning

Nästan en tredjedel har klassificerats relaterade till bygdeutveckling. Koppling till näringsverksamhet exkl. turism finns i vart tionde projekt. Något lägre andel faller på projekt inriktade på fritid och sedan följer projekt inriktade på grundläggande tjänster/service respektive utbildning. Övriga grupper står för små andelar.

En mer detaljerad nivå kan vara av intresse för att bättre kunna uppfatta projektens inriktningar. Nedanstående tabell visar fördelningen på den mest detaljerade nivå, som inriktningarna registreras. De huvudinriktningar som registrerats för fem eller fler projekt har tagits med.

Tabell 11.3. Huvudinriktning

Huvudinriktning	Antal projekt	Huvudinriktning	Antal projekt
By-/bygdeutveckling (bred ansats)	115	Fisketurism/sportfiske (utveckling/marknadsföring)	10
Gemensam byggnad (byggnation/renovering/förbättring)	63	Hamnanläggning/vågbrytare	10
Evenemang/festival/mässa	62	Hantverk, ospecificerat	10
Vandringsleder	62	Kultur, ospecificerat	10
Nya gemensamma lokaler/anläggningar	56	Kulturarv/råd, anvisningar etc.	10
Turismutveckling (bred ansats)	44	Miljöskyddsåtgärder, ospecificerat	10
Mat/Livsmedel	35	Naturturism (utveckling/marknadsföring)	10
Företagsutveckling (bred ansats)	33	Turismrelaterad utbildning	10
Kultur-/historieturism (utveckling/marknadsföring)	30	Bildande av förening/byråd/nätverk (samverkan)	9
Idrott/sport	28	Fisketurism	9
Museum/museal anläggning	25	Leader-/projektrelaterad utbildning	9
Anläggning(ar) i yttre miljö(er)	24	Rekonstruktion/återskapande (historisk byggnad/anläggning etc.)	9
Fritid, ospecificerat	24	Yrke- och hantverksrelaterad utbildning	9
Företagsledning, kunskaper i administration (bokföring) och marknadsföring	23	Mässor	8
Utställning (permanent/temporär)	23	Rensning/röjning/upprustning av yttre miljö	8
Förbereda bredband, infrastruktur	20	Utrustning till gemensamma ändamål	8
Musikarrangemang/festival	20	Förädling av livsmedel	7
Teater	19	Livsmedelsproduktionsrelaterad utbildning	7
Inkvartering/logi	18	Sammanställa/dokumentera lokal historia	7
Turist-/upplevelsepaket	17	Bad (ute/inne)	6
Internet/web	17	Hästaktiviteter (stallverksamhet, ridning m.m.)	6
Trycksaker/informationsbroschyrer	15	Skyltning	6
Upplevelse-/nöjesanläggning	15	Sociala tjänster (hälsa/omsorg)	6
Vägar	15	Värdefulla natur- och kulturmiljöer, ospecificerat	6
Främjande av integration	14	Övergripande landsbygds-/företagsutveckling	6
Musik	14	Förnybar energi, ospecificerat	5
Bostäder	13	Informationscentrum	5
Fritids- och hobbyrelaterad utbildning	13	Krukmakeri, lergods, stengods	5
Marknadsföringsorganisation/-paket	13	Marknads-/torgdag	5
Kursverksamhet	13	Rastplatser	5
Biogas	12	Servicefunktioner (ospecificerade)	5
Brygga för båt-/fartygstransporter	12	Stöd till samarbete för att initiera nya produkter, processer och tekniker-jordbruk, ospecificerat	5
Cykelled	12	Teaterverksamhet/film	5
Digital anläggning (ljud och bild)	11	Vattenturism (sjöar, hav)	5
Industriminnen/-byggnader/-lokaler	11	Övrig tjänsteproduktion	5
Lekplats/-område	11	Övrig varuproduktion	5
Kultur-/historieturism	10		

Källa: Egen sammanställning

Mest frekvent är projekt som klassificerats som inriktade på by-/bygdeutveckling med bred ansats. Därpå projekt som engagerar sig i byggnation/renovering av gemensam byggnad, skapa eller upprätthålla olika slag av evenemang/festivaler/mässor och som fjärde grupp etablering och underhåll av vandringsleder.

11.3 Delinriktningar exkl. samarbetsprojekt

Bredden i projektens innehåll gör att en beskrivning bara baserad på huvudinriktning i flera fall inte ger en tillräckligt rättvisande bild av den verksamhet som pågår. Möjlighet finns därför att komplettera huvudinriktning med de delinriktningar som projektens verksamhet också svarar mot. Av projekten har det bedömts motiverat att för knappt hälften lägga till en eller flera delinriktningar. Kompletterat med en delinriktning har gjorts i 35 %, med två i 8 %, med tre i 3 % och med fyra eller fler i 1 %. Som mest finns nio delinriktningar för ett projekt. I det fallet och andra med många delinriktningar rör det sig om s.k. paraplyprojekt och som i sig rymmer många delprojekt, som kan ha varierande inriktningar.

Vanligast förekommande delinriktningar är de som relaterar till turism, som kultur/historieturism, turismutveckling (bred ansats), natur-, fiske-, idrottsturism, evenemang, festivaler, mässor, utställningar, skyltning. Högt ligger också fritidsaktiviteter och åtgärder inriktade på by-/bygdeutveckling.

11.4 Inriktning på samarbetsprojekt

Antalet samarbetsprojekt, som avslutats under perioden 2007-2012, är 37 stycken och i den gruppen är ungefär hälften inriktade på utveckling av turism och en tredjedel utbildningsinriktade projekt. Resten berör näringsverksamhet, fritidsaktiviteter och integration. Ca en femtedel av projekten knyter an till omsorgstjänster, antingen kopplat till utbildning inom området eller start av omsorgsverksamhet.

Samarbete med andra länder har genomförts i nio projekt. Aktuella länder är inom EU Finland, Estland, Italien, Irland, Frankrike och Ungern. Utanför EU har ett projekt haft samarbete med Bosnien-Hercegovina.

11.5 Mål i landsbygdsprogrammet

I landsbygdsprogrammet finns en uppsättning med övergripande indikatorer för måluppfyllelse. De har därmed status av att vara referenspunkter för landsbygdsprogrammets alla slag av åtgärder. Det är därför motiverat att bedöma hur leaderprojekten knyter an till dessa övergripande målindikatorer. För varje projekt görs en bedömning av vilket/vilka av målen som det direkt eller indirekt kan associeras med.

Tabell 11.4. Mål i landsbygdsprogrammet

Mål i landsbygdsprogrammet	Förekomst i antal projekt
Ökning av sysselsättning	1 435
Ekonomisk tillväxt övriga företag	1 407
Ekonomisk tillväxt jordbruksföretag	285
Medverkan till att bekämpa klimatförändringarna	40
Förbättring av vattenkvaliteten	20
Vända den negativa utvecklingen av biologisk mångfald	20
Underhåll av jordbruksmark och skogsmark med höga naturvärden	14

Källa: Egen sammanställning

Tydligt dominerande är att projekten i första hand har bäring mot målen som gäller ekonomisk tillväxt och ökning av sysselsättning. Övriga fyra mål är förknippade med miljöåtgärder i landsbygdsprogrammet och det är få projekt med sådant innehåll bland leaderprojekten.

11.6 Horisontella prioriteringar i landsbygdsprogrammet

I landsbygdsprogrammet finns angivet vilka horisontella prioriteringar som skall beaktas i samtliga delar av programmet. Dessa är således även riktmärken för leaerverksamheten. Det kan vara flera av prioriteringarna som är tillämpliga samtidigt för ett enskilt projekt. För de olika projekten bedöms om de har tydlig anknytning till och i så fall vilken/vilka av dem. Det kan framgå av att i projektet ingår verksamhetsdelar med särskilda ambitioner för de horisontella prioriteringarna, men också vid en bedömning av vad ett projekt i sin helhet söker åstadkomma.

Tabell 11.5. Horisontella prioriteringar i landsbygdsprogrammet

Horisontell prioritering (inriktning)	Förekomst i projekt
Ingen uttalad horisontell inriktning	600
Projekt med inriktning på ungdomar	440
Projekt med inriktning på miljö	288
Projekt med inriktning på kompetenshöjning	255
Projekt med inriktning på hållbar utveckling	252
Projekt med inriktning på integration	145
Projekt med inriktning på kvinnor (ospecificerat)	130
Projekt med inriktning på funktionshindrade	99
Projekt med inriktning på jämställdhet	56

Källa: Egen sammanställning

För ca 60 % av projekten har kopplingar till horisontella prioriteringar registrerats. Vanligast är inriktning mot ungdomar, följt av inriktning på miljö, kompetenshöjning och hållbar utveckling. Integration finns med i cirka vart tionde projekt. Samma gäller för inriktning på kvinnor. Ca 7 % projekten har kopplingar till funktionshindrade, vilket kan innebära t.ex. handikappanpassning av lokaler, deltagande i fritidsaktiviteter.

11.7 Karaktär på projekten

Bland annat för att få en grundstruktur för hur projekten fungerar i ett utvecklings-sammanhang kan de också klassificeras utifrån projektens karaktär. Tabellen nedan visar hur fördelningen fallit ut enligt de fyra grupper som används för klassificeringen.

Tabell 11.6. Karaktär på projekten

Karaktär på projekten	Antal projekt
Förstudie/Kartläggning	553
Del i kontinuerlig (framtida) verksamhet	392
Engångsinsats	371
Förutsättningsskapande, annat	149

Källa: Egen sammanställning

Det är tydligt att det på många områden finns ett behov av att närmare utreda och analysera olika frågor innan definitiva projekt skapas. Det framgår av att ca 38 % av projekten är olika slag av förstudier eller kartläggningar. I de fallen blir det aktuellt att senare följa upp vilken fortsättning de fått. Hittills kan konstateras att det upprättats över 300 utrednings-/analysrapporter och runt 100 utvecklingsplaner. Ca en fjärdedel faller på projekt som innebär att särskild insats görs under en begränsad tid (engångsinsats) t.ex. upprustning av en gemensam byggnad/anläggning. En annan fjärdedel speglar att projekten är en del i verksamhet som pågår eller avses pågå kontinuerligt t.ex. uppstart av årligen återkommande mässor. En tiondel av projekten kan räknas till att vara förutsättningskapande på något sätt och där resultat av projekten kan förväntas växa fram på ett mer indirekt och successivt sätt. I flera fall kommer det också att ta lång tid innan resultaten visar sig.

11.8 Genomförande av projekten (arbetsätt etc.)

För att bl.a. få en bakgrund till vilka kompetenser och yrkeskunnande som tas i anspråk för genomförandet av projekten finns skäl att närmare beskriva vilket/vilka slags genomförande som kan knytas till projekten. Vanligast är att något fysiskt verkställs på en avgränsad yta eller plats. Det kan vara alltifrån att bygga lokaler, anläggningar, att underhålla yttre miljöer till att genomföra olika slag av evenemang (tävlingar, festivaler). Därefter mest vanligt är att projekten är utredande och behövs för att ge ökade kunskaper och ta fram olika slag av underlag. Den stora andelen förstudier ger ett sådant utslag. Inslag av kommunikationsbyggande och marknadsförande verksamhet är relativt vanligt. Ett markerat utbildningsinnehåll är inte lika frekvent, som de tidigare nämnda. I vart tionde projekt finns med som en väsentlig del i genomförandet.

Tabell 11.7. Beskrivning av genomförandet av projekten

Beskrivning av genomförandet av projekten	Förekomst i projekt
Utredande/kartläggande/sammanställande	675
Fysiskt verkställande (anläggning, yttre miljö, renovering, utrustning, inventarier m.m.)	490
Fysiskt verkställande (evenemang)	294
Marknadsförande/reklam-/publicitetsskapande	257
Utbildande/kompetensutvecklande	242
Kommunikationsbyggande	164

Källa: Egen sammanställning

Ytterligare uppgifter som registreras om projektens genomförande är vad det är för slag av insatser som görs. Uppgifterna visar att vanligast är i fallande ordning

- Inventerings-/kartlägnings-/utredningsarbete
- Kontakter, nätverksmöten
- Utbildnings- och kompetenstillfällen, studiebesök eller motsvarande
- Byggnads-/snickeriarbete
- Informations- intressentmöten, konferenser eller motsvarande
- Markarbete
- Publikdragande insatser (tävlingar, festivaler)
- Web/hemsida (relaterad till)
- Kampanjer, infoinsatser
- Publicitetsskapande insatser (annonser/artiklar/TV- och radioinslag)
- Enkätundersökningar
- Installationsarbete
- Inköp av utrustning/inventarier
- Marknadsaktivitet-/dag
- Medaproduktion (film, video etc.)
- Röjnings-/städningsarbete (utomhus), insats i yttre miljö
- El-/telearbete
- Konstskapande-/konstnärligt arbete

Den relativt höga andelen av projekten som är förstudier gör att utredningsinsatser av olika slag och studieinriktade delar som studiebesök är vanliga. Att en stor grupp projekt handlar om att skapa eller underhålla fysiska objekt visar sig i hög förekomst av byggnads-/snickeriarbete, markarbete, installationsarbete. Behov att i projekt marknadsföra verksamhet framträder genom kampanjer, informationsinsatser, publik- och publicitetsskapande insatser av olika slag.

11.9 SNI-kodskoppling

Flera av projekten kommer att ha direkt eller indirekt inverkan på olika slag av näringsverksamhet. För att kunna spegla detta registreras i Evald vad för slags näringsverksamhet som sådana projekt i första hand kan bedömas gynna eller stimulera. Detta görs enligt den indelning som finns i Svensk Näringsgrensindelning (SNI2007) och som bygger på EU:s näringsgrensindelning, kallad NACE. Statistiska centralbyrån publicerar förteckningar över verksamhetsarter enligt Svensk näringsgrensindelning (SNI2007) på olika siffernivåer.

Registreringarna i Evald ger följande tabell för verksamheter som faller under kapitel i SNI koderna (2-siffernivån) och korresponderande intervall på 5-siffernivån. För ca 60 % av projekten har det bedömts att det är motiverat att visa på en koppling till något slag av näringsverksamhet.

Tabell 11.8. SNI koppling på 5-siffernivån

Beskrivning av kapitel	SNI-koder (intervall)	Antal projekt
A Jordbruk, skogsbruk och fiske	01110 - 03220	28
B Utvinning av mineral	05100 - 09900	-
C Tillverkning	10111 - 33200	24
D Försörjning av el, gas, värme och kyla	35110 - 35300	16
E Vattenförsörjning; avloppsrening, avfallshantering och sanering	36001 - 39000	3
F Byggverksamhet	41100 - 43999	10
G Handel; reparation av motorfordon och motorcyklar	45110 - 47999	66
H Transport och magasinering	49100 - 53203	8
I Hotell- och restaurangverksamhet	55101 - 56300	234
J Informations- och kommunikationsverksamhet	58110 - 63990	31
K Finans- och försäkringsverksamhet	64110 - 66309	1
L Fastighetsverksamhet	68100 - 68320	10
M Verksamhet inom juridik, ekonomi, vetenskap och teknik	69101 - 75000	9
N Uthyrning, fastighetsservice, resetjänster och andra stödtjänster	77110 - 82990	55
O Offentlig förvaltning och försvar; obligatorisk socialförsäkring	84111 - 84300	-
P Utbildning	85100 - 85600	38
Q Vård och omsorg; sociala tjänster	86101 - 88995	32
R Kultur, nöje och fritid	90010 - 93290	263
S Annan serviceverksamhet	94111 - 96090	35
T Förvärvsarbete i hushåll; hushållens produktion av diverse varor och tjänster för eget bruk	97000 - 98200	-
U Verksamhet vid internationella organisationer, utländska ambassader o.d.	99000	-

Källa: Egen sammanställning + Förteckning över verksamhetsarter enligt Svensk näringsgrensindelning (SNI2007) på 5-siffernivå

Mest frekventa SNI-koder på 5 – siffernivån för huvudinriktning visar att det handlar om

- Hotell- och logiverksamhet, restaurangverksamhet (55101)
- Museiverksamhet (91020)
- Sportverksamhet, drift av sporthallar, idrottsplatser och andra sportanläggningar (93199)
- Fritids- och nöjesverksamhet (93290)
- Stödtjänster till artistisk verksamhet (90020)
- Turist- och bokningsservice (79900)
- Verksamhet i andra intresseorganisationer (ej yrkesorganisationer, artist- eller författarverksamhet) (94990)
- Annan logiverksamhet (55900)
- Arrangemang av kongresser och mässor (82300)

11.10 Fysiska anläggningar

Som framgått tidigare handlar många projekt om att fysiskt verkställa något som är av vikt eller tillgodoser eftersatta behov för en bygd eller område. Givetvis inställer sig frågan, vad är det för slag av objekt som detta gäller och om vissa objekt är vanligare än andra. Baserat på det underlag som finns om verkställda projekt (objekt som tas upp i förstudier ingår inte) framkommer följande bild. Totalt rör det sig om över 1 000 fysiska objekt som tillkommit eller förändrats genom projekten. Ca 300 är webbplats som tillkommit genom projekten. Övriga representerar ett brett spektrum av objekt. En grupp kan relateras till att de gäller byggnader. En annan kan definieras genom att de är objekt eller anläggningar i utemiljö.

I den bygnadsrelaterade gruppen finns en del nya byggnader och tillbyggnader av lokaler, men framförallt finns en stor grupp som rör upprustningar eller förbättringar av lokaler och i en del fall ändrad användning av byggnaderna. Bygdegårdar, mötes- och samlingslokaler, ungdomsgårdar, äldre ekonomibygnader, besöks- och uthyrningsstugor, mindre hotell, förrådsbyggnader, mindre lokaler, ridhus, stall, gymlokaler, kontorslokaler, bostäder kan nämnas som exempel. Ny användning är t.ex. museum, biograf, butik, turistinformation. Tillbyggnader och kompletteringar kan avse toalett- och duschutrymmen, kök, ljud-, storbilds- och TV-utrustningar, digital teknik i biografier, altaner, scener. Objekten i utemiljö kan exemplifieras med badplatser, idrotts- och sportanläggningar, natur- och lek-områden, grill- och rastplatser, hamnbryggor, vågbrytare, broar, cykel- och vandringsleder, museijärnväg. Ny och förbättrad skyltning är också ett tydligt inslag.

Ett framträdande motiv för många av objekten är att de främjar förutsättningarna för turism eller bidrar till fler besöksmål t.ex. anläggning av cykel- och vandringsleder, uthyrningsstugor, övernattningsrum, muséer, nya skyltar och information på nya eller utvecklade webbplatser. Det finns ett mindre antal projekt som gäller bredbandsanläggningar. Gruppen övrigt består av de som förekommer en gång och slag av objekt framgår av fotnoten.

I 459 projekt redovisas ett värde på investeringar dvs. sådant som bedömts ha ett värde även efter fem år. Totala redovisade värdet uppgår till 140 miljoner kr, vilket motsvarar nästan 20 procent av den totala finansieringen för de projekt som slutbetalats t.o.m. 2012. I 27 fall rör det sig om investeringar på eller över en miljon kr.

Nedanstående karta i figur 11.2 visar var investeringar överstigande 0,5 miljoner kr har genomförts. Punkternas storlek återspeglar den relativa storleken på investeringarna. Se även bilaga 2 där beskrivningar av investeringarna finns. Störst är en investering i bredbandsnät på Gotland på nästan 12 miljoner kr.

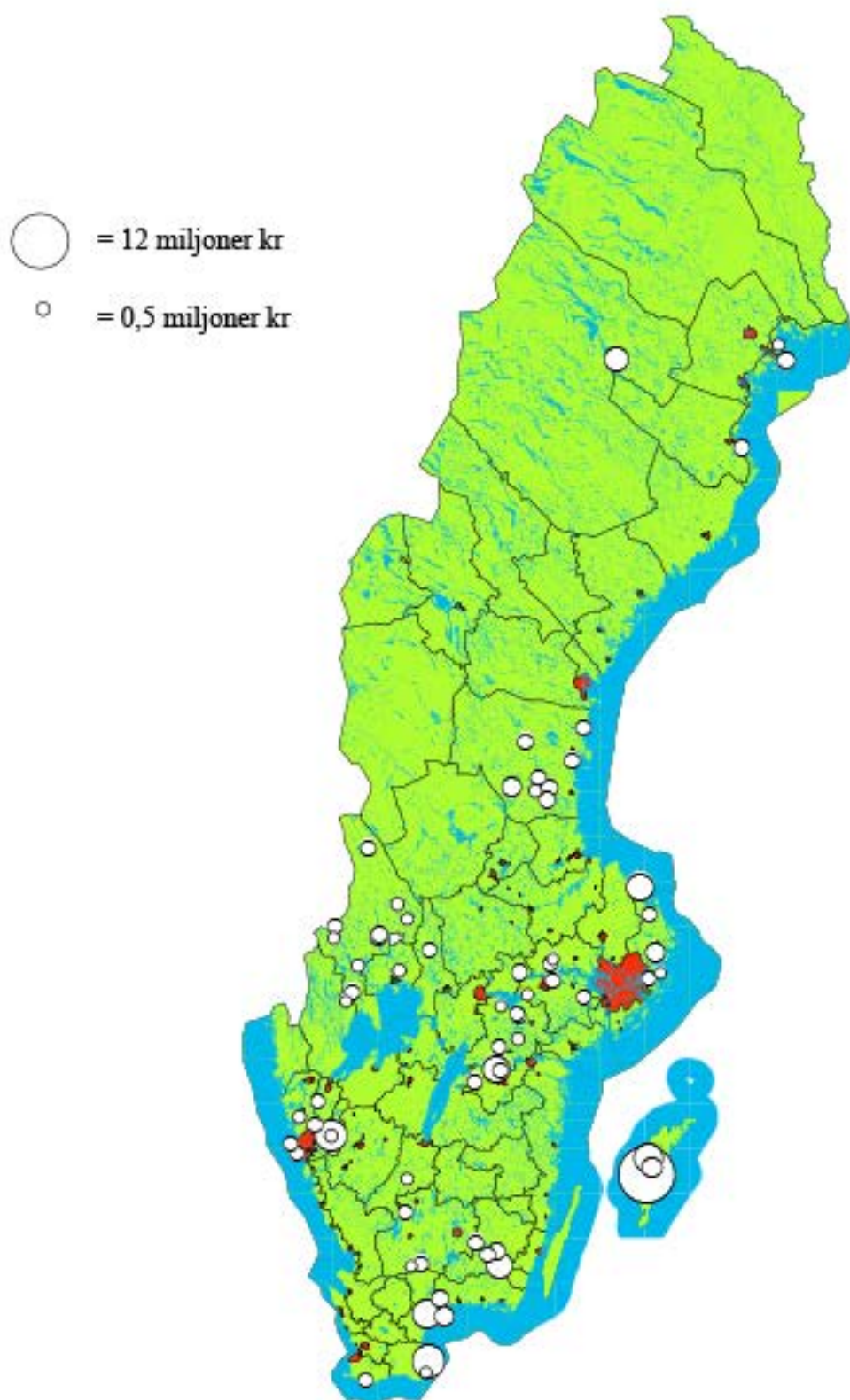
Tabell 11.9. Fysiska anläggningar exkl. förstudier

Fysisk anläggning	Förekomst i antal projekt	Fysisk anläggning	Förekomst i antal projekt
Webbplats/hemsida	168	Väg	8
Vandringsled	70	Bredbandsnät	8
Skyltar (väg-, information-, turist- etc.)	62	Fest-/nöjesplats/-park (upprustning)	7
Idrottsplats/-anläggning/-plan	51	Upplevelse-/nöjespark	7
Byggnadsdel (kök, förråd etc.)	33	Multiarena (lokal för bl.a. sport- och kulturevenemang)	7
Museum	33	Storbilds-/TV utrustning	7
Båtbrygga/-kaj/-ramp	26	Besöksstugor	6
Bygdegård	23	Butik	6
Plats för friluftsliv (grillplats etc.)	23	Rastplats	5
Logotype	20	Bostäder (hus/lägenheter)	5
Lokal, mindre (t.ex. för turistbyrå)	19	Rid led	5
Scen	17	Bastu/badtunna	5
Natur-/rekreations-/lekområde	16	Fiskodling/-sanläggning	5
Mötes-/konferenslokal	15	Drivmedelsanläggning/mack	5
Biograf	14	Golfbana	5
Bro	12	Vatten- och avloppsanläggning/reningsverk	4
Ungdomsgård	12	Jaktskytte-/viltmålsanläggning	4
Restaurang/krog/café	11	Elljusspår	4
Toalett- och duschrum/-utrymmen	11	Djurstall/uppfödningssanläggning	4
Gym-/gymnastiklokal	11	Utsikts-/fågeltorn	4
Samlings-/informationsplats	10	Djurpark/-inhägnad	3
Brygga	10	Vattenled	3
Parkerings-/uppställningsplats för fordon	10	Badhus	2
Badplats (ute)	9	Stall, häst	2
Förrådsbyggnad	9	Tält	2
Cykelled	9	Äldre ekonomibygnad (lada etc.)	2
Uthyringsstugor	9	Vindkraftverk	2
Trädgård, ute	8	Belysning	2
		Övrigt*)	14

*) Altan, arena (häst), cykelparkering, flotte, hotell, järnväg, konstverk/skulptur/installation i utemiljö, kontorslokal, klockstapel/kyrka, målteri, paintballbana, ridhus, vågbrytare, värmeanläggning/-central.

Källa: Egen sammanställning

Också förstudierna kan handla om fysiska anläggningar och i de fallen om planering, projektering, kalkylering, undersökningar etc. relaterade till potentiella fysiska anläggningar. Vanligast är att det gäller att skapa webplatser och hemsidor, museum, bioenergianläggningar, leder för vandring och cykling, bostäder, olika slag av arenor, anläggningar och lokaler för fritids-, sport- och kulturevenemang och bredbandsnät.

Figur 11.2. Investeringar med ett redovisat värde överstigande 0,5 miljoner kr
Källa: Egen bearbetning

11.11 Tjänster och varor

Projekt som berör produktion av tjänster och varor kan förutsättas ge utslag i ökad näringsverksamhet i aktuella områden. Anknytningen till tjänster och varor kan vara av två slag. I ena fallet är utgångspunkten att det handlar om att stimulera redan existerande produktion av tjänster och varor medan i det andra fallet är det fråga om att starta upp nya tjänster eller produktion av nya varor.

I fallet med redan existerande tjänster är det mest fråga om att stimulera och öka kulturutbud av olika slag och att erbjuda upplevelse- och underhållningspaket. Olika slag av uthyrnings- och matserveringsverksamheter finns också med.

Tabell 11.10. Näringsverksamhet – tjänster inkl. förstudier

Näringsverksamhet - tjänster	Förekomst i antal projekt
Kulturutbud (teater, musik, konst, film etc.)	68
Upplevelse-/underhållningspaket, ospecificerat	41
Uthyrning (lokal/utrymme)	33
Utbildningar	29
Matsservering/restaurang/pub/café	27
Uthyrning (rum/stugor)	23
Detalj-/butikshandel (souvenirer/turist-/kioskvaror etc.)	18
Tjänster, ospecificerade	17
Ridskoleverksamhet/hästrelaterade tjänster	10
Omsorgstjänster	8
Fiskekortsförsäljning	6
Konsultverksamhet/-tjänster	5
Service till vandrare (kost, logi, transporter)	4
Hälsofrämjande tjänster	4
Uthyrning (kanoter/båtar)	3
Turridning	3
Båttrafik, passagerare	3
Virtuell butik	2
Hushållsnära tjänster (städning m.m.)	1
Jakt-/skytteträning	1
Vassröjning/restaurering av sjöar/vattendrag	1
Uthyrning (camping-/husvagnsplatser)	1

Källa: Egen sammanställning

Också bland det som kan karaktäriseras som etablering av nya tjänster dominerar samma slag av tjänster som i tidigare tabell. Omsorgstjänster, guidningsverksamhet, webplatstjänster är dock relativt sett större bland nya tjänster.

Tabell 11.11. Nya tjänster inkl. förstudier

Slag av ny tjänst	Förekomst i antal projekt
Upplivningspaket av olika slag	132
Kulturutbud (teater, musik, konst, film etc.)	116
Uthyrning (lokal/utrymme)	64
Utbildningar	57
Matsservering/restaurang/pub/café	26
Guidning, stadsvandring m.m.	25
Omsorgstjänster	23
Webplats (gemensam marknadsföring, information etc.)	19
Detalj-/butikshandel (souvenirer/turist-/kioskvaror etc.)	17
Uthyrning (sport-/idrottsanläggning/-plan)	15
Konsultverksamhet/-tjänster	14
Service till vandrare (kost, logi, transporter)	11
Ridskoleverksamhet/hästrelaterade tjänster	9
Hushållsnära tjänster (städning m.m.)	7
Hälsöfrämjande tjänster	7
Uthyrning (kanoter/båtar)	6
Äldreboende	5
Finansiella tjänster	4
Båttrafik, passagerare	4
Drivmedelsförsäljning	4
Fiskekortsförsäljning	4
Uthyrning (cykel)	4
Appar till telefoner m.m.	2
Turisttjänster, ospecificerade	2
Tjänster, ospecificerade	2
Virtuell butik	2
Övrigt*)	9

*) Frisörtjänster, Jakt- och skytteträning, Ledavgifter/skoter, Minigolfbana, tillträde till, Tjänster via bredband, Träningsläger, Tågtrafik (museibana), Uthyrning (snökoter), Vass-/sjöröjning

Källa: Egen sammanställning

Att projekten har som syfte att stimulera och utveckla något slag av varuproduktion är inte alls lika vanligt som intresset för tjänsteproduktion. Framst rör det sig om livsmedelsproduktion på lokal nivå. Därutöver handlar det om hantverk och en del energiproduktion.

Tabell 11.12. Näringsverksamhet – varuproduktion inkl. förstudier

Slag av varuproduktion	Förekomst i antal projekt
Livsmedel (när-/lokalproduktion)	32
Hantverk (ospecificerat)	18
Varor, ospecificerade	11
Elström/elektricitet	6
Livsmedel (småskalig produktion)	5
Kött/köttvaror (när-/lokalproduktion)	5
Biogas	4
Livsmedel (fisk/fiskprodukter)	3
Livsmedel (ospecificerat)	3
Båt, eldriven	3
Ull/ullprodukter	3
Hantverk (textilier)	2
Etanol	1
Malt	1
Hantverk (samiska produkter)	1
Sällskapsspel (brädspel m.m.)	1
Värmeenergi (när- och fjärr)	1
Ved	1

Källa: Egen sammanställning

Inom gruppen ny produktion lägger sig böcker/tidskrifter/tidningar högst. De har främst sin bakgrund i att det inom projekt, som stöder och utvecklar turism och dokumentation av den lokala historien, skapas olika slag av böcker, tidskrifter o.d. Annars är det även här produktion av livsmedel, energi och hantverk som är vanligast.

Tabell 11.13. Produktion av nya varor inkl. förstudier

Slag av produkt	Förekomst i antal projekt
Böcker/tidskrifter/tidningar	33
Livsmedel (när-/lokalproduktion)	26
Biogas	16
Hantverk (textilier)	15
Livsmedel (småskalig produktion)	8
Elström/elektricitet	5
Varor, ospecificerade	3
Hantverk (smycken)	2
Båt, eldriven	2
Film	2
Kött/köttvaror (när-/lokalproduktion)	2
Värmeenergi (när- och fjärrproducerad)	2
Hampa-/fiberprodukter	1
Hundmat/slaktbiprodukter från ren	1
Isoleringsmaterial	1
Mottagningsstation för latrinavfall	1
Sällskapsspel/brädspele	1
Pin	1
Regnvattensamlare	1
Ull/ullprodukter	1
Mobilt boende på hjul	1

Källa: Egen sammanställning

11.12 Relaterade till turism

Som framgått tidigare är den till antalet största gruppen de projekt som är inriktade på turism av något slag. För över 500 projekt har angivits uppgifter om antal besökare i slutrapporter, gjorts preliminära ungefärliga skattningar av antalet eller markerats att uppgifter senare bör samlas in. Den stora andelen projekt som är inriktade på att skapa och främja turism resulterar i varierande omfattning i nya besökare till platser eller lokala områden. Begreppet besökare kan ha olika betydelser beroende på i vilket sammanhang det ingår. Som turism räknas normalt människors aktiviteter med koppling till besöksmål, evenemang, attraktion och när de reser till eller vistas på platser utanför sin vanliga omgivning. Lokalbefolkning är besökare som vistas i sin vanliga omgivning och räknas normalt inte som turister. Nedanstående uppgifter får i dagsläget närmast ses som en indikation på storleksordning per år och ytterligare uppföljningar kommer att behöva göras innan antalsuppgifterna blir definitiva.

Tabell 11.14. Uppgifter om antal besökare/besök

Slag av besökare/besök	Antal
Nya dagbesökare	ca 160 000
Nya besökare/gästnätter	ca 110 000

Källa: Egen sammanställning

Besöksutvecklingen över tiden har också stor betydelse då attraktionskraften, som olika turistobjekt m.m. har, ofta inte är konstant. För nya turistverksamheter krävs normalt en viss tid efter att de etablerats för att marknadsföring och publicitet skall hinna verka och leda till ett genomslag i form av ökat antal besökare.

Flera olika slag av besöksmål kan urskiljas bland projekten. I en del fall är det fråga om att skapa helt nya besöksmål som kan attrahera besökare. I andra fall handlar det om att uppgradera redan existerande, men lite kända och marknadsförda besöksmål. Nedanstående tabell visar fördelning på olika kategorier av besöksmål.

Tabell 11.15. Slag av besöksmål

Slag av besöksmål	Antal
Naturmiljö m. leder	74
Kulturhistorisk miljö	36
Museum/historiska utställningar	27
Kulturhistorisk byggnad	21
Upplevelse-/nöjesanläggning	12
Konstcentrum/konstarenor	9
Sport-/idrottsanläggning/område	7
Natur-/rekreations-/lekområde	6
Badplats/campingplats	5
Historiskt fartyg/-båt/ångbåt	5
Handels-, affärscentrum	4
Kulturhistorisk industri	4
Restaurang/krog/café	4
Trädgård	4
Historisk plats, fornminnen	5
Hamn/hamn område/-miljö	2
Djurpark/-gård/-visningsplats	1
Vindkraftsanläggning	1

Källa: Egen sammanställning

Tyngdpunkten ligger på besöksmål där attraktionskraften är grundad på attraktiv naturmiljö och intressant historisk bakgrund.

11.13 Relaterade till boende

Ett mindre antal projekt engagerar sig i olika slag av boende/boendealternativ.

Tabell 11.16. Boende inkl. förstudier

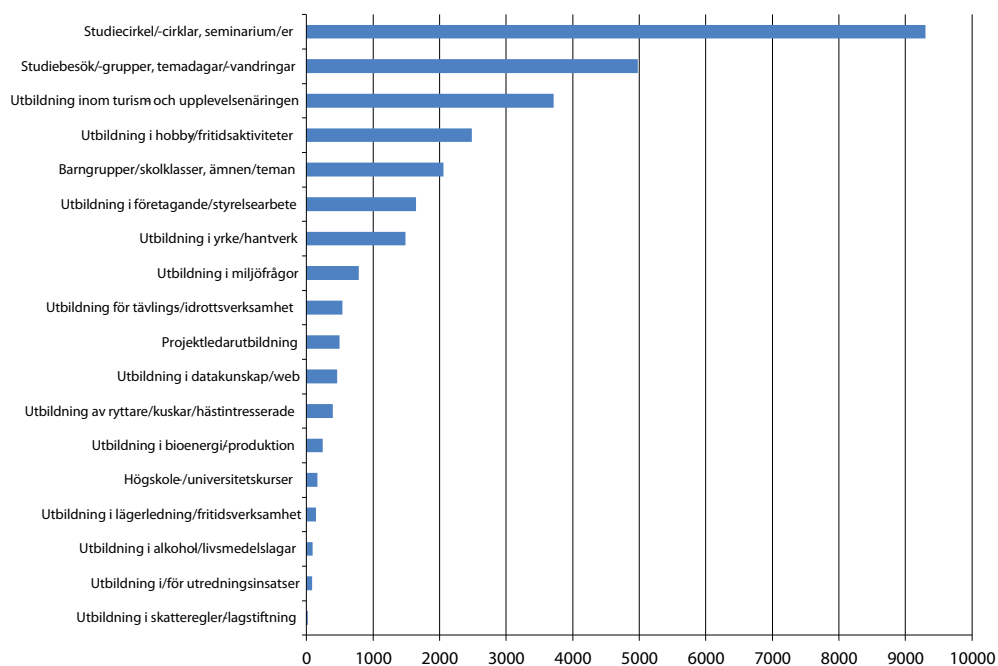
Slag av boende	Antal projekt
Äldreboende/boendeformer för äldre	17
Nya bostäder/lägenheter	13
Planläggning av bostadsområde	6
Nya tomter	2

Källa: Egen sammanställning

Intressant att notera är att boendealternativ för äldre eftersträvas i omkring hälften av de aktuella projekten.

11.14 Relaterade till utbildning

Av de slutrapporterade projekten har för drygt 370 projekt redovisats uppgifter om utbildningsinsatser har ingått. Antalet projekt med huvudinnehåll att genomföra utbildningar, är klart lägre. Det rör sig hittills om 61 stycken och ca 7 100 deltagare i dessa utbildningar. I de fallen är utbildningarna inriktade på företagsverksamhet, hantverks- och yrkeskunskaper, turismtjänster, fritids- och hobbyaktiviteter och projektledning. I övriga projekt ingår utbildningsaktiviteterna antingen som en del som motiveras av att ge viss kompetens till deltagare i projekten, eller som en följd av ambitioner att sprida kunskaper till bredare kretsar av personer om för projekten betydelsefulla ämnen. Drygt 70 procent av totala antalet deltagare i utbildningarna kan hänföras till denna grupp. Det gör att det inte är fråga om några längre utbildningar utan kortare kurser, studiecirkel, seminarier, dagskurser och i några projekt ett utbildningsinnehåll riktat mot skolklasser och barngrupper. En stor andel av redovisade deltagare faller på fritids- och hobbyaktiviteter inkl. evenemangsinslag och barn och unga utgör en betydande grupp.

Figur 11.3. Antal deltagare i olika slag av utbildningar

Källa: Egen sammanställning

Totalt har ca 25 600 personer deltagit i något slag av studier eller utbildningar inom ramen för projekten.

11.15 Relaterade till service och servicelösningar

Problem med att upprätthålla olika slag av service förekommer i landsbygdsområden.

Tabell 11.17. Serviceområdet inkl. förstudier

Slag av ny servicelösning	Antal projekt
Bredband	20
Drivmedelsanläggning/-station	9
Affärslokal/butik	7
Servicepunkt	1

Källa: Egen sammanställning

Ett mindre antal projekt gäller olika servicefrågor. De handlar om lösningar för att få tillgång till bredband, drivmedel och affärslokaler.

11.16 Relaterade till miljövard

Olika slag av miljöinsatser görs eller förbereds i en grupp av projekt. Flera av projekten gäller insatser som ger olika slag av indirekta climateffekter t.ex. produktion av förnybar energi, eldrivna fordon, mindre transporter, lägre energiförbrukning. Ett 30-tal projekt handlar om att konkret göra något i yttre miljön som sedan också kan förväntas ge effekter på lokala planet, bl.a. rensning av vattendrag, utsättning av fiskyngel, röjning av mark och plantering av växter.

Tabell 11.18. Miljörelaterade insatser/åtgärder inkl. förstudier

Miljövärdinsats	Antal projekt
Produktion av förnybar energi	26
Rensning av sjö/vattendrag	23
Minskat bilåkande/vägförbättring (kortare köravstånd)	15
Öka produktion av ekologiska livsmedel/varor	12
Gemensamt avlopp/inkoppling till kommunalt avlopp	9
Certifiering av miljöledningssystem	7
Energieffektivisering/-besparing	5
Minskade transporter	4
Röja/återställa igenslyad mark	4
Insatser för att minska utsläpp av växthusgaser	2
Fiskeplan/-vårdsplan/fiskevård	2
Miljöåtgärder (bred ansats)	2
Utsättning av fisk/fiskyngel	2
Elbilar/elbilspool	1
Eldriven fritidsbåt	1
Etablering/plantering av växter som gynnar biologisk mångfald	1
Insamling av miljöfarliga ämnen	1
Biodling	1
Minskad övergödning i sjöar/hav	1
Samåkning via mobiltjänst	1
Uppsamling av regnvatten	1
Bilvårdsanläggning	1

Källa: Egen sammanställning

11.17 Relaterade till natur- och kulturarv

Natur- och kulturarv engagerar befolkningen i leaderområdena. En grupp av projekt är nära förknippade med bygdens historia, natur- och kulturmiljöer m.m. och vilka är viktiga delar i det som räknas till ett områdes identitet. Antalsmässigt dominerar projekt som gäller insatser för olika slag av kulturarv.

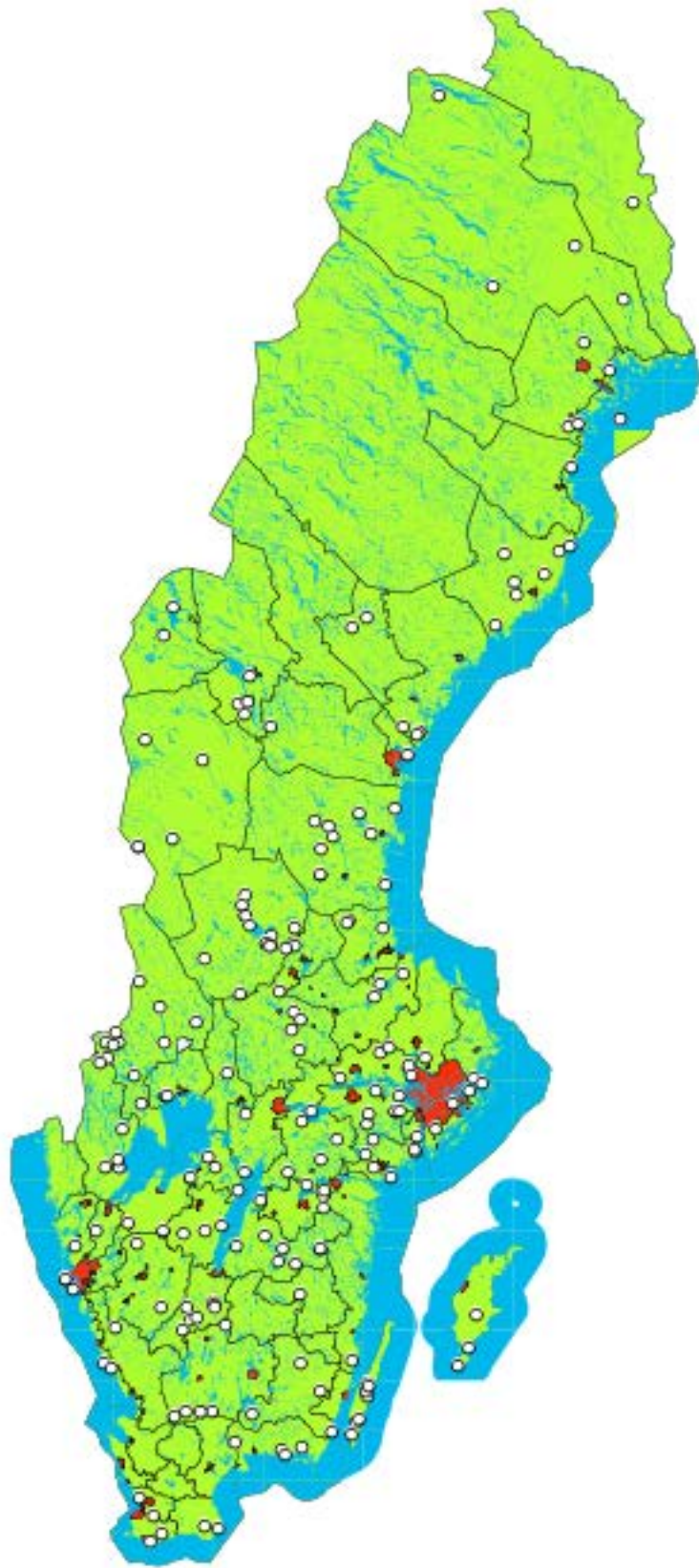
Tabell 11.19. Slag av natur- och kulturarv (projekt inkl. förstudier)

Slag av natur- och kulturarv	Förekomst i antal projekt
Kulturarv (immateriell karaktär)	82
Samlingar/dokumentation/historiskt material	73
Industri/industriminne/-miljö	35
Byggnad/byggnadsminne/-miljö	31
Kulturlandskap/äldre jordbrukslandskap	20
Båtbrygga/-kaj/-ramp	12
Återställt/restaurerat vattenområde/vattendrag	9
Hemslöjd/konsthantverk	7
Bro	4
Tåg-/järnvägsstation/-byggnad	3
Allmogebåt(ar)	3
Ångbåt	3
Gravplats	2
Kapell	2
Offerplats	2
Runsten	2
Djurras	2
Fotografier/bilder	1
Lada	1
Geologisk lämning/objekt	1
Nationalpark/naturområde	1
Odling/-beredning av kulturväxter	1
Park/slottspark	1

Källa: Egen sammanställning

De vanligaste kulturarvsprojekten utgörs av de som har ett innehåll baserat på immateriella värden. De kan gälla kända personer från eller med anknytning till ett lokalt område, t.ex. Albertus Pictor, Carl von Linné, Monica Zetterlund, Harry Martinsson, Lill-Babs, men även lokala berättartraditioner, sägner, folktro, mat-, dans- och folkmusikkultur, viktig historisk händelse i bygden. Därefter kommer att det finns ett innehåll eller inriktning på att bevara eller rädda samlingar och annat historiskt material eller dokumentera lokala historiska skeenden och händelser. Exempel är släktforskningsarkiv, ta hand om samlingar deponerade till museum, skriva om kulturarvet i en bygd. En tredje grupp relaterar till historiska fysiska objekt, som att bevara industri- och byggnadsmiljöer, historiska platser, gamla fordon, byggnader och kommunikationsanläggningar.

I bilaga 3 finns redovisat uppgifter om natur- och kulturarv och som mer information om respektive objekt. Kartan i nedanstående figur 11.4 visar var i landet de aktuella objekten finns. De är representerade över större delen av leaderområdenas yta. En tendens till extra täthet finns i delar av Småland, västra Värmland, runt Stockholm och i Dalarna.

Figur 11.4. Platser för natur- och kulturarv
Källa: Egen bearbetning

11.18 Arbetstillfällena

Ett av de viktigare målen för ledarverksamheten är att den skall bidra till att öka sysselsättningen på landsbygden. Den tillkomst av arbetstillfällena (gäller annat arbete än i projekten) som projekten skapar är en process som kan pågå över varierande tid. Det kan vara alltifrån att tillkomst av arbetstillfällena kan konstateras redan under ett projekts gång till sådana som uppkommer under flera år efter ett projekts sluttidpunkt. För närvarande är det uppgifter om arbetstillfällena som framgår av projektens slutrapporter som kan sammanställas. För åren t.o.m. 2015 blir det aktuellt att ingående följa upp projektens sysselsättningseffekter, för att kunna få med de arbetstillfällena som visar sig senare än de som kan registreras vid slutrapportstillfället. Hittills summeras antalet arbetstillfällena till ca 1 600. Ett arbetstillfälle kan sträcka sig från korta säsongsmässigt återkommande arbeten till varaktiga heltidsarbeten. Arbetstillfällena är också de som gäller avlönad tid eller arbete inom egna företag.

Tabell 11.20. Tillkomst av nya arbetstillfällena

Nya arbetstillfällena	Antal
Kvinnor	635
Män	578
Ungdom < 25 år, kvinna	199
Ungdom < 25 år, man	196

Källa: Egen sammanställning

I drygt vart fjärde projekt (förstudier/kartläggningar exkluderade) redovisar slutrapporterna nya arbetstillfällena. Bland arbetstillfällena dominerar sådana som följer av att olika slag av evenemang initierats och där de aktuella arbetstillfällena blir av korttids- eller säsongskaraktär. De evenemangsriktade projekten inom kultur, konst, teater etc. dominerar, men även idrottsrelaterade evenemang finns. En annan stor grupp följer av att turismverksamheter har startats upp eller stimulerats. Även i de fallen blir det oftast fråga om säsongsarbeten och som följer hur turistsäsongerna ser ut. En tredje grupp är relaterad till olika slag av annan näringsverksamhet. Bland nya arbetstillfällena inräknas också de arbetstillfällena som utgörs av att nya företag etableras, dvs. någon får sysselsättning genom nytt företagande.

I slutrapporter lämnas även en del uppgifter om att projekt medverkat till att bevara arbetstillfällena. De har summerats till drygt 750 och har anknytning till besöksnäring, service- och sociala tjänster och bygdeutvecklande insatser.

11.19 Nya företag

En viktig grund för att kunna öka både ekonomisk tillväxt och sysselsättning är att det växer fram nya företag i leaderområdena. Flera projekt har som huvudsyfte att stimulera näringsverksamhet och det bör i förlängningen leda till att nya företag startas. För närvarande är det uppgifter om nya företag som framgår av projektens slutrapporter som kan sammanställas. För åren t.o.m. 2015 blir det aktuellt att ingående följa upp projektens påverkan på nyföretagandet och därmed kunna få med sådant som visar sig senare än det som kan iakttas vid slutrapportstillfället. Hittills summeras antalet nya företag till ca 550.

Tabell 11.21. Nya företag

Slag av företag	Antal
Företagsform, okänd	350
Ekonomiska föreningar (huvudman)	73
Enskild näringsidkare/företag, kvinnor (huvudman)	55
Aktiebolag, ospecificerat	33
Enskild näringsidkare/företag, män (huvudman)	30
Stiftelse	4
Handelsbolag	1

Källa: Egen sammanställning

Relaterat till fördelningen på de grupper som ligger till grund för figur 11. 1 finns flest nya företag i grupperna turism (30 %), näringsverksamhet (26 %), bygdeutveckling (21 %) och utbildning (14 %).

11.20 Ökning av bruttoförelingsvärde

En av de tyngre indikatorerna för att bedöma storleken på den ekonomiska tillväxt som leaderprojekten skapar är ökningen i nettoförelingsvärde. Beräkningen av detta skall göras i slututvärderingen av landsbygdsprogrammet. Det är ett ekonomiskt tillväxtmått som ingår i EU:s ”Handbok för en gemensam övervaknings- och utvärderingsram”. Metod för att beräkna nettoförelingsvärdet kommer ansvarig för slututvärderingen att få ta ställning till. Enligt vägledningen skall slututvärderingen göras av oberoende utvärderare. Nettoförelingsvärdet utgår från ett bruttoförelingsvärde, som sedan korrigeras för dödvikts-, bortträngnings- och substitutionseffekter och multiplikatoreffekter. Bruttoförelingsvärde motsvarar, i ett företags verksamhet, skillnaden mellan totala intäkter minus kostnader för insatsvaror och insatstjänster.

Det är av vikt att bygga upp ett förberedande underlag om vilka projekt och hur stora ökningar av bruttoförelingsvärden som leaderprojekten kan bidra med. I flera andra stödverksamheter rör det sig om att stöd ges till enskilda företag, vilket ger möjligheter till att använda deras affärsbokföring och kunna avgränsa beräkningen av ändring i bruttoförelingsvärde till varje stödmottagares verksamhet. Leaderprojekten är av en annan karaktär och stöd lämnas inte till enskilda aktörer utan projektens nytta skall komma bredare grupper till del. I kapitel 5 har redovisats de metodproblem som visar sig för projekt som skapar resultat och effekter i bredare kretsar av företag. För att kunna beräkna bruttoförelingsvärden är det därför nödvändigt att luta sig mot schablonmetoder. Sådana schablonmetoder har hittills skapats för det turistekonomiska området. Det rör sig om sju olika typkalkyler som baseras på uppgifter om hur mycket besökare och turister normalt konsumerar per dygn. Hittills är det projekt, som ökar näringsverksamheten på turismområdet, som är de som förekommer i större omfattning. Vid ett tillräckligt stort antal projekt inom andra slag av näringsverksamhet blir det aktuellt att söka etablera schablonmetoder även för dessa. Nedan redovisas uppgifter för turisminriktade projekt.

Tabell 11.22. Ökning av bruttoförelingsvärde, kr per år

Ökning av bruttoförelingsvärde per projekt, kr per år	Antal projekt
1 – 50 000	242
50 001 – 100 000	42
100 001 – 250 000	53
250 001 – 500 000	16
500 001 – 1 000 000	7
1 000 001 – 2 000 000	2

Källa: Egen sammanställning

Många av projekten är små och kan därför inte heller förväntas ge stora öknings i bruttoförelingsvärde. De snarare understöder en positiv besöksutveckling än syftar till att etablera nya stora underlag och strömmar av besökare och turister. Deras bidrag till ökning av bruttoförelingsvärde kan bedömas vara något eller några 10 000-tal kr per projekt och år. I de fallen blir det mer en fråga om en markering av att de är med och ger ett bidrag till ekonomisk tillväxt. Det finns en grupp av projekt, vilka under ett antal dagar eller någon vecka genomför evenemang, tävlingar, festivaler, lokala fester, marknadshelger. De riktar sig ofta till bredare och större publikunderlag och kan därmed få så många besökare att schablonberäkningarna ger öknings av bruttoförelingsvärde från något eller några 100 000-tal kr till uppemot två miljoner kr per projekt och år. En annan karaktär har ett mindre antal projekt i vilka det är fråga om att skapa attraktiva besöks- och turistmål, och som bygger på längre öppethållande och vilka ger mer kontinuerliga besöksströmmar över större delar av året eller året runt. Vidare ingår projekt som är inriktade på försäljning av varor och tjänster och som till en betydande del ger öknings av omsättningen hos en krets av lokala näringsidkare, butiker, detaljhandlare på eller kring en ort.

12 Underifrånperspektivet och delaktighet i att initiera och genomföra projekt

Leadermetoden bygger på lokalt engagemang och hur det engagemanget tar sig uttryck i projekten är därför motiverat att studera närmare. För detta krävs uppgifter som mer i detalj kan visa och beskriva detta. I databasen Evald görs därför registreringar av uppgifter som möjliggör att mer ingående beskriva vilka som aktivt medverkat i projekten. Tidigare i avsnitt 11.1 har redovisats, vilka organisationsformer som förekommer som projektägare.

12.1 Aktiva deltagare

Vilka och hur många är aktiva i projekten? Tabellen nedan sammanfattar uppgifter för slututbetalda projekt. För projekten har det inte alltid varit möjligt att få fram exakta antalsuppgifter utan då har skattningar gjorts på fem- eller tiotal när och baserat på beskrivningar av projektverksamheten i slutrapporterna. Underlaget medger heller inte en fullständig uppdelning på män och kvinnor.

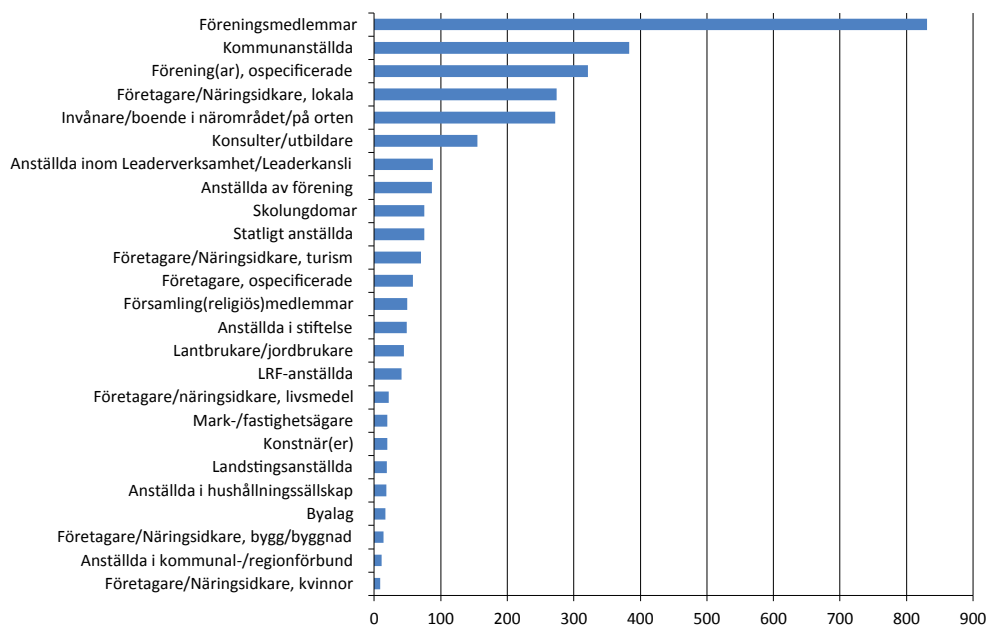
Tabell 12.1. Aktiva deltagare

Aktiva deltagare	Antal
Personer i projektet - Kön ej registrerat	ca 27 200
Personer i projektet - Män	ca 9 200
Personer i projektet - Kvinnor	ca 7 500
Företag	ca 3 700
Föreningar/organisationer	ca 1 500
Kommun	163
Skola	33
Myndigheter (andra än kommuner)	14
Universitet/högskolor	13
Länsstyrelse	8
Stiftelse	7
Hushållningssällskap	5
LRF	4
Landsting	2
Länsbygderåd	1

Källa: Egen sammanställning

Enskilda personer är den klart största gruppen. Antalet personer varierar från en enda person till omkring 1 000 personer, i de projekt som har haft minst respektive flest aktiva personer. I genomsnitt har deltagit ca 30 personer per projekt. Företag och föreningar är i många fall aktiva i projekten. Engagemanget inbegriper i en del projekt medverkan av kommun- och myndighetsnivåer samt universitet och högskolor och ett antal ideella organisationer.

Aktivitetens mönster kan också beskrivas genom vilka grupper eller kategorier som de direkt aktiva i projekten kan hänföras till. Detta kompletterar också bilden av de kompetenser som involveras i projekten. Nedanstående diagram sammanfattar fördelningen.

Figur 12.1. Direkt aktiva i projekten (förekomst i antal projekt)

Källa: Egen sammanställning

Föreningsvärlden, genom kategorierna föreningsmedlemmar, föreningar (ospecificerade) och anställda av förening, är vanligast bland de aktiva i projekten. Nära koppling till kommunala intressen visar sig genom att kommunanställda finns med som aktiva i så många projekt. Om olika kategorier av företagare räknas ihop framgår att de också har en stor delaktighet i projekten. Naturligt ingår ett betydande antal personer som inte preciserats mer än att de hör till invånare/boende i närområdet eller på orten.

13 Målgrupper

Alla projekt syftar till att på något sätt skapa olika slag av utveckling och positiva effekter. Därmed går också att ange vilka som i första hand kommer att gynnas av projektet. Detta är en kärnpunkt i varje projekt och grund för resultat- och effektuppföljningar av olika slag. De är projektens målgrupper. För att kunna få en struktur på målgrupperna har skapats vissa standardiserade grupper, som sedan projekten relateras till.

Sett från ett utvecklingsperspektiv är en mycket viktig målgrupp de som kan få del av ekonomisk tillväxt genom projekten. Majoriteten av projekten kommer att skapa eller bidra till ekonomisk utveckling och någon eller några kommer däri-genom att gynnas ekonomiskt genom att kunna öka sin omsättning och inkomst. Målgruppen har fått beteckningen ”**Gynnad grupp – ekonomiskt**”. Nedanstående tabell visar fördelningen enligt slututbetalda projekt och för undergrupper, som skapats från de registreringsalternativ som finns för målgruppen. I grunduppgifterna finns en längre gående indelning än den i tabellen. För beskrivningen i denna rapport har en del närliggande indelningar förts samman under ny samlingsrubrik. De är markerade med en asterisk.

Tabell 13.1. Gynnad grupp - ekonomiskt

Gynnad grupp - ekonomiskt	Förekomst i antal projekt
*)Företagare/Näringsidkare (inom olika verksamhetsområden)	1 037
Arrangörer av evenemang etc.	183
Föreningar, lokala	165
Lantbrukare/Lantbruksföretag	80
Museum/museiverksamhet	64
Fiskerättsinnehavare	37
*)Lokala jordbrukare/producenter	34
Invånare/boende i närområdet/på orten	21
Utbildningsföretag/-organisation(er)	19
Föreningar, ospecificerade	18
Yrkesfiskare	7
Kommun	4
Trädgård-/park-/arboretumverksamhet	1
Båttillverkare	1
Renägare	1

*) Närliggande förda till samlingsrubrik

Källa: Egen sammanställning

Klart dominerande bland grupper, som blir ekonomiskt gynnade är olika slag av företagare/näringsidkare. Mer än hälften i denna grupp är företagare, som kan räknas till verksamma inom besöksnäring/turism. Verksamhet som skapas och drivs av ideella krafter bl.a. föreningar ger utslag i att lokala föreningar kommer högt upp. Flera projekt är inriktade på festivaler, evenemang och mot den bakgrunden är det inte heller förvånande att en stor grupp blir arrangörerna av dessa.

Som framgått tidigare har projekten inte enbart ekonomiska mål och syften utan kan helt eller delvis vara inriktat på mål och syften som kan karaktäriseras som immateriella. För att kunna beskriva hur projekt kan relateras till målgrupper på det immateriella området har även i det fallet införts standardiserade grupper som skall kunna åskådliggöra och representera olika slag av immateriella intressen. Målgruppen har fått beteckningen ”Gynnad grupp – immateriellt” och nedanstående tabell visar hur registreringar för slututbetalda projekt fördelar sig.

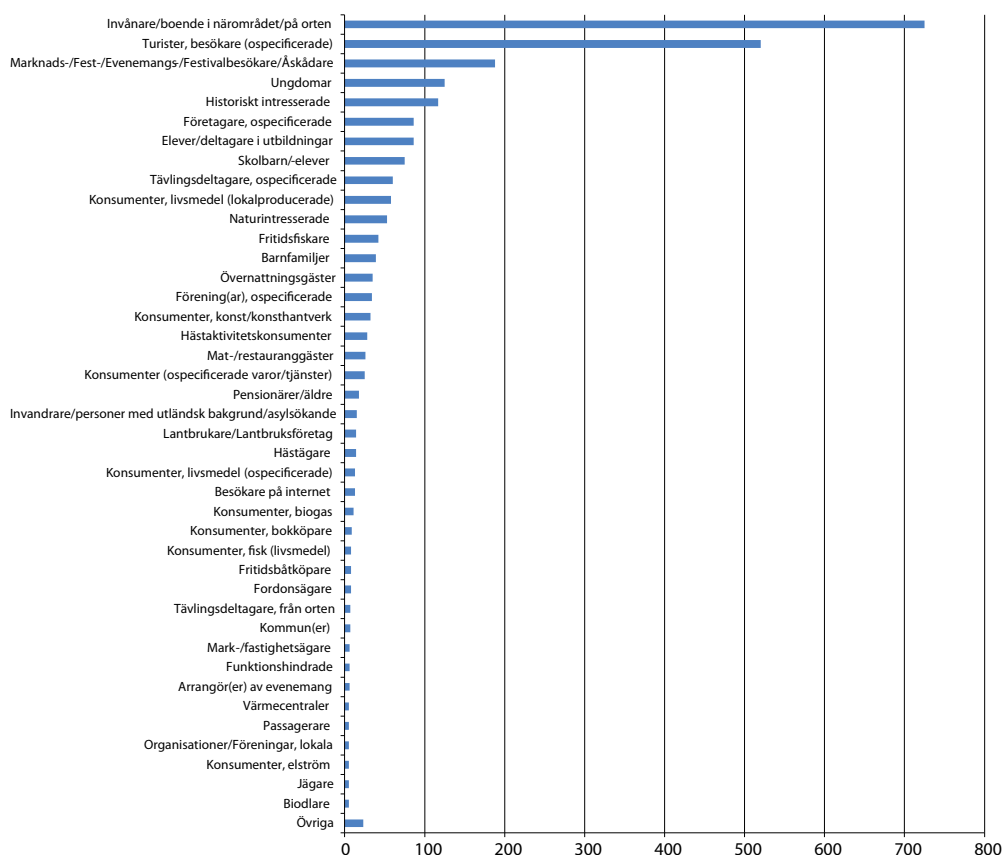
Tabell 13.2. Gynnad grupp – immateriellt

Gynnade immateriellt	Förekomst i antal projekt
Invånare/boende i närområdet/på orten	520
Historiskt intresserade	217
Idrotts-/sportutövare	175
Naturintresserade	128
Skolungdomar	118
Kulturintresserade	91
Musikintresserade, ospec. musik	46
Konst-/konsthantverksintresserade	44
Teaterintresserade	44
Filmintresserade	20
Folkmusikintresserade	15
Dansintresserade	10
Ideell förening	4

Källa: Egen sammanställning

Att invånare/boende i närområdet/på orten ligger högst är inte förvånande då det ofta handlar om att projekten riktar sig till en lokal publik i allmänhet. Bland intresseområden som främjas finns det flera. Mest frekventa är projekt som vänder sig till historiskt intresserade och kulturintresserade (kultur i allmänhet eller mer specifikt kulturformer som musik, konst, teater, dans, film). Idrott- och sportintresserade är en markant grupp liksom att flera projekt med immateriellt innehåll vänder sig till skolungdomar.

Projekten går också att relatera till vilka grupper som i respektive projekt framträder eller kommer att bli ”konsumenterna” dvs. de som köper eller använder/nyttjar/konsumerar sådant som projekten skapar eller främjar. Karaktäriseringen av olika konsumentgrupper är beroende av hur projekten kan knytas till specifika grupper av konsumenter/användare. I flera fall handlar det snarare om att breda begrepp får användas för att spegla de som blir ”konsumenter/användare”. Diagrammet nedan visar utfallet för slututbetalda 2007-2012.

Figur 13.1. Konsumerande grupp (förekomst i antal projekt)

Källa: Egen sammanställning

Invånare/boende i närområdet/på orten är tillsammans med turister/besökare vanligast i den konsumerande målgruppen. Turistgruppen blir än mer markant då till den även kan räknas publik på evenemang av olika slag och övernattnings-, mat- och restauranggäster. Värt att notera är också hög andel där ungdomar, skolbarn/-elever framträder som konsumenter/användare. Det är i linje med att det finns en horisontell målsättning för att projekt skall tillgodose ungdomsintressen.

14 Relaterat till organisering

I projekten kan ingå att organisering av samarbeten i olika former etableras. Det förekommer i ca 70 % av projekten.

Tabell 14.1. Slag av organisering

Slag av organisering	Förekomst i antal projekt
Nya samarbetskonstellationer/nätverk	816
Nya mötesplatser (reella)	125
Nätverk, företag (ospecificerat)	74
Nätverk, kultur/historia	50
Ny ideell förening	45
Ny ekonomisk förening	39
Nya mötesplatser (virtuella)	18
Nätverk, hembygds-/bygdeföreningar	15
Nätverk, småskalig livsmedelsproduktion	13
Nytt aktiebolag	9
Kluster av företag, arena för spinoff	6
Nätverk, byggföretag	1

Källa: Egen sammanställning

Klart dominerande är de som kategoriserats som samarbetskonstellationer/nätverk utan angivande av särskild inriktning eller annan precisering. Därefter kommer en grupp, som kan bildas av de som kategoriserats som nätverk, och på vilka även kunnat sättas en etikett om deras inriktning. Nya reella mötesplatser har etablerats i knappt 10 % av projekten. I övrigt kan noteras att ett antal nya ideella föreningar tillkommit. De har i många fall sin bakgrund i att de bildas i samband med planering eller genomförande av bredbandsbyggande. Intressant att notera är att s.k. virtuella (web/internet, facebook etc.) mötesplatser också finns bland de som etablerats. I flera av de aktuella projekten har skapats mer än ett nytt samarbete. Totala antalet nya slag av samarbeten uppgår till ca 2 900.

15 Nationella och internationella omvärldskontakter

Projekten skapar och motiverar i olika hög grad flera slag av kontakter med omvärlden när de genomförs. För en del projekt är dessa kontakter en grundläggande förutsättning för att genomföra projekten och nå syftena med projekten. Registrering av uppgifter om de strategiska och viktiga kontakter som ingår i ett projekts genomförande ger möjligheter till att analysera kontaktmönstren. Då projekt inte behöver vara isolerade till lokal eller nationell nivå är det även motiverat att kunna få ett underlag om sådana kontakter som ligger utanför Sveriges gränser. Därför görs en uppdelning på nationella respektive internationella kontakter. Nedan finns sammanställning av nationella kontakter. För ca 70 % av de slututbetalda projekten har det bedömts motiverat att registrera att nationella kontakter varit en viktig del i genomförandet.

Tabell 15.1. Nationella omvärldskontakter

Nationella omvärldskontakter	Antal
Företagare, ospecificerade	4 322
Förening(ar), ospecificerade	1 457
Enskilda personer (med särskild kompetens)	1 301
Kommuner	758
Utbildnings-/forskningsorganisationer	278
Andra projekt/projektägare	147
Statliga myndigheter: Arbetsförmedlingen (25), Skogsstyrelsen (12), Vägverket (11), Trafikverket (10), Fiskeriverket (9), Försäkringskassan (9), ALMI (8), Naturvårdsverket (8), Post- och telestyrelsen (6), Riksantikvarieämbetet (5), Transportverket (5), Banverket (3), Lantmäteriet (3), Skatteverket (3), Tillväxtverket (3), Energimyndigheten (2), Exportrådet (2), Jordbruksverket (2), Kustlaboratoriet (2), Samhall (2), Sveriges Geologiska Undersökning (2), Fastighetsverket, Folkhälsoinstitutet, Fortifikationsverket, Försvarmakten, Livsmedelsverket, Sjöfartsverket, Smittskyddsinstitutet, Socialstyrelsen, Statens Geotekniska Institut, Statens Provningsanstalt (SP)	142
Länsstyrelser	133
Turistbyrå(er)	79
Museum/museimyndighet	73
Egna nationella organisationen	59
Landsting	26
LRF/Lantbrukarnas Ekonomi AB/LRF Konsult	21
Kulturinstitution(er)	18
Kyrka(or)/församling(ar)/samfund	16
Bank(er)/finansieringsinstitut	13
Stiftelse(r)	11
Västsvenska Turistrådet	11
Visit Sweden	8
Försäkringsbolag	6
Polis/polismyndighet	4
Sveaskog	3
Svenska Filminstitutet	3
Brandmyndighet	2
Daghem	2
Mark-/fastighetsägare	2
Riksdagen	2
Skola	2
Svenska Turistföreningen (STF)	2
Sveriges Tekniska Forskningsinstitut	2
Övriga*	8

*)Destination Uppsala, Hamn/hamnmyndighet, Hushållningssällskap, Landsbygdsnätverket, Region Skåne, Sweco, Svenska Jägareförbundet/jägarorganisationer, Vattenfall

Källa: Egen sammanställning

Företagare av olika slag är den grupp som framträder tydligast bland viktiga strategiska kontakter. Enskilda personer med särskild kompetens är också en markerad kontaktyta följt av kontakter med föreningar. I övrigt framträder en lång rad av myndighetskontakter och där kommuner och deras olika nivåer varit den mest frekventa kontaktytan. Kontakter med flera statliga myndigheter har krävts och då främst med länsstyrelser. Organisationer på utbildningsområdet (skolor, högskolor, universitet) finns också med som en tydlig kontaktyta.

För mer än vart tionde av de slututbetalda projekten har det registrerats viktigare internationella kontakter, se tabell nedan över slag av kontakter.

Tabell 15.2. Internationella omvärldskontakter

Internationella kontakter	Antal
Enskilda personer (med särskild kompetens)	1 829
Konstnärer/kulturpersoner/artister	155
Företagare, ospecificerade	83
Föreningar, ospecificerade	67
Projekt utanför Sverige	34
Utbildnings-/forskningsorganisationer	21
Myndigheter	18
Politiker	11
LAG/Leaderområde	6
Musei-/arkeologisk stiftelse/organisation	2
Emigrationsmessa	1
Mässa/utställning	1

Källa: Egen sammanställning

Bland internationella kontakter är det engagemang av enskilda personer med särskild kompetens som varit vanligast förekommande. I antalet ingår att ett projekt haft kontakt med över 1 400 utländska fastighetsägare och övriga kontakter i gruppen är därmed drygt 400. Exempel på kontakter i det senare fallet är japanska ugnsgbyggare, engelska designers, europeiska volontärer, guider från Tyskland. Utländska kulturpersoner (konstnärer, artister) följer därefter. Intressant att notera är att även en del kontakter med utländska myndigheter och politiker aktualiserats vid genomförandet av projekt.

16 Befolkning på landsbygden som gynnas

För projekt med innehåll av bygdeutveckling är det av intresse att beräkna hur stor del av befolkningen på landsbygden i leaderområdena som kan anses bli gynnade. Baserat på SCB:s uppgifter om antalet invånare i olika orter i Sverige kan skattningar göras. Beräkningar görs för de projekt, som gått längre än att handla om enbart utredande och förberedande verksamheter. Förstudier och kartläggningar tas därför inte med utan kommer att beaktas senare när de leder fram till genomförande av konkreta insatser.

Då det kan diskuteras vad som bör räknas till projekt av bygdeutvecklingskaraktär och att befolkning gynnas görs en uppdelning på olika grupper. En stor grupp är insatser som är relaterade till gemensamma byggnader. Typiskt är att de handlar om att uppföra nya, renovera, utrusta och förbättra byggnader t.ex. bygdegårdar, samlingslokaler. Ca 146 000 invånare kan beräknas bli gynnade, som användare på olika sätt. I en annan grupp kan föras samman infrastrukturinsatser som ger förbättringar t.ex. cykelvägar, bryggor, idrotts- och badplatser. Ca 94 000 invånare kan se resultat av den typen av insatser. En tredje grupp är inriktad på fritid (kultur, idrott, sport) och i det fallet kan ca 99 000 beräknas bli gynnade av ökade insatser. Inom gruppen turismprojekt finns de som indirekt ger upphov till service. De har sin grund i att stimulera turism, men gynnar också lokalbefolkningen. Typiska exempel är nya och upprustade vandringsleder, förtöjnings- och båtplatser, rast- och grillplatser. Ca 65 000 invånare beräknas bli gynnade i de fallen. Återstår en mindre grupp som rymmer kursverksamhet, social omsorg, informationskanaler för bygden och drivmedelsförsäljning och i det fallet beräknas ca 16 000 invånare gynnas.

Utöver de ovan nämnda finns insatser och aktiviteter, som främst levererar immateriella värden (kultur, konst, musik, teater etc.) och här ingår t.ex. musikarrangemang, festivaler, nöjестillställningar. Lokal befolkning som kan vara presumtiva konsumenter av detta utbud är ca 52 000.

Ett 50-tal slutrapporterade projekt exkl. förstudier är inriktade på kulturarv av olika slag. Mest vanligt är att de skapat eller kompletterat muséer, industriminnen och historiska utställningar. En annan mindre grupp handlar om att dokumentera lokal historia och arkivering av samlingar av historiskt material. Antalet invånare i de orter, som är närmast berörda eller knuta till aktuella kulturarv beräknas uppgå till ca 98 000.

Summeras ovan nämnda grupper rör det sig om ca 570 000 som gynnas av hittills genomförda projekt.

Antalet orter som kopplats samman med att befolkning gynnats av ovan beaktade projekt är 284. Deras fördelning på storleksgrupper är följande:

Tabell 16.1. Gynnade orter fördelade efter befolkningsmängd

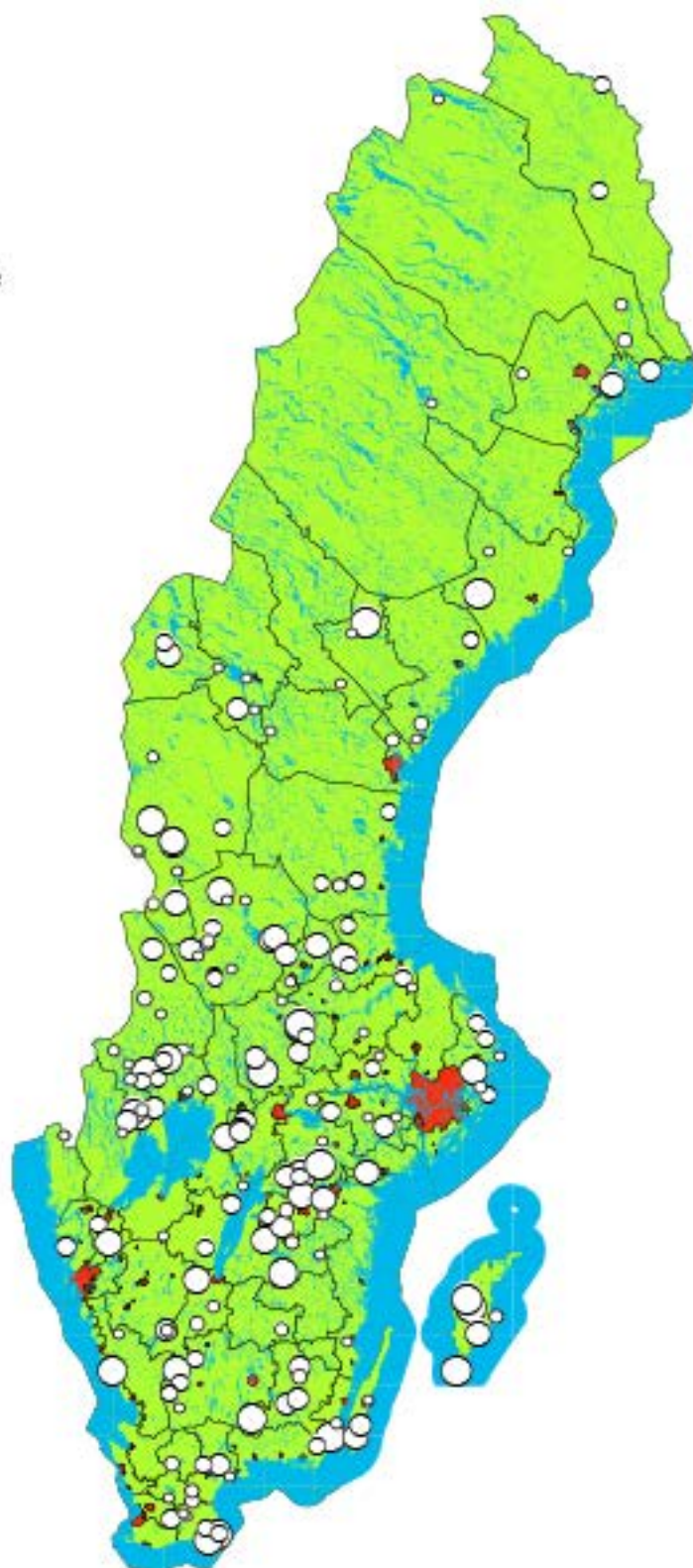
Antal invånare	Antal orter	Andel (%)
499	122	43,0
500 - 999	49	17,3
1 000 – 4 999	82	28,9
5 000 – 9 999	24	8,5
10 000 – 20 000	7	2,5

Källa: Egen sammanställning

Över 40 % är orter med mindre än 500 invånare. Räknat efter gränsen 1 000 invånare hamnar ca 60 % av orterna under och vid gränsen 5 000 blir det knappt 90 %, som har ett mindre antal invånare.

På nedanstående karta, figur 16.1, finns markerat de orterna som har under 1 000 invånare. De utgör ca 60 % av de orter som varit aktuella i projekten. Cirklarna är proportionella i förhållande till deras invånarantal. Den minsta symbolen representerar 100 invånare. Även orter med mindre än 100 invånare är markerade med den symbolen.

○ = 1 000 invånare

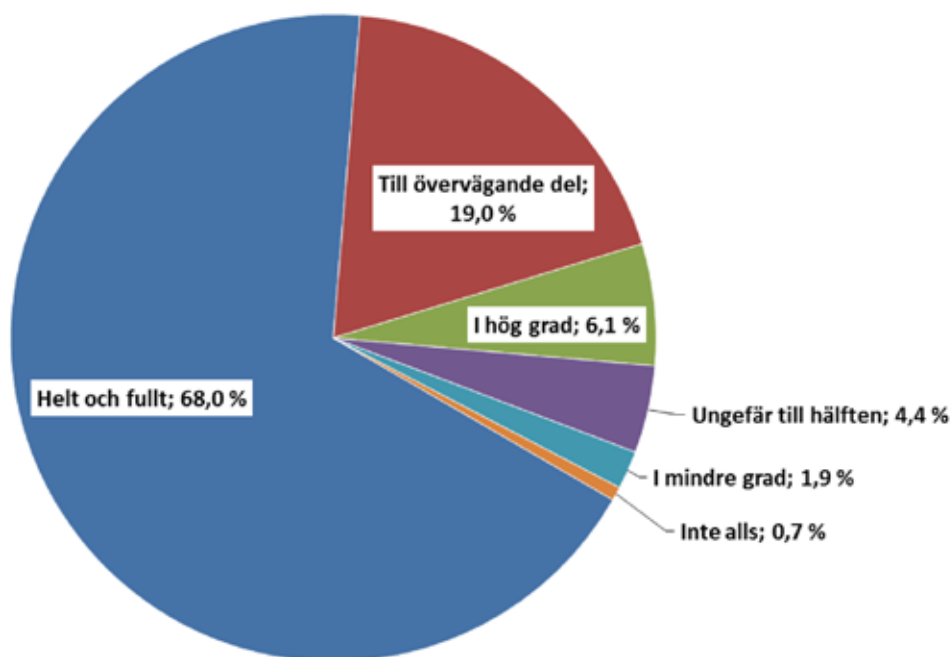
Figur 16.1. Orter med mindre än 1 000 invånare
Källa: Egen bearbetning

17 Bedömningar relaterade till genomförandet av projekten och deras varaktighet

Bakom varje projekt finns ambitioner och avsikter att projekten blir lyckosamma och ger konkreta avtryck i leaderområdenas utveckling. Leader är i grunden en metod för landsbygdsutveckling och det är därför motiverat att bedöma hur genomförandet av projekten fallit ut. Det gäller både hur väl projekten fullföljt sina planer inkl. målsättningar och vilken varaktighet som finns i det som åstadkoms. Den bedömning som görs gäller slututbetalda projekt.

17.1 I vilken grad har projekten nått sina egna mål?

I Jordbruksverkets utvärdering av slututbetalda leaderprojekt ingår en bedömning av i vilken grad som projekten nått sina egna mål och syften. Detta baseras i första hand på de redovisningar som görs i varje projekts slutrapport. Av uppgifter som redovisas går det att bedöma om det varit problem och svårigheter i projektens genomförande t.ex. ofullständiga eller uteblivna insatser. Vid värderingen används en sexgradig skala. Skalan framgår av teckenförklaringen till nedanstående diagram.

Figur 17.1. Projekt (slututbetalda t.o.m. 2012) fördelade efter hur de uppfyllt sina egna mål (bedömning vid projektens sluttidpunkt), procentandelar av antalet slututbetalda projekt

Källa: Egen sammanställning

Utfallet visar på att ca 93 % av projekten bedömts ha nått en uppfyllelse av egna målen motsvarande ”i hög grad” till ”helt och fullt”. Det är en liten andel som stött på så avgörande svårigheter (ca 3 %) att måluppfyllelsen helt eller nästan helt uteblivet.

17.2 Varaktighet i projektens resultat

En annan bedömning som görs i Jordbruksverkets utvärdering av slututbetalda projekt är varaktigheten i det som projekten skapar eller etablerar. I det fallet används följande tregradiga skala för varaktigheten,

- Består på längre sikt
- Bedöms pågå ytterligare 1 – 2 år
- Bedöms upphöra när projektet tog slut

Nästan 60 % av projekten, som slututbetalats 2007-2012, har bedömts ge inverkan och leda till resultat som består på längre sikt. Tydliga i denna grupp är projekt som skapat nya eller upprustat byggnader, anläggningar etc. Nästan (40 %) av projekten har placerats i en grupp som representerar en varaktighet på 1-2 år. Dominerande projekttyp i den gruppen är olika slag av förstudier och kartläggningar. Förstudierna är normalt underlag (de ger ökade kunskaper) för att fortsätta med nya fullskaliga projekt och beslut om fortsättning fattas vanligtvis inom 1-2 år efter att en förstudie genomförts. Det är en liten grupp projekt (ca 3 %) som bedömts uppvisa ingen eller kort varaktighet. Bland orsakerna finns i de fallen att projekt avslutats i förtid eller kommit fram till slutsatsen att det inte är motiverat att fortsätta med verksamhet efter projektets slut, att förutsättningar ändrats genom att viktig resurs inte kan användas, att engagemang av nyckelperson uteblivet.

18 Avslutande kommentarer

I Sverige finns 63 leaderområden och det första blev godkänt för verksamhetsstart under december 2007 och det sista under oktober 2009. I denna rapport görs en beskrivning och uppföljning av leaderverksamheten 2007-2012 (där hela programperioden dock omfattar 2007-2013). Antalet projekt som bifallits under perioden uppgår till 3 360 varav 1 465 blev klara under perioden. Mot slutet av 2013 kommer beviljade projekt att nå taket för den tillgängliga budgeten för hela programperioden.

Leadermetoden syftar framförallt till att skapa utveckling i landsbygdsområden baserat på de behov som leaderområdena själva anser bör prioriteras. Grunden för detta finns i de lokala utvecklingsstrategierna och att lokala kompetenser är verksamma i projekten och kan utvecklas. Projekten skall representera det som kommer till uttryck genom ”underifrånperspektivet”. Det är en påtaglig bredd i projektens innehåll och vad de syftar till att utveckla i landsbygdsområdena. Flest projekt finns inom kategorin turism inkl. kulturhistoria (ca 37 %), följt av bygdeutveckling (ca 29 %), annat näringsliv än turism (ca 10 %) och fritid (ca 7 %). Antalsmässigt inte lika stora, men som visar på bredden i projektinnehåll, är att det också finns projekt inriktade på utbildning och service, förnybar energi, miljöinsatser och rådgivning.

Leader är en metod för landsbygdsutveckling baserad på lokalt engagemang och uppgifter som speglar detta är av intresse att följa upp. I mer än hälften av projekten är någon form av ideell förening projektägare. Störst inom denna grupp är bygdelag/bygdeföreningar följt av hembygdsföreningar. Övriga ideella föreningar representerar många intressen. Idrotts- och sportverksamhet är den största delgruppen följt av företagare-, kultur-, båt-, häst, musik, golf-, fiske och teaterrelaterade föreningar plus ytterligare tiotal delgrupper bland de som kunnat kopplas till särskilt intresse eller inriktning på sin verksamhet. Kommuner är projektägare i ca vart tionde projekt. Det är därmed följdriktigt att uppgifter om de som varit direkt aktiva i projekten visar att det är föreningsvärlden (föreningsmedlemmar, anställda av föreningar, föreningar) som dominerar och att också kommunanställda i stor utsträckning varit involverade i projekten. En annan grupp, som hör till de mer aktiva, är företagare.

Ett tydligt konkret genomförande representerar de projekt som gäller fysiska anläggningar. Fysiska objekt som skapas eller underhålls i projekten är av många olika slag och hittills rör det sig om över 1 000 stycken. Ca 300 är webbplatser som tillkommit genom projekten. Övriga representerar ett brett spektrum av objekt. En grupp kan kategoriseras som projekt som rör byggnader. En annan kan definieras genom att de är objekt eller anläggningar i utemiljö.

I den byggnadsrelaterade gruppen finns en del nya byggnader och tillbyggnader av lokaler, men framförallt finns en stor grupp som rör upprustningar eller förbättringar av lokaler och i en del fall ändrad användning av byggnaderna. Bygdgårdar, mötes- och samlingslokaler, ungdomsgårdar, äldre ekonomibygnader, besöks- och uthyrningsstugor, mindre hotell, förrådsbyggnader, mindre lokaler, ridhus, stall, gymlokaler, kontorslokaler, bostäder kan nämnas som exempel. Ny användning är t.ex. museum, biograf, butik, turistinformation. Tillbyggnader och kompletteringar kan avse toalett- och duschtrymmen, kök, ljud-, storbilds- och

TV-utrustningar, digital teknik i biografen, altaner, scener. Objekten i utemiljö kan exemplifieras med badplatser, idrotts- och sportanläggningar, natur- och lekomyråden, grill- och rastplatser, hamnbryggor, vågbrytare, broar, cykel- och vandringsleder, museijärnväg. Ny och förbättrad skyltning är också ett tydligt inslag.

Ett framträdande motiv för många av objekten är att de främjar förutsättningarna för turism eller bidrar till fler besöksmål t.ex. anläggning av cykel- och vandringsleder, uthyrningsstugor, övernattningsrum, muséer, nya skyltar och information på nya eller utvecklade webbplatser. Det finns också projekt som gäller bredbandsanläggningar.

I 459 projekt redovisas ett värde på investeringar dvs. sådant som bedömts ha ett värde även efter fem år. Totala redovisade värdet uppgår till 140 miljoner kr, vilket motsvarar nästan 20 procent av den totala finansieringen för de projekt som slututbetalats t.o.m. 2012. I 27 fall rör det sig om investeringar på eller över en miljon kr.

I fallen med fysiska objekt blir det helt naturligt fråga om hög grad av varaktighet och bestående effekter av projekten. De fysiska objekten består lång tid framöver och efter att projektet avslutats blir det snarare frågan hur mycket resurserna utnyttjas för de ändamål de är konstruerade för.

Många slag av kompetenser och yrkeskunskande kommer ifråga inom projekten. En stor andel av projekten gäller olika slag av fysiska anläggningar och det gör att insatser av personer som behärskar byggnads-, snickeri, el-, tele-, installationsarbeten är vanligt förekommande. Samma gäller för röjnings- mark- och anläggningsarbeten i yttre miljöer. Genom att ca 38 % av avslutade projekt varit förstudier så är det naturligt att mycket insatser krävt utrednings- och analyskompetenser. Påtagligt är också att information och marknadsföring med hjälp av internet aktiverat många kunniga i att skapa webbplatser och datorstöd. Markant är också planerings-, publicitets- och ledningskompetenser som följer av de olika slag av evenemang som startats upp.

I projekten ingår det mycket kontakter och en del av dessa kan bedömas vara av särskild betydelse för genomförandet. Inom landet är det kontakter med företagare av olika slag som är mest framträdande. Kontakter med enskilda personer (med särskilda kompetenser) och kontakter med föreningar och kommuner kommer därefter. Bland internationella kontakterna är det vanligast att det handlar om kontakter med enskilda personer (med särskilda kompetenser) och att utländska kulturpersoner (konstnärer, artister) engagerats av projekt.

Uppgifter från slututbetalda projekt 2007-2012 om nya arbetstillfällen har summerats till ca 1 600. Korttidsarbeten och arbeten av säsongskaraktär dominerar och de är oftast relaterade till kultur-, konst-, teater-, idrottsevenemang, turism och sommarjobb för ungdomar. Bevarade arbetstillfällen uppgår till ca 750 och har mest kopplingar till turism-/besöksnäring, service- och sociala tjänster och en del är resultat av bygdeutvecklingsprojekt.

Den ekonomiska tillväxt som projekt kan skapa gynnar på något sätt olika grupper. Bedömningar av vilka projekten gynnar ekonomiskt visar att klart dominerande är olika slag av företagare/näringsidkare och med tyngdpunkt hos de som

verkar i turism- och besöksnäring. Många evenemang, festivaler etc. ger också grund för att en kategori betecknad som arrangörer hamnar högt på listan över ekonomiskt gynnade. Därefter följer lokala föreningar och det blir i deras fall fråga om att föreningsverksamheten bedöms få ökade intäkter genom att de fortsätter med aktiviteter i egen regi efter det att projekt avslutats.

Flera projekt har en inriktning och skapar innehåll, som kan betecknas som immateriellt. De syftar till och har som mål annat än det som vanligtvis kan knytas till ekonomiska värden och deras verksamhet kan i hög grad räknas till den kulturella sfären och människors fritids- och nöjesintressen. Immateriellt gynnade av den typen av projekt är invånare/boende i närområdet då verksamheterna oftast riktar sig till en lokal publik. Immateriella intressen som framträder och för vilka gynnade grupper kan anges är flera. Antalsmässigt flest är de projekt som gynnar historiskt intresserade. Idrott- och sportutövare är ett annat tydligt förekommande intresse som projekt tillgodoser. Samma gäller för naturintresserade. En fjärde stor gruppering kan bildas av de som gynnar kulturintresserade, alltifrån kulturintresserade i allmänhet till de som är mer specifikt intresserade av musik, konst, teater, dans och film.

För projekt med innehåll av bygdeutveckling är det av intresse att beräkna hur stor del av befolkningen på landsbygden i leaderområdena som kan anses bli gynnade. Beräkningar görs för de projekt, som gått längre än att handla om enbart utredande och förberedande verksamheter. Förstudier och kartläggningar tas därför inte med utan kommer att beaktas senare när de leder fram till genomförande av konkreta insatser.

Då det kan diskuteras vad som bör räknas till projekt av bygdeutvecklingskaraktär och att befolkning gynnas görs en uppdelning på olika grupper. En stor grupp är insatser som är relaterade till gemensamma byggnader. Typiskt är att de handlar om att uppföra nya, renovera, utrusta och förbättra byggnader t.ex. bygdegårdar, samlingslokaler. Ca 146 000 invånare kan beräknas bli gynnade, som användare på olika sätt. I en annan grupp kan föras samman infrastrukturinsatser som ger förbättringar t.ex. cykelvägar, bryggor, idrotts- och badplatser. Ca 94 000 invånare kan se resultat av den typen av insatser. En tredje grupp är inriktad på fritid (kultur, idrott, sport) och i det fallet kan ca 99 000 beräknas bli gynnade av ökade insatser. Inom gruppen turismprojekt finns de som indirekt ger upphov till service. De har sin grund i att stimulera turism, men gynnar också lokalbefolkningen. Typiska exempel är nya och upprustade vandringsleder, förtöjnings- och båtplatser, rast- och grillplatser. Ca 65 000 invånare beräknas bli gynnade i de fallen. Återstår en mindre grupp som rymmer kursverksamhet, social omsorg, informationskanaler för bygden och drivmedelsförsäljning och i det fallet beräknas ca 16 000 invånare gynnas.

Utöver de ovan nämnda finns insatser och aktiviteter, som främst levererar immateriella värden (kultur, konst, musik, teater etc.) och här ingår t.ex. musikarrangemang, festivaler, nöjeställningar. Lokal befolkning som kan vara presumtiva konsumenter av detta utbud är ca 52 000.

Ett 50-tal slutrapporterade projekt exkl. förstudier är inriktade på kulturarv av olika slag. Mest vanligt är att de skapat eller kompletterat muséer, industriminnen och historiska utställningar. En annan mindre grupp handlar om att dokumentera

lokal historia och arkivering av samlingar av historiskt material. Antalet invånare i de orter, som är närmast berörda eller knuta till aktuella kulturarv beräknas uppgå till ca 98 000.

Summeras ovan nämnda grupper rör det sig om ca 570 000 som gynnas av hittills genomförda projekt.

Den tid de olika projekten pågått varierar från ett par månader till över fyra år. Vanligast längd på projekten som slutförts finns i intervallet 1-2 år. Nästan 60 % av projekten har varat längre än 1,5 år.

Bedömningar har gjorts av i hur hög grad slututbetalda projekt nått sina egna mål och syften. Utfallet visar att färre än 5 % av projekten har haft avgörande svårigheter att nå en hög måluppfyllelse.

Bilaga 1

Tabell 1. Budgetbelopp tilldelat respektive leaderområde (situationen 2013-10-16)

Leaderområde	Tilldelad budget, kr	Beslutad andel av tilldelad budget i %
Leader Gotland	69 328 321	97,2
Leader Landsbygd Halland	53 055 512	93,7
Leader Linné	45 124 765	100,0
Leader Nedre Dalälven	43 339 375	100,2
Leader Hälsingebygden	41 058 513	95,2
Leader Skåne Nordväst Norra	39 971 738	99,9
Leader Skånes Ess	39 906 091	100,0
Leader Sjuhärad	39 032 819	100,0
Leader Upplandsbygd	38 858 258	100,0
Leader Kustlandet	38 672 830	100,0
Leader Terra et Mare	37 829 641	100,0
Leader Göteborgs insjörike	36 942 577	95,3
Leader Blekinge	35 614 387	94,4
Leader DalÄlvarna	35 475 669	99,7
Leader Utveckla Roslagen och Stockholms skärgård (Uross)	33 413 008	99,1
Leader Växtlust Värmland	33 146 374	100,0
Leader Polaris	32 425 282	96,8
Leader Bergslagen	32 270 679	99,9
Leader Inlandet	31 988 963	99,8
Leader Göta Älv	31 831 570	95,4
Leader Sommenbygd	31 598 320	100,0
Leader Gränslandet	31 527 360	99,5
Leader Storsjöbygden med sjö skog och fjäll	31 049 611	100,0
Leader Söderslätt	30 580 278	95,0
Leader Småland Sydost	30 147 056	99,0
Leader Skåne Nordväst Södra	29 972 120	99,6
Leader Kustbygd Halland	29 553 615	96,5
Leader Folkungaland	29 543 856	99,3
Leader Östra Skaraborg	29 437 586	98,8
Leader Ystad-Österlenregionen	29 283 027	99,7
Leader URnära	28 249 498	99,9
Leader Norra Mälarstranden	26 841 280	100,0
Leader Västra Skaraborg	26 648 961	100,0
Leader Mittland	26 537 929	98,9
Leader Lappland	26 516 521	96,5
Leader Mitt i Småland	26 382 253	100,0
Leader Lundaland	26 173 842	100,0
Leader KalmarÖland	24 031 755	100,0
Leader Västra Småland	23 453 390	100,0
Leader Ranriket-Norra Bohuslän	23 450 806	100,0
Leader Mare Boreale	23 284 508	98,1

Leaderområde	Tilldelad budget, kr	Beslutad andel av tilldelad budget i %
Leader Närheten	22 900 079	99,9
Leader Dalsland och Årjäng	22 244 912	97,6
Leader 3sam	21 829 518	100,0
Leader Mellansjöländet	21 031 720	100,0
Leader MittSkåne	20 811 497	100,0
Leader Gästrikebygden	20 373 936	99,5
Leader Höga kusten	19 791 208	94,8
Leader Södra Fjällen	19 235 317	100,9
Leader Astrid Lindgrens hembygd	18 322 152	99,2
Leader Kustlinjen	17 672 097	100,0
Leader Trekom Leader	17 310 083	94,5
Leader Spira Fyrkanten	17 158 526	94,9
Leader Tornedalen	15 060 657	96,8
Leader Västra Mälardalen	15 054 187	100,0
Leader Lag PH	14 967 562	100,0
Leader Norra Skaraborg	14 846 107	97,5
Leader Södertälje landsbygd	13 495 637	95,6
Leader Värmlands BergsLAG	12 731 007	100,0
Leader Falun Borlänge	10 162 829	100,0
Leader Åres Gröna Dalar	10 136 073	98,5
Leader Sollefteå	10 031 893	100,0
Leader Timråbygd	6 980 631	100,0
Totalt	1 735 697 570	98,6

Bilaga 2

Tabell 1. Investeringar i fysiska anläggningar överstigande 0,5 miljoner kr

Storlek på investeringsbelopp, kr	Beskrivning
11 902 880	Bredbandsnät (Grötlingbo, Hejde-Väte-Atlingbo)
4 139 022	Konstgräsfotbollsplan
3 933 718	Promenadslinga med brygga, skyltning, bänkar, skolskog
3 232 157	Konstsnöanläggning med spår
3 209 164	Klubbstuga/Samlingslokal
2 774 843	Tennis- och boulehall
2 708 601	Konstsnöbana
2 581 310	Boulebana Servicebyggnad med samlingslokal/konferensrum Skapat plats för upp till 20 husvagnar/husbilar Grillplats Uthyrningsstugor (4-6 bäddar per lägenhet) Asfalt på del av väg
2 087 500	Båthamn med pir och bryggor i Gullön
1 629 722	Utomhusbassäng/bad
1 560 000	Stugby vid golfplats
1 520 682	Biograf (Digital teknik installerad)
1 342 860	Specialanpassad båt för funktionshindrade
1 330 176	Biograf (Ombyggnad + installation av digital teknik) Webbplats/hemsida
1 300 000	Förbättring av hamnanläggning/pir m.m.
1 227 700	Komplettering med omklädningsrum till sporthall
1 198 386	Pir med byggnad och båtplatser Campingplatser med servicehus
1 197 650	6 cykel-vandringsleder, 1 vattenled & 1 rid slinga.
1 121 868	Biograf (Digitalisering av Biografteatern i Kilafors)
1 121 229	Biograf (Digital teknik installerad)
1 103 250	Idrottsanläggning för spontanidrott
1 065 879	Apellplan för hundaktiviteter Upprustning av klubblokal Lekpark Grillplats
1 033 864	Klubbstuga, tillbyggnad
999 632	Styrketräningslokal
990 742	Serveringsbyggnad vid skidbacke
967 269	Glashytta i anslutning till Eda Glasmuseum
940 491	Digitalisering av biograf i Arbrå
930 408	Digital teknik för film, Karaoke maskin, Nintendo Wii
912 325	Skjutvall/skidskytte + område för luftgevärsskytte
910 593	Biograf (Digital teknik installerad)

Storlek på investeringsbelopp, kr	Beskrivning
908 438	Sjukrum i anslutning till idrottshall Gym-/gymnastiklokal (Kompletteringar med utrustning) Utomhusbana Informationstavla Uthyrningsstugor ("minilogement" i Folkets Hus)
888 047	Scenplats med läktare
882 111	Upplevelse-/nöjespark (Trolska skogen/sagoplatser) Webbplats/hemsida
859 326	Digitalisering av biograf
856 072	Hästbana med lokal (sekretariat, café)
851 957	Tillagningskök i Långseruds skola
830 480	Vattenrutschkana, boulebanor m.m. Skyltning i Ströms Slottspark Webbplats/hemsida
824 451	Scen och dansbana
815 542	Naturstig på Styrö
789 820	Sommarpaviljong utformad med scen Webbplats/hemsida
782 306	Fast scen på Stora Torget i Filipstad
777 431	Smalspårig museijärnväg
758 750	Rivning av gammal och nybyggnad av ångbåtsbrygga
755 452	Drivmedelsanläggning/mack
753 389	Badplats (ute) (Badplatser iordningsstälts) Skyltning på Hyppeln Naturstig på Hyppeln, Bohus-Björkö och Grötö
752 481	Gemensam lokal/ombyggnad av gammal skola Webbplats/hemsida
718 448	Digital bioteknik installerad i biograf/Hallstavik
709 285	Skidspår med konstsnö, kompl. skidbacke med konstsnö
690 220	Sillabåt/nybyggnation
679 952	Ny naturstig Webbplats/hemsida
679 674	Bygård (utbyggnad, upprustning av kök, bergvärme)
656 943	Café i anslutning till bl.a. teater
651 486	Bangolfbana
649 000	Säffelången II/Eldriven båt för turer på sjön Sävelången
623 183	Utökning av utställningsyta i museum
614 182	Hamn Informationstavla vid Klässbol hamn Webbplats/hemsida Vågbrytande gästbrygga
583 056	Digital bio m.m. i IOGT-NTO lokal
556 982	Bredbandsnät (Rör lagda för dragning av fiber)
540 123	Upprustning av pir och brygga/Brändö Hamn
537 358	Renovering av Badelundagården

Storlek på investeringsbelopp, kr	Beskrivning
529 584	Badplats baserad på gammal betongbrygga Motionsspår
518 371	Museum (Smålands Militärhistoriska Centrum)
517 582	Utestall/häst
511 485	Hembygdsmuseum på Ingmarsö
508 353	Klubbhus/samlingslokal
504 122	Näridrottsplats
503 326	"Köla-ladan", utställningshall, museum, boulebanor m.m.

Bilaga 3

Tabell 1. Beskrivningar av natur- och kulturarv

Slag av natur- och kulturarv	Beskrivning
Allmogebåt(ar)	<ul style="list-style-type: none"> • Sillabåt • Kyrkbåtar i Söderbärke • "Släpbåt"/tråbåt i typ från flottningsepokens tid
Bro	<ul style="list-style-type: none"> • Återställande av bro över Nissan/funnits en bro där i mannaminne • Karl XII väg mot Norge • Hängbro över Långsjön, bevara
Byggnad/byggnadsminne/-miljö	<ul style="list-style-type: none"> • Bovil-gården (konstnärshem) • Finngårdar m.m. • Bevara de öländska väderkvarnarna/kvarnrenovering • Proselins gård, gården renoveras varsamt i tidsenlig karaktär • Återskapat läktare i äldsta biografen i Värmland/ Kulturarv • Hemvärnsbarack+järnvägsvagn från beredskapstiden • Kronobäck/Klosterkyrkoruin • Hembygdsområdet Swensbylijda • Dagsverkstorp, soldattorp • Ny bagarstuga, knuttimrad på mycket gammalt sätt • Stickespån/-tak • Stabburet i Gördalen/över 200 år gammalt • Forsby kvarn • Gammalt badhus, iordningsställt • Komplettering med scen vid Janne Vängman torpet • Tidstypisk stationspark i Tällberg • Älvenäsparken, 40-årig historia • Kvarnmiljön i Falekvarna • I Stenunge by restaurerade byggnader och miljöer/På Ramsön pågår fortsatt restaurering av Karlssons hus • Marknadsföring/skyltning av Hälsingegårdar • Skyltning vid 17 hembygdsgrändar
Båtbrygga/-kaj/-ramp	<ul style="list-style-type: none"> • Brygga • Återskapa kulturhistoriskt intressant långbrygga • Flytbrygga för angöring av kyrkbåtar/"Prostbryggan" • Småbåtshamn och brygga (Marieholms bruk) • Gumboda Hamn/1900-talet lastning och lossning vid kaj

Slag av natur- och kulturarv	Beskrivning
Djurras	<ul style="list-style-type: none"> • Vit lantkanin
Fotografier/bilder	<ul style="list-style-type: none"> • Dokumentärfilm
Geologisk lämning/objekt	<ul style="list-style-type: none"> • Geologi
Gravplats	<ul style="list-style-type: none"> • Dokumentation av bronsåldersgravar • Finnestorps offerplats från järnåldern
Hemslöjd/konsthantverk	<ul style="list-style-type: none"> • Samisk kultur • Lägerplats/historiska hantverk • Nya hantverksprodukter utifrån gamla förlagor • Hantverksläger-äldre hantverk • Keramik • Nya uppsydda Leksandsdräkter
Industri/industriminne/-miljö	<ul style="list-style-type: none"> • Glashytta byggd vid Eda Glasmuseum • Bruksutställning • Gruvschakt/silvergruva • Nytt Stenmuseum vid Kettelvik • Kalkstenens natur- och kulturhistoria, Öland • Gamla industriområdet m.m. i Degerhamn • Gula Huset i Uddebo • Robertsfors bruk med omgivning • Industrimuseum Qvarnaslät i Nybro • S.k. Tysksmedja • Kulturarean i f.d. täljstensbrott • Smidesmuseum • Synliggörande av industrihistoriska lämningar/ anslagstavlor, hemsida till vandringsled • Sjöfartens spår/Bergkvara • Underhåll: Töllstorps industrimuseum/Gnosjöindustrins vagga • Gruvan i Tuna Hästberg • Dokumentärfilm om Melins Börsfabrik i Anders-torp • Gammal kvarn/Edets kvarn, Yttermalung • Besöksförbättrande åtgärder/Movikens Masugn • Kultur & Industrihistorisk skrift

Slag av natur- och kulturarv	Beskrivning
Kulturlandskap/äldre jordbrukslandskap	<ul style="list-style-type: none"> • Fäbodbruk • Kolmila, kryddträdgård, bikupa • Fäbodvall • Besöksmål i Sundoms bygden • Remjängssättern • Betesmark utmed Råne älvdal • Byns marker/återställs • Vandringsvägen, i gamla tider varit en gemensam tillgång (fågata) • "dokumentera miljön på en välkänd men svår-nådd ö" • Renovering av igenslyad mark • Sävarån är drygt 8 mil lång och klassad som riksintresse
Nationalpark/naturområde	<ul style="list-style-type: none"> • Sonfjället
Odling/-beredning av kulturväxter	<ul style="list-style-type: none"> • Äldre spannmålssorter
Park/slottspark	<ul style="list-style-type: none"> • Ströms slottspark
Runsten	<ul style="list-style-type: none"> • Naturobjekt, flyttblock från istiden
Samlingar/dokumentation/historiskt material	<ul style="list-style-type: none"> • Fågelås bebyggelse • Dokumentation om Valens historia • Skiffer/Skiffermuseum • Dokumentationsmaterial-deponerat på museum • Tre muséer samarbetar • Släktforskningsarkiv • Kyrkmålningar i Floda kyrka • Unik samling av träsniderier • Hemslöjdsföremål-digital föremålskatalog • Bok om Fryksås + material till Fryksåsarkivet • 1800-tals båtar • Tillskott av nya kläder till textilsamling • Gårdmuseum i Alexander, sortera, reparera och montera föremål • Klädsamling/fotograferad och utlagd på nätet • Bok om Kälen och Baksjöbodarna • Sammanställt historiska fakta om Bron, Byarum • Utökning av yta för glassamling/-utställning • Lill-Babs material/webbaserat arkiv • Digitalisering av bilder/Tjällmo • Biodlarmuseum

Slag av natur- och kulturarv	Beskrivning
<p>Fortsättning: Samlingar/dokumentation/historiskt material</p>	<p>Fotodokumenterat samlingar, digital registrering</p> <p>Material insamlat från skolor i Kimstad och Nors-holm/Museum</p> <p>Uppföljande film av den film som gjordes 1951/52 "Bondens år"</p> <p>Smålands militärhistoriska arv</p> <p>14 skyltar utmed Stockholmsvägen i Bålsta/Inblick i Bålstas historia</p> <p>Örtomtaboken - en kulturarvsbeskrivning</p> <p>Fotoutställning, Gördalen 1900 - 1970</p> <p>Samlat kulturarv i form av föremål, arkiv och foto-grafier på ett ställe</p> <p>Liten utställning - krigshistoriskt material</p> <p>Databas-gamla handlingar och kort</p> <p>Skolmuseum</p> <p>Ordbok</p> <p>Digitalt arkiv</p> <p>Dokumentärfilm om ångbåten Boxholm II</p> <p>Research/kulturyttringar, historia kring anrika godset Näsby</p> <p>Bok om Abisko och dess historia</p> <p>Eklångens historia</p> <p>Digitalisering av Gamla Urshults arkiv</p> <p>Bevara vårt lokala kulturarv på ett bättre sätt</p> <p>Digital databas/Norsholms historia och kulturarv</p> <p>Gyljen, Foton från förr och nu/Bildbank m.m.</p> <p>Arkivmaterial räddats fr. Melins Börsfabrik</p> <p>Klädsamling i Säbrå</p> <p>I kombination med nytt museum på Ingmarsö</p> <p>Söderhamns sågverkshistoria</p> <p>Lantbruksmuseum</p> <p>Genomgång av arkiv och gårdsdokument skapade ökad kunskap/Lyssna på historien - audioguiden</p> <p>DVD, händelser som ägt rum 1930 - 1980</p> <p>Textilier</p> <p>Radio Pelles Museum i Mariannelund</p> <p>Bygdeforskningen (NBT-Nätverket för Bygdeforskning i Tiveden) har dokumenterat berättelser, lev-nadsöden m.m.</p> <p>Bildbank/ fler än 1000 bilder (företag, natur- och kulturliv)</p>
Tåg-/järnvägsstation/-byggnad	Museijärnväg/smalspårig järnväg
Ångbåt	<p>Ångbåten Runn</p> <p>Hjulångaren Eric Nordvall II</p> <p>Ångslupen Munter</p>
Återställt/restaurerat vattenområde/vattendrag	<p>Lumsån-lekbottnar för öring</p> <p>Tullstorpsån, inkl restaurering av ängavattning</p> <p>Flugfiskesträcka i Kölsjöån</p> <p>Utsättning av fiskyngel</p>

Referenser

Glesbygdsverket, Trycksak: LEADER + Sverige 2000-2006

Johan Fors, Landsbygdsutvecklingsenheten, Jordbruksverket, 2012

Jordbruksverket, Handbok för projekt inom Leader, 2012-03-26

Jordbruksverket, Anvisningar och informationsmaterial vid utbildning av verksamma inom Leader, 2007-2009

Jordbruksverket, Trycksak: Leaderområden i Sverige 2007-2013

Jordbruksverket, Årsrapport 2012, Landsbygdsprogram för Sverige år 2007-2013

Jordbruksverket, Leader i Sverige 2007-2010, RA11:30

Jordbruksverket, Leader i Sverige 2007-2011, RA 12:39

Landsbygdsnätverket, Enkät till LAG, mars 2011

Regeringskansliet, Landsbygdsprogram för Sverige år 2007-2013

Statistiska centralbyrån, Utdrag ur Sveriges officiella statistik på leaderområdesnivå

Rapporten kan beställas från

Jordbruksverket • 551 82 Jönköping • Tfn 036-15 50 00 (vx) • Fax 036-34 04 14
E-post: jordbruksverket@jordbruksverket.se
www.jordbruksverket.se